Waterschap Rijn en IJssel

Jaarverslaggeving 2019

Waterschap Rijn en IJssel

WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT

Waterschap Rijn en IJssel

WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT

Waterschap Rijn en IJssel
Postbus 148, 7000 AC Doetinchem
Bezoekadres: Liemersweg 2, 7006 GG Doetinchem
T (0314) 369 369 www.wrij.nl - info@wrij.nl

Fotografie: Ivo Hutten, Kees Winkelman, Vanya Ginsel en Gerald Harmsen

Inhoudsopgave

Voorwoord 4

Samenvatting jaarverslaggeving 2019 6

Hoofdstuk 1 Jaarverslag 2019 10
1.1 Strategische thema's 12
1.2 Ontwikkelingen in 2019 22
1.3 Impact uitbraak COVID-19 (Corona) 27

Hoofdstuk 2 Programmaverantwoording 28
2.1 Programma Veiligheid 31
2.2 Programma Watersystemen 37
2.3 Programma Afvalwaterketen 48
2.4 Bedrijfsvoering 56

Hoofdstuk 3 Verplichte paragrafen 64
3.1 Incidentele baten en lasten 66
3.2 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen 66
3.3 Belastingopbrengsten 67
3.4 Weerstandscapaciteit 68
3.5 Financiering 68
3.6 Verbonden partijen 69
3.7 EMU-saldo 74
3.8 Risicomanagement 75
Kerngegevens 2019

Hoofdstuk 4 Jaarrekening 2019 78
4.1 De exploitatierekening in één oogopslag 80
4.2 Balans 82
4.3 Waarderingsgrondslagen 83
4.4 Toelichting op de balans 85
4.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen en risico's 91
4.6 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten 93
4.7 Exploitatierekening naar kostendragers 98
4.8 Exploitatierekening naar programma's 99
4.9 WNT-verantwoording 2019 101

Hoofdstuk 5 Overige gegevens 102
5.1 Gebeurtenissen na balansdatum 104
5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 105
5.3 Vaststellingsbesluit 110

BIJLAGEN BEHORENDE BIJ DE JAARREKENING 2019 111
Supplement Zuiveringsrendementen 114

Voorwoord

Doorgaans denk ik bij het schrijven van het voorwoord van het jaarverslag aan de hoogtepunten, uitdagingen en mooie resultaten van het afgelopen jaar. Ik wil de lezer meenemen in thema's zoals droogte, energietransitie en digitalisering, en hoe het waterschap deze inmiddels allang niet meer "nieuwe" uitdagingen heeft aangepakt. Echter bij de afronding van deze Jaarverslaggeving 2019, in maart 2020, is de wereld in een crisissituatie vanwege de Covid-19 ofwel Corona pandemie en dit raakt ook ons als waterschap. Het einde is bij het schrijven van dit stuk nog lang niet in zicht. Dat het een zware tijd gaat worden is nu wel duidelijk.
Het voelt een beetje unheimisch om hier niet naar het heden, maar alleen naar het verleden jaar terug te kijken. Het heden, waarin er een grote nieuwe onzekerheid is bijgekomen.

Het jaar 2019 was een jaar waarin we juist zoveel nieuwe pareltjes hebben verzekerd.

Het jaar waarin we daadwerkelijk de innovatieve duurzame grondstof Kaumera uit afvalwater hebben gelanceerd met partners. Een wereldprimeur en een enorme afval-, energie- en CO2 besparing! Het jaar waarin we de grootste vispassage van Nederland bouwden, waardoor vissen nu ongestoord kunnen zwemmen van de Oude IJssel tot in Duitsland. Een technisch hoogstandje midden in de stad, waardoor vissoorten in ons gebied kunnen terugkeren – en waar het publiek van kan genieten. Ook trotseerden we voor de tweede keer op rij een extreem droge zomer.
En last but not least, in maart 2019 kwam 53,7% van onze kiezers naar de stembus voor de waterschapsverkiezingen. Dit is 8,7% meer dan bij de vorige verkiezingen en 3,2% meer dan de landelijke opkomst. Het nieuwe algemeen bestuur is ruim een jaar al hard aan de slag. We willen de komende bestuursperiode nog meer met de omgeving werken aan waterveiligheid, klimaat, energietransitie, circulaire economie, schoon en gezond water en de samenwerking met Duitsland.
Het waterschapswerk is van vitaal belang voor Nederland. En daar moeten we dus aan blijven werken, voor de uitdagingen van vandaag en die van morgen.
En dat doen we, met grote inzet, kennis, kunde en enorme passie. Daar ben ik dan ook weer trots op.

Hein Pieper, dijkgraaf

2019 was ook het jaar waarin we de grootste vispassage van Nederland bouwden, waardoor vissen nu ongestoord kunnen zwemmen van de Oude IJssel tot in Duitsland.

Samenvatting jaarverslaggeving 2019

Met de jaarverslaggeving legt het college van dijkgraaf en heemraden verantwoording af aan het algemeen bestuur over de realisatie van de in de begroting opgenomen doelstellingen en maatregelen over het afgelopen jaar. Hieraan is de verantwoording van de kosten en opbrengsten en de financiële positie van het waterschap gekoppeld.

Programma Veiligheid

Op het gebied van waterveiligheid zijn veel ontwikkelingen. In 2019 werd veel aandacht en energie gestoken in dijkversterkingsprojecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), zoals dijkring 48, het project Rivier in de Stad (RIDS) Zutphen, de Rijnkade Arnhem en het innovatieproject langs Twentekanaal (aanbrengen piping-werend geotextiel).
De regionale waterkering rondom Tuindorp is te laag. Het waterschap is in 2019 gestart met de voorbereiding van de verkenningsfase.
Met onze Duitse buren hebben we intensief contact en doen we gezamenlijk onderzoek naar de veiligheid aan weerszijden van de grens. Er zijn in 2019 nieuwe afspraken gemaakt in een "Gemeenschappelijke verklaring" tussen Nederland en Duitsland.
Ook in 2019 zijn we geconfronteerd met een lange droogteperiode. Dit heeft voor onze waterkeringen geen problemen opgeleverd.

Programma Watersystemen

De realisatie van de beleidsdoelen Klimaatadaptatie en Schoon water verloopt goed en ligt op schema. Voor het tweede jaar op rij was het in ons beheersgebied wederom extreem droog. Omdat het watersysteem nog niet voldoende hersteld was van de droogte in 2018 golden er ook in 2019 verboden op het onttrekken van oppervlaktewater (algeheel) en voor grondwater (nabij twee kwetsbare natuurgebieden). We hebben maatregelen genomen om het (regen)water, zo veel mogelijk vast te houden in de beken en rivieren. Het waterschap heeft in 2019 de droogte op de kaart gezet bij diverse landelijke en Europese groepen.

Het maaionderhoud is vanaf 2019 anders uitgevoerd dan in voorgaande jaren. Er wordt voortaan, naast het afvoeren van water, meer rekening gehouden met natuurontwikkeling en het verbeteren van de biodiversiteit.

Met de aanleg van de vispassage in Doesburg kunnen vissen nu onbelemmerd van de IJssel naar de Oude IJssel tot in Duitsland zwemmen. Dit was de laatste hindernis, zodat in de toekomst weer vis-soorten in ons gebied terugkeren.

De uitspraak van de Raad van State in de stikstofproblematiek leverde nagenoeg geen stagnatie op in de uitvoering van onze projecten.

Programma Afvalwaterketen

We zuiveren jaarlijks miljoenen m^3 afvalwater van huishoudens en bedrijven in ons beheersgebied. Wij gebruiken afvalwater steeds meer als bron van energie, warmte en grondstoffen.

Op het gebied van energie en warmte zijn goede resultaten bereikt, en richten we ons op nieuwe initiatieven. Op verschillende plekken wordt de energie die vrijkomt bij het zuiveren van afvalwater ingezet als warmte of elektriciteit voor nabijgelegen bedrijven, huizen, zwembaden. Of het wordt weer hergebruikt in het zuiveringsproces zelf. In Zutphen is de Nereda installatie in bedrijf genomen, een energiezuinige zuiveringstechniek. In het najaar zijn vergunningen verleend voor de realisatie van twee windmolens in Duiven en drie windmolens in Zutphen (windpark IJsselwind, waarvan één molen van het waterschap). Op drie locaties zijn in 2019 zonnepanelen geplaatst. Voor de uitwerking van Regionale Energie Strategieën (RES) werken we samen met de regio's Achterhoek, Arnhem-Nijmegen en de CleanTechregio.

Op het gebied van grondstoffen is het gelukt om in Zutphen een wereldprimeur te realiseren: daar wordt vanaf oktober 2019 de nieuwe duurzame grondstof Kaumera uit afvalwater gehaald. Inspanningen richten zich op verder inregelen van het proces en op het commerciële traject. Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot het zuiveringsproces liggen in het verlengde van ons strategisch thema "Schoon water". Momenteel worden plannen uitgewerkt voor de optimalisatie van enkele RWZI's. Begin 2019 is een pilot gestart om medicijnresten slimmer te verwijderen uit het afvalwater van ziekenhuizen. Een belangrijke operationele uitdaging voor de afvalwaterketen is de (kosten van) verwerking van restslib.

Financiën 2019

Ten opzichte van de initiële begroting sluit de jaarrekening 2019 met een positief resultaat van afgerond € 3,225 mln. Na de verwerking van de mutaties op de reserves kan er € 3,362 mln. worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid.

In onderstaande tabel staat een specificatie van de baten en lasten in 2019, waarbij een vergelijking is gemaakt met de oorspronkelijke begroting en de tussenliggende bestuursrapportage.

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2019 vs begroting
Baten	96.039	97.154	97.692	*1.653*
Lasten	96.196	98.100	96.498	*302*
Operationeel resultaat	**-157**	**-946**	**1.194**	***1.351***
Dividend NWB	4.000	2.031	2.031	*-1.969*
Resultaat voor bestemmen	**3.843**	**1.085**	**3.225**	***-618***
Inzet bestemmingsreserves	0	0	-137	*-137*
Toevoegen bestemmingsreserve DFB	3.843	1.085	3.362	*-481*
Resultaat na bestemmen	**0**	**0**	**0**	**0**

Investeringsvolume 2019 per programma

Voor de onderhanden en nieuwe projecten werken we met een netto-investeringsvolume. Onderstaande tabel geeft de realisatie van dit volume in 2019 weer t.o.v. de begroting.

bedragen in € 1.000

Investeringsvolumes per programma	Begroting 2019	Realisatie 2019	% afwijking t.o.v. begroting
Watersystemen	7.800	8.400	7,7%
Afvalwaterketen	13.602	17.671	29,9%
Veiligheid	7.221	7.827	8,4%
Totaal programma's	***28.623***	***33.898***	**18,4%**
Vaarwegen*)	800	215	
Totaal programma's incl. Vaarwegen	**29.423**	**34.113**	

) De investeringskosten worden volledig gesubsidieerd door de provincie Gelderland in de vorm van een jaarlijkse bijdrage in de kapitaallasten.

Hoofdstuk 1

Jaarverslag 2019

Het college van dijkgraaf en heemraden

1.1 Strategische thema's

1.1.1 Klimaatadaptatie

De belangrijkste externe en interne ontwikkelingen, die zich sinds het vaststellen van de begroting 2019 hebben voorgedaan, worden hier vermeld.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. In 2019 hebben we samen met alle gemeenten de kwetsbaarheden in beeld en werken we samen aan (gezamenlijke) uitvoeringsagenda's;
2. We publiceren samen met onze gemeenten één gezamenlijke klimaateffectatlas;
3. We starten met de eerste projecten van het Klimaatprogramma Zutphen, een prettig klimaat;
4. We starten met de aanpak van het brongebied Baakse Beek volgens Klimaat Kloar.

De doelstellingen uit de Begroting 2019 zijn gehaald.

Kwetsbaarheden in beeld als basis voor gezamenlijke uitvoeringsagenda's
Op dit moment loopt in alle gemeenten in ons gebied de voorbereiding van een stresstest of is deze al (bijna) gereed. In alle gemeenten zijn de kwetsbaarheden in stedelijk en landelijk gebied conform de landelijke afspraken in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie in beeld.

Resultaten van de stresstesten in één gezamenlijke klimaateffectatlas.
In de gezamenlijke klimaateffectatlas voor Achterhoek en Liemers zijn de resultaten van de stresstesten via onze systemen online beschikbaar gemaakt. Met deze klimaateffectatlas is het gezamenlijk verhaal over klimaatverandering toegankelijk en behouden we als waterschap overzicht in de resultaten van de stresstesten voor ons gehele werkgebied.

Klimaatprogramma Zutphen gestart.
De Interreg aanvraag 'Waterrobuuste steden', waarin enkele projecten uit het programma 'Zutphen Stroomt' zijn opgenomen, is gehonoreerd. In de periode 2019 - 2021 wisselen we ervaringen uit over onze aanpak in Zutphen met de Duitse Steden Münster en Bocholt en onze Nederlandse partners Waterschap Vechtstromen en de gemeente Hengelo.

Klimaat Klaor in afrondende fase, pilot landgoederenzone gestart.
In de pilot Klimaat Klaor is gewerkt aan bewustwording en actiebereidheid om samen te bepalen waar we welke acties wenselijk achten om de extremen van klimaatverandering te beperken. De activiteiten maken integraal onderdeel uit van de reguliere taken en rollen van de initiatiefnemende overheden (Waterschap Rijn en IJssel, provincie, gemeente) en in het dagelijks handelen van bewoners, organisaties en gebruikers in het gebied.
De ervaringen van Klimaat Klaor passen we toe in de klimaatpilot landgoederenzone (rond de Baakse Beek) die in 2019 van start is gegaan.

1.1.2 Energietransitie

Naast het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie), willen we ook de gevolgen beperken (mitigatie). We verbruiken veel energie in onze waterzuiveringen en willen onze verantwoordelijkheid nemen. Daarom willen we zoveel mogelijk energie besparen en zelf duurzame energie opwekken.

Doelstellingen Begroting 2019:

- We wekken 20% duurzame energie op (eigen opwekking).
- We verbruiken 15% minder energie ten opzichte van 2005.

De realisatie van deze doelen ligt op koers.

Duurzame energie

Windenergie: Diverse milieueffectrapportage(m.e.r.)-onderzoeken zijn uitgevoerd voor plaatsing van windmolens in Zutphen en Duiven, en de concepten voor het bestemmingsplan zijn aangeleverd bij beide gemeenten. De gemeenteraden hebben in het najaar vergunningen verleend voor de realisatie van twee windmolens in Duiven en drie windmolens in Zutphen (windpark IJsselwind, waarvan één molen van het waterschap). Op beide locaties zijn bezwaren ingediend tegen de verleende vergunningen en deze zijn in behandeling bij de Raad van State. De Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+) subsidie is aangevraagd.
Het waterschap houdt korte communicatielijnen met omwonenden en we zetten in op het minimaliseren van de overlast van windmolens en op een bewonersregeling, eventueel in combinatie met een gebiedsfonds.

Zonne-energie: Gekozen is voor pragmatische aanpak voor zonne-energie. Op drie locaties is zonne-energie gerealiseerd: op de Kaumerafabriek en op de RWZI's Holten en Winterwijk. Zonne-energie op het kantoordak in Doetinchem is stopgezet vanwege de constructie van het gebouw.
We blijven initiatieven van derden verkennen om indien gewenst aan te haken op zonne-energie op of nabij onze eigendommen.

Biogas: Op de RWZI Nieuwgraaf is de warmtekrachtkoppeling (WKK) tijdelijk uit bedrijf geweest vanwege correctief onderhoud.
Er zijn scenario's uitgewerkt voor uitbreiding van gistingscapaciteit zodat we meer biogas kunnen produceren. Deze scenario's worden in 2020 verder uitgewerkt en voorgelegd ter besluitvorming.

Interbestuurlijk programma/regionale energietransitie: Het waterschap heeft de samenwerking opgepakt met de regio's Achterhoek, Arnhem-Nijmegen en de CleanTechregio voor de uitwerking van Regionale Energie Strategieën (RES).

Minder energie

In Zutphen is de Nereda installatie in bedrijf genomen, een energiezuinige zuiveringstechniek. Energiemanagement is dit jaar geïmplementeerd. Bij de grootste verbruikers wordt via een continue verbetercyclus het energieverbruik gemonitord, geanalyseerd en besparingsmogelijkheden uitgewerkt.

1.1.3 Schoon water

Schoon water is essentieel voor de gezondheid van planten, dieren en mensen. Waterschappen spelen een cruciale rol in het schoon en gezond houden van mens en milieu. Daarom zuiveren wij het afvalwater én bewaken we de waterkwaliteit van het oppervlaktewater.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. We optimaliseren de RWZI's Aalten, Lichtenvoorde, Ruurlo en Winterswijk;
2. We werken de organisatie van het kwaliteitsbaggeren uit;
3. We versterken de samenwerking met andere partijen op nutriëntenproblematiek (de landbouwsector en Duitsland).

Optimalisatie van de RWZI's en kwaliteitsbaggeren liggen op koers.
Het versterken van samenwerken met andere partijen (landbouwsector en Duitsland) is in voorbereiding.

Optimalisatie RWZI's:

In 2019 is een plan van aanpak per RWZI gemaakt, waarin duidelijk wordt beschreven op welke wijze de vastgestelde toetsingskaders gehaald kunnen worden. Per RWZI is een voorkeurs-scenario uitgewerkt waarin de omvang van de benodigde investeringen in beeld is gebracht. Specifiek voor de ketenaanpak medicijnresten is gekozen om lerend te implementeren en met andere waterschappen te kijken naar effectieve maatregelen.

Kwaliteitsbaggeren:

Het meetprogramma is een nadere uitwerking van de Nota Waterbodem van 2018. Centrale registratie en regie is nodig op het baggerwerk aan het hoofdwatersysteem, de stedelijke waterpartijen en de grote zandvangen. Ook het zgn. kwaliteitsbaggeren (schoon water) is onderdeel van dit meetprogramma. Voor dit meetprogramma is overzicht nodig (waar speelt wat), inzicht (inmeten en analyse kwantiteit en kwaliteit waterbodem) om te komen tot programmeren en uitvoeren van baggerwerk.

Samenwerking landbouwsector en Duitsland:

In 2019 hebben we gewerkt aan het uitvoeren van het Actieprogramma Schoon Water. Dit Actieprogramma richt zich op de belasting uit de landbouw, de RWZI's en naburig Duitsland en wordt opgenomen in het nieuwe WBP 2022-2027. Voor het landbouwspoor zijn het afgelopen jaar gesprekken gevoerd met landbouwpartners over mogelijke handelingsperspectieven.

Emissies uit de waterketen

In 2019 zijn we gestart met de afstemmen van emissies uit de waterketen op gebruiksfuncties door:

a. Invulling te geven aan de KRW-opgave
   De KRW-opgave voor de vier RWZI's (Winterswijk, Lichtenvoorde, Ruurlo en Aalten) is geconcretiseerd naar een beoogde effluentkwaliteit. Deze effluentkwaliteit geeft richting aan de verdere uitwerking van de KRW-opgaven. In 2019 zijn voor RWZI's Ruurlo en Winterswijk haalbaarheidsstudies uitgevoerd waarin globale ontwerpen en kostenramingen zijn uitgewerkt voor zowel de KRW-opgave alsook voor de verwijdering van medicijnresten. Voor RWZI Etten wordt vooralsnog uitgegaan dat de beoogde effluentkwaliteit met aanpassingen in de bedrijfsvoering kan worden gerealiseerd. In 2020 volgt de besluitvorming over uitwerking en realisatie van de KRW-opgave.

b. Bij te dragen aan de ketenaanpak Medicijnresten uit Water
In 2019 heeft het waterschap actief geparticipeerd in de breedte van de Ketenaanpak Medicijnresten uit Water door lobby, voorlichting, kennisontwikkeling en -deling en innovatie. In 2019 is door de Rijn-Oost waterschappen onderzocht wat huidige verwijdering van medicijnresten is en zijn optimalisatiemogelijkheden verkend om deze verwijdering te vergroten. Daarnaast hebben wij de innovatiepilot afgerond bij het Streekziekenhuis in Winterswijk om een zuiveringsconcept voor ziekenhuisafvalwater te ontwikkelen. In 2020 wordt deze pilot voorgezet op RWZI Winterswijk, waarmee we een inzicht krijgen in de effectiviteit van dit type maatregelen om medicijnresten te verwijderen.

c. Meer grip te krijgen op indirecte lozingen
Indirecte lozingen vanuit bedrijven op het riool kunnen risicovol zijn voor het zuiveringsproces en het watersysteem. Daarom is het belangrijk om grip te krijgen en houden op deze lozingen. Gemeenten dragen de zorgplicht voor deze lozingen. Vanwege het belang voor de rioolwaterzuiveringen hebben wij een aanvullende rol opgepakt in de vergunningverlening en het toezicht op risicovolle indirecte lozingen. In 2019 is deze rol gedefinieerd en vastgelegd in een Dienstverleningsovereenkomst met de Omgevingsdienst Achterhoek.

Werken aan schoon water

Ons watersysteem en de gebiedsfuncties staan extra onder druk als gevolg van klimaatveranderingen en opkomende stoffen. Deze druk verandert de huidige impact van de afvalwaterketen op het watersysteem alsook de waardering van het effluent van restproduct naar het leveren van water op maat.
De Kader Richtlijn Water (KRW) vormt een belangrijk onderdeel van de strategie 'Samen werken aan Schoon Water'. In 2019 is de KRW-opgave voor de 3e planperiode (2022-2027) geconcretiseerd. Voor vijf rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) is daarbij afgeleid dat de huidige invloed op het watersysteem te groot is om de KRW-doelen te halen. Om het behalen van de KRW-doelen niet in de weg te zitten voorzien wij een investeringsopgave voor vier RWZI's (Winterswijk, Lichtenvoorde, Ruurlo, Aalten) en een optimalisatieopgave voor één RWZI (Etten).
Aanvullend aan de KRW onderkennen waterschappen ook het potentiële risico van medicijnresten in het milieu en hebben waterschappen zich gecommitteerd aan de landelijke 'Ketenaanpak Medicijnresten uit Water' die vanuit het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) is uitgewerkt, in samenwerking met de watersector, zorgsector en medeoverheden. Bronmaatregelen vormen de basis voor deze ketenaanpak: zo houden we schoon wat schoon is en vormen eventuele maatregelen op RWZI's het sluitstuk. De positie van ons waterschap in de ketenaanpak gaan we in verbinding met de KRW-opgave nog afwegen.

1.1.4 Circulaire economie

We zuiveren jaarlijks meer dan 66 miljoen m3 afvalwater van huishoudens en bedrijven. Dit afvalwater is geen afval, maar een waardevolle bron van energie en grondstoffen. Ook het schone water zelf is een (schaarse) grondstof. We werken aan de waterzuiveringen van de toekomst: energie-en grondstoffenfabrieken.

Doelstellingen Begroting 2019:

- Beleidsnota Circulaire economie;
- Verwaarding/terugwinning van grondstoffen.

Circulaire economie

100% circulair zijn is de nationale ambitie van het Grondstoffenakkoord dat namens de waterschappen is ondertekend door de Unie van Waterschappen. Het is in 2019 ook opgenomen als strategisch thema in de visie 'waarde van de waterketen in 2050'. Vanuit deze visie geven we richting aan ontwikkelingen die worden ingezet. Richting, vanuit inzicht en overzicht. Waterschapsbrede grondstofstromenkaarten zijn in uitwerking om dit overzicht te genereren.

In een circulaire economie behouden grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde. Het circulaire model gaat er namelijk vanuit dat de producten van nu, de grondstoffen zijn voor later: na gebruik kunnen de materialen waaruit een product bestaat opnieuw worden gebruikt. Voorbeelden zijn de nuttige inzet van maaisel als bodemverbeteraar, energievoorziening, de inkoop van machines waarbij hergebruik is geborgd en levering van gezuiverd water als grondstof voor de omgeving.

Naast deze gerealiseerde innovaties zijn we betrokken bij de innovaties van de toekomst. De CoRe water pilot in Wehl is begin 2019 succesvol afgerond, waarbij op pilotschaal in één stap met membranen schoon water is geproduceerd. Ook is onderzoek verricht naar de winning van stikstof vanuit afvalwater, een innovatie die de emissie sterk kan reduceren. En, in het kader van de innovatiewerkplaats InnoFase, die we samen met de gemeente Duiven en afvalverfwerking AVR realiseren, wordt samen met het regionale bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden gewerkt aan een regionale onderzoeksagenda water en circulariteit.

Winnen van grondstoffen en energie

De grootste investeringen in 2019 in winnen van grondstoffen en energie zijn:

- Kaumerawinning Zutphen;
- Uitvoeringsstrategie energieneutraliteit (zie 1.1.2).

1.1.5 I-Strategie

De informatiestrategie geeft richting aan de digitale transformatie van het waterschap. Informatiemanagement wordt het sturende proces in ons waterschap om de digitale transformatie tot stand te brengen.

We zijn in staat om slagvaardig kansen te benutten die digitalisering biedt voor innovatie in onze processen en diensten. Hierbij stellen we de verwachtingen en behoeften van onze doelgroepen centraal. Onze medewerkers worden in de transformatie gefaciliteerd en geïnspireerd middels het traject I-adapt.

Doelstellingen Begroting 2019:

- Informatiemanagement:
  - We brengen centrale regie op veranderingen in de informatievoorziening tot stand.

- Informatievoorziening:
  - We voldoen aan alle wettelijke verplichtingen die ervoor zorgen dat burgers en bedrijven in staat zijn om op een veilige, betrouwbare en eenvoudige manier digitaal zaken te doen met het waterschap.;
  - Aanpassen van alle waterschapssystemen om gebruik te maken van in de Wet Digitale Overheid vastgestelde standaarden voor connectiviteit, informatieveiligheid en duurzame toegankelijkheid binnen de overheid;
  - Gebruik basisregistraties, voorbereiden van aanpassingen in informatievoorziening en alle informatiestromen, innoveren in de mogelijkheden voor tijd-, plaats- en apparaatonafhankelijk werken.;

- I-adapt:
  - We vergroten het bewustzijn rondom digitalisering, informatieveiligheid en bescherming van persoonsgegevens;
  - We vergroten de digitale vaardigheden en kennis over onze informatievoorziening;
  - We stimuleren en etaleren innovatie in de organisatie en bieden ruimte voor het kennismaken en experimenteren met nieuwe technologie.

Informatiemanagement

Met het CI-Office is de basis gelegd voor integrale sturing op ontwikkelingen rond de digitale transformatie. Portfoliomanagement wordt in samenspraak met de inhoudelijke domeinen uitgewerkt en ingevuld. In de programma's is meer focus gekomen op de uitrol van de I-strategie en de digitalisering door toedoen van de CI-Office.

Informatievoorziening

Er is een aantal technische voorzieningen ingericht ter ondersteuning van de digitale dienstverlening door het waterschap. Het zaaksysteem is het laatste onderdeel dat nodig is om de ondersteuning voor digitale dienstverlening compleet te maken. Het Geo Informatie Portaal (GIP) is opgeleverd en stelt de organisatie in staat om zelf meer te doen met geo-informatie ter ondersteuning van zowel interne processen als communicatie naar buiten toe. Het GIP heeft ons waterschap een award opgeleverd voor innovatieve inzet van geo-informatie. Digitalisering en geo-informatie zijn een grote succesfactor, bijvoorbeeld bij het bestrijden van extreme wateroverlast of droogte.

I-Adapt

Medewerkers uit de organisatie worden betrokken middels communicatieve activiteiten zoals de Geo-dag, de cybersecurity-maand en deelname aan DigitaalOndernemingsKracht(DOK)-werktrajecten. I-adapt inspireert zo tot innovatie en ondersteunt medewerkers om zich aan te passen aan veranderingen in de werkprocessen als gevolg van digitalisering en informatisering. De manier waarop het waterschap medewerkers meeneemt in de digitale transformatie met activiteiten, trainingen en workshops in het programma 'i-adapt' was een belangrijke aanleiding voor de toekenning van de eerdergenoemde Gis-award.

1.1.6 Duurzaam Financieel Beleid (DFB)

Het duurzaam financieel beleid heeft als doel om de schuldenlast van het waterschap terug te brengen naar een schuldquote (hoogte schuld t.o.v. de opbrengsten) die op dit moment gemiddeld is binnen de waterschappen. Dit proces neemt een redelijke termijn in beslag.

Doelstellingen Begroting 2019
Eerste opzet van de verschillende scenario's wordt opgesteld en voorgesteld. Daarbij zal een toets hebben plaatsgevonden op rechtmatigheid en haalbaarheid. Daar waar eventuele voorstellen niet op korte termijn te realiseren zijn worden alternatieven voorgesteld.

In het nieuwe bestuursakkoord is de ambitie van het vorige bestuursakkoord in stand gebleven om de schuldquote af te bouwen naar 250%; de termijn van 2026 is aangepast. De ambitie is om dit in 2028 te realiseren. Ook is aangegeven dat het college van dijkgraaf en heemraden onder andere met een voorstel komt over de afschrijvingstermijn van de jaarlijkse bijdrage aan het Hoogwaterbeschermings-programma (HWBP), als onderdeel van het planmatig afbouwen van onze schuldpositie.

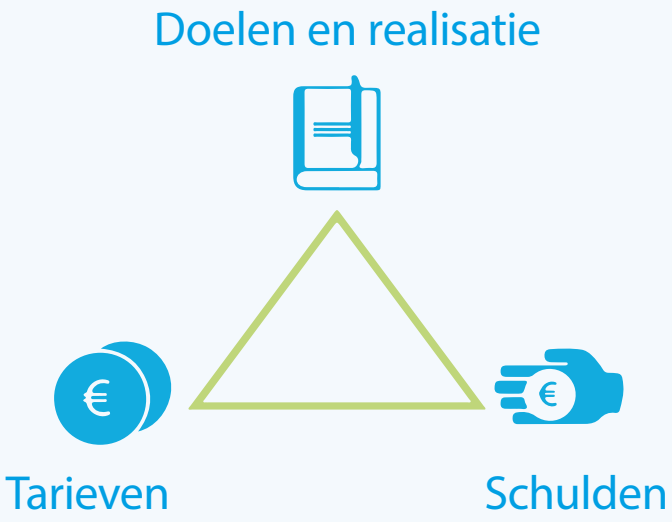

1.2 Ontwikkelingen in 2019

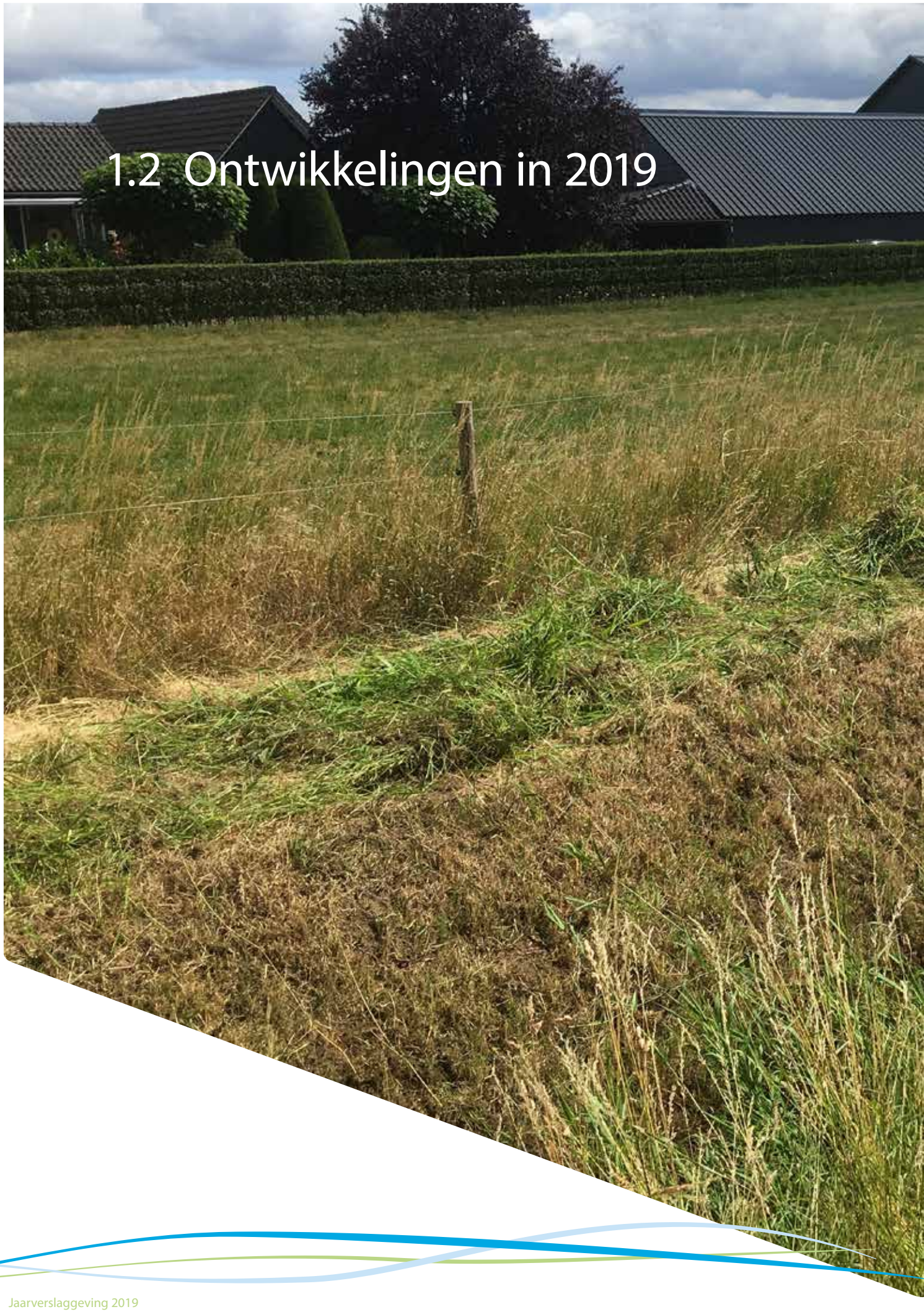

1.2 Ontwikkelingen in 2019

De belangrijkste externe en interne ontwikkelingen, die zich sinds het vaststellen van de begroting 2019 hebben voorgedaan, worden hier vermeld.

Waterschapverkiezingen 2019
In maart 2019 zijn er voor de tweede keer gecombineerde verkiezingen georganiseerd waarbij inwoners op dezelfde dag voor Provinciale Staten en de waterschappen naar de stembus gingen. Voor het eerst voerden alle waterschappen samen een opkomstbevorderende campagne. Het opkomstpercentage lag beduidend hoger dan in 2015 (54% ten opzichte van 45%). De totale kosten van de verkiezingen zijn binnen het budget gebleven.

Nieuw bestuur, nieuw bestuursakkoord: Samen een duurzame toekomst creëren
Het nieuwe bestuur van Waterschap Rijn en IJssel wil de komende vier jaar niet alleen vóór, maar mét de omgeving werken aan waterveiligheid, klimaat, energietransitie, circulaire economie, schoon en gezond water en de samenwerking met Duitsland. Dit staat in het bestuursakkoord "Samen een duurzame toekomst creëren".
Het bestuursakkoord is de basis voor de waterschapstaken die de komende vier jaren uitgevoerd worden. Het waterschap wil inwoners, bedrijven, agrariërs, medeoverheden, landbouw-, natuur-, onderwijs- en andere belanghebbenden actief betrekken bij wateronderwerpen. En andersom ook meedenken met hun wateropgaven, zoals hoe in te spelen op wateroverlast of droogte. Daarbij denkt en doet iedereen mee vanuit eigen expertise en verantwoordelijkheid. Daarnaast zet het bestuur stevig in op een slagvaardige en goede digitale dienstverlening en een sober en doelmatig financieel beheer. De schuldpositie wordt afgebouwd, waarbij het beleid wordt voortgezet van een tariefstijging van 3% per jaar t.o.v. 2019.

Klimaatakkoord
Op 22 maart is namens Waterschap Rijn en IJssel tijdens de ledenvergadering van de Unie van Waterschappen instemming gegeven op het principe-voorstel om zich als waterschappen als eerste overheid achter het Klimaatakkoord te scharen.
Het belang van het Klimaatakkoord is groot; zonder gedegen klimaatbeleid stijgen de kosten van het waterbeheer sterk en kan de veiligheid van ons land op termijn in het geding komen. De opgave is groot en kan alleen gehaald worden als alle deelnemers van de verschillende sectoren zich scharen achter het Klimaatakkoord en meewerken aan de CO2-reductie. Ons waterschap heeft bij de Unie van Waterschappen aangegeven dat dit een voorwaarde is die moet worden uitgedragen bij de instemming op het Klimaatakkoord.

Droogtecalamiteit

Voor het tweede jaar op rij was het in ons beheersgebied extreem droog. Omdat het watersysteem nog niet voldoende hersteld was van deze extreme droogte in 2018 golden tot het einde van het jaar nog steeds verboden op het onttrekken van oppervlaktewater (algeheel) en voor grondwater (nabij twee kwetsbare natuurgebieden). Ook deze winterperiode zijn er weer maatregelen van kracht die gericht zijn op het zoveel mogelijk vasthouden van het water in de stroomgebieden, zodat het grondwater maximaal wordt aangevuld. Zo staan de stuwen nog steeds op het hogere zomerpeil, worden er duikerafsluiters beschikbaar gesteld en plaatsen we tijdelijke eenvoudige schotbalkstuwen.
De acties voortvloeiend uit de evaluatie van de extreme droogte in 2018 zijn nagenoeg allemaal afgerond. Enkele acties zijn langlopend en worden later opgepakt.
Als uitwerking van de aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte is er in 2019 gestart met de 1e fase voor de ontwikkeling van een visie op het voorraadbeheer van grond- en oppervlaktewater. Deze visie vormt één van de bouwstenen voor ons nieuwe Waterbeheerplan.

Verkenning droogte Achterhoek
Naar aanleiding van het werkbezoek van het college van Gedeputeerde Staten aan de Wildenborch op 24 september 2019 is de Verkenning Droogte Achterhoek gestart. Deze verkenning wordt in gezamenlijke opdracht van provincie, gemeenten en waterschap uitgevoerd met betrokkenheid van LTO, Natuurmonumenten en Vitens. Op basis van deze verkenning van de opgave, de oplossingsrichtingen en belemmeringen wordt in april 2020 een advies/voorstel voorgelegd in een bestuurlijke bijeenkomst met alle betrokken partijen.

Uitspraak Raad van State inzake stikstofproblematiek

Op 29 mei 2019 deed de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State twee belangrijke uitspraken over het Programma Aanpak Stikstof (PAS).
De impact van de uitspraak van de Raad van State met betrekking tot de stikstofproblematiek is onderzocht. Het Adviescollege Stikstofproblematiek (commissie Remkes) heeft een advies uitgebracht voor mogelijke maatregelen voor de korte termijn. De provincies spelen daarin een belangrijke rol. Zij hebben het advies van het Adviescollege beoordeeld en hebben in een gezamenlijke reactie aangegeven hoe de vergunningsverlening weer op gang kan komen. Vooralsnog zijn zij zeer terughoudend met het geven vergunningen/toestemmingen voor uitvoering. Er werden vooralsnog geen uitzonderingen gemaakt voor natuurbouwprojecten.

Plaatsing van een duikerafsluiter.

In ons werkgebied betreft het bijv. de projecten beekherstel Buurserbeek Lankheet, Stapsteen Drempt, beekherstel Heksenlaak, Landgoedherstel de Wildenborch en 't Medler, hydrologisch herstel Aaltens Goor en vispassage Kandia. Voorlopig is er op projectniveau voldoende handelingsperspectief en is er geen stagnatie in de uitvoering van projecten als gevolg van deze uitspraak. Centrale coördinatie binnen ons waterschap is voorlopig niet nodig, zolang de huidige regels van toepassing blijven. Nieuwe kennis en het handelen naar de regels is binnen de organisatie geborgd. Wel is het zaak dat bij de programmering van nieuwe projecten z.s.m. een AERIUS-toets (AERIUS is het rekeninstrument voor de leefomgeving) wordt gedaan om inzicht te krijgen op de stikstof-impact op de omgeving. Daaruit volgt met welke PAS-stappen in het project rekening gehouden moet worden.

Interbestuurlijk programma

Eind 2018 tekenden het Rijk en de koepels van gemeenten, provincies en waterschappen het Interbestuurlijk Programma (IBP). Overheden werken hierin samen aan grote maatschappelijke vraagstukken. Waterschappen merken dat hun kerntaken steeds meer in samenhang met andere maatschappelijke opgaven worden gerealiseerd. Daarom is het van groot belang om op nationaal niveau een automatische gesprekspartner te zijn wanneer het over deze opgaven gaat. Het IBP bevat de uitgangspunten voor een gezamenlijke aanpak van maatschappelijke vraagstukken die de verschillende bestuurslagen overstijgen. Voorbeelden zijn o.a. de duurzame economische groei, energie en klimaat en mobiliteit.

Het werken binnen het IBP heeft de samenwerking van de Unie van Waterschappen met het Rijk, VNG en IPO versterkt. Ook zijn er in het eerste jaar al diverse resultaten opgeleverd, zoals de gezamenlijke inzet binnen het thema Vitaal Platteland. Bij de Klimaatopgave is het gelukt om de Regionale Energiestrategieën van de grond te krijgen en een traject te starten voor de winning van thermische energie uit oppervlaktewater. Met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat hebben de decentrale overheden dankzij het IBP financiële afspraken kunnen maken over klimaatadaptatie.

Vispassage Doesburg

De grootste vispassage van Nederland werd op 30 september officieel geopend. Vissen kunnen nu onbelemmerd langs de stuw in Doesburg zwemmen van de IJssel naar de Oude IJssel tot in Duitsland. De vispassage bij de stuw in Doesburg is bijzonder vanwege het grote hoogteverschil - oplopend tot vijf meter- in combinatie met de grote variatie waterstanden in de Gelderse IJssel. Vanwege het extreme hoogteverschil is een technisch complexe vispassage gebouwd, die uniek is in Nederland. De locatie is daarom ook ingericht en opengesteld voor het publiek. Iedereen kan vijf meter diep afdalen om te zien hoe de vissen omhoog zwemmen. Ook is de omgeving in en om het complex natuurlijker ingericht.

Nieuwe duurzame grondstof Kaumera gelanceerd; Wereldprimeur in Zutphen

Jaarlijks produceren mensen en bedrijven in Nederland miljoenen m3 afvalwater. Dit water wordt gezuiverd door de waterschappen. De waterschappen zien dit niet als afval, maar als waardevolle bron van schoon water, schone energie en grondstoffen. Kaumera is één van de vijf grondstoffen die rendabel uit het afvalwater gehaald kunnen worden. Kaumera is, na fosfaat, de volgende grondstof die daadwerkelijk op grote schaal geproduceerd en op de markt gebracht wordt.

In 2019 hebben we een unieke mijlpaal bereikt, de opening van de grondstoffenfabriek voor Kaumera in Zutphen. Met deze installatie produceren we een waardevolle grondstof en reduceren onze grootste afvalstroom (slib) significant. Een installatie die veel aandacht krijgt in binnen- en buitenland en in 2019 winnaar was van zowel de Aquatech Innovation Award als de Waterinnovatieprijs. In 2020 wordt de installatie verder ingeregeld, en is de aandacht gericht op het bereiken van de afzetmarkt.

1.3 Impact uitbraak COVID-19 (Corona)

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal.

Deze wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijk maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

Hoofdstuk 2

Programmaverantwoording

Hoofdstuk 2

Programmaverantwoording

Op basis van de Watervisie 2030, het bestuursakkoord 'Samen een duurzame toekomst creëren' 2019-2023 en het Waterbeheerplan 2016-2021 werkt het waterschap aan de opgaven van de toekomst. Wij hebben als waterschap een goede maatschappelijke en financiële uitgangspositie en staan steeds meer in wisselwerking met onze omgeving. Mede vanuit die omgeving komen er nieuwe opgaven op ons af waarvoor een adequate organisatie nodig is.

Per programma en de Bedrijfsvoering wordt in de navolgende paragrafen over het afgelopen jaar inzicht gegeven in de ontwikkelingen, de uitgevoerde activiteiten, de afwijkingen van de realisatie van de beleidsdoelen, de investeringen en de kosten die met de uitvoering zijn gemoeid.

2.1 Programma Veiligheid

Het waterschap heeft de afgelopen jaren intensief meegewerkt aan de ontwikkeling van het nationale Deltaprogramma. Vanuit dit programma werken we de komende jaren verder aan het op orde krijgen van de dijken, passende ruimtelijke inrichting en adequate crisisbeheersing.

Concreet gaat het hierbij om een uitwerking van de zogenaamde deltabeslissing Waterveiligheid en de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Dit doen we samen met Rijkswaterstaat, de provincies, de veiligheidsregio's en gemeenten. In 2017 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden, waarin de nieuwe dijknormering, die gebaseerd is op een volstrekt nieuwe risicobenadering, is opgenomen. Het waterschap is de komende jaren op verschillende manieren bezig met de implementatie van deze nieuwe normering.

Het beheergebied van ons waterschap wordt door 144 kilometer primaire waterkeringen tegen rivierwater beschermd. Daarnaast beheren we 40 kilometer regionale waterkeringen en 49 kilometer zomer-kades langs de grote rivieren. Concreet gaat het hierbij om een uitwerking van de zogenaamde deltabeslissing Waterveiligheid en de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Dit doen we samen met Rijkswaterstaat, de provincies, de veiligheidsregio's en gemeenten. In 2017 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden, waarin de nieuwe dijknormering, die gebaseerd is op een volstrekt nieuwe risico-benadering, is opgenomen. Het waterschap is de komende jaren op verschillende manieren bezig met de implementatie van deze nieuwe normering.

Doelstellingen 2019

- *Primaire keringen:* We beheren, onderhouden en verbeteren de primaire waterkeringen overeenkomstig het wettelijk vereiste beschermingsniveau. We doen dit door het verkennen en uitvoeren van versterkingsopgaven, het implementeren van geharmoniseerde bedrijfsprocessen en verdere voorbereiding op consequenties nieuwe normering.

- *Regionale keringen:* We beheren, onderhouden en verbeteren de regionale waterkeringen overeenkomstig het wettelijk vereiste beschermingsniveau door het instandhouden van de regionale keringen. Ten aanzien van de kering die Tuindorp beschermt vindt een verkenning plaats van het passende beschermingsniveau.

- *Ruimtelijke inrichting:* Ruimtelijke aanpassingen kunnen bijdragen aan het voorkomen van een overstroming of wateroverlast en het beperken van eventuele gevolgen. Ook kunnen inwoners, bedrijven, instanties en organisaties vanuit hun eigen situatie een bijdrage leveren aan waterveiligheid. We oriënteren ons verder op de juiste wijze van het betrekken van gemeenten en inwoners om het risicobewustzijn voor hoogwater te vergroten en door het actualiseren van de voorkeursstrategie rivieren.

Activiteiten in 2019

Algemeen

Onze activiteiten zijn gericht op zorgplicht, beoordelen en versterken van onze keringen, met aandacht voor het aangrenzend areaal. Daarnaast richten we ons op een adequate calamiteitenzorg. Onze inspanningen hebben er in 2019 toe geleid dat wordt voldaan aan onze prestatie indicatoren.

Zorgplicht

Inrichting en uitvoering van de Zorgplicht

Begin 2017 heeft het waterschap haar bestuurlijke ambitie voor de Zorgplicht waterkeringen vastgesteld. Het waterschap maakt daarmee de invulling van de Zorgplicht concreet. We hebben daarbij uitgesproken, dat we in de periode tot 2020 de maatregelen nemen die nodig zijn om onze organisatie verder te ontwikkelen, zodat we "in control" zijn voor onze Zorgplicht primaire waterkeringen.
De Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT) heeft eind 2017 Waterschap Rijn en IJssel voor de eerste keer getoetst aan het landelijke kader Zorgplicht en de basiseisen, die vanuit de Zorgplicht worden gesteld aan de waterkering beheerders. De ILT heeft de audit uitgevoerd op strategisch, tactisch en operationeel niveau. De ILT oordeelde dat Waterschap Rijn en IJssel "in control" is, behoudens een aantal aandachtspunten binnen zowel de inrichting als de uitvoering van de Zorgplicht.

Inrichting:
In 2018 is een start gemaakt met de verbetering van de door de ILT genoemde aandachtspunten. Eind 2019 zijn de tactische en operationele aandachtspunten opgelost. Daarmee hebben we de inrichting van de Zorgplicht op alle niveaus geborgd.

Uitvoering:
In 2019 blijven op uitvoerend niveau vijf van de zeven aandachtspunten bestaan:

1. Het tijdig stellen van een diagnose van schades, die bij inspectie van waterkeringen zijn geconstateerd;
2. Het tijdig herstellen van geconstateerde schades aan de waterkering;
3. Het registreren van keurovertredingen (werken zonder vergunning);
4. Het standaard toetsen van vergunningvoorschriften op handhaafbaarheid;
5. Plannen en registreren van proefsluitingen van kunstwerken op individueel niveau.

De uitvoering volgt op de inrichting van de organisatie. Processen zijn opgesteld en worden in de praktijk ingeregeld. Op dit moment is nog extra aandacht nodig voor de uitvoering van de nieuwe inrichting.

Beoordelen en toetsen

Primaire waterkering

De beoordeling volgens de huidige normering is in 2017 gestart. De afronding van de beoordeling is voorzien in 2022. Dit betekent dat per jaar gemiddeld 23 kilometer waterkering wordt beoordeeld.

De beoordeling verloopt volgens planning. We stemmen onze planning af met de ILT. De rapportage van de beoordeling van het meest urgente normtraject 48-1 is goedgekeurd door de ILT.
Het beoordelingsresultaat is dat normtraject 48-1 over een lengte van 27 kilometer nagenoeg geheel is afgekeurd. Dit is een belangrijke stap om de versterkingsopgave voor normtraject 48-1 op het HW-BP-programma 2021-2026 te krijgen. In 2019 zijn we gestart met de beoordeling van de normtrajecten 49-2 (Doesburg-Stroomkanaal van Hackfort) en 50-1 (Zutphen).
Afkeuring van waterkeringen leidt tot versterking, maar ook tot aanpassingen in regulier beheer en onderhoud. Daarnaast stellen we voor afgekeurde dijkvakken zogenaamde aanvalsplannen op. Daarmee beheersen we zoveel mogelijk en waar mogelijk de risico's die bij de beoordeling zichtbaar worden.

Regionale waterkering

Conform het uitvoeringsprogramma regionale keringen van Waterschap Rijn en IJssel worden de resultaten van de tweede toetsing van de regionale waterkeringen uiterlijk 31 december 2024 opgeleverd.

Over de toetsing van de regionale waterkeringen zijn afspraken gemaakt met de provincie Gelderland. Het uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen loopt van 2020 tot 2024. Op dat moment hebben we een actueel en compleet beeld van de veiligheid van de regionale waterkering. In die periode is ook aandacht voor de normering van de regionale waterkeringen en het opstellen van leggers.

Versterken

Primaire waterkering

De voorbereiding van de trajectaanpak en voorverkenning van normtraject 48-1 is gestart. De traject-aanpak resulteert in een strategie per normtraject en gaat over de vraag hoe de waterveiligheids-opgave van dat traject het beste kan worden aangepakt. Het gaat daarbij om een afweging en de keuze van deeltrajecten, meekoppelkansen in de omgeving, het type maatregelen en om zicht te krijgen op de kosten, fasering en onzekerheden. Voor normtraject 48-1 moet de trajectaanpak ook bijdragen aan een adaptieve aanpak gelet op alle onzekerheden rond dijkring 48. Deze onzekerheden hangen samen met verschillen in (ontwikkeling van) normering en uitvoering van de aansluitende primaire keringen op Duits grondgebied.

Innovatie bij dijkversterking is belangrijk om landelijk de kosten en het ruimtebeslag te kunnen beperken. Ons waterschap staat open voor innovaties. Binnen het dijkversterkingsproject aan de noord-zijde van het Twentekanaal (normtraject 51-1) is innovatief Verticaal Zanddicht Geotextiel (VZG) toegepast.

Binnen het project Rivier in de Stad (RIDS) werken we nauw samen met de gemeente Zutphen aan de verbetering van het dijktraject in het centrum van Zutphen.

Voor de versterking van de Rijnkade in Arnhem werken we samen met de gemeente aan een waterkeringstechnische en ruimtelijke verbetering. Het traject bevindt zich in de planuitwerkingsfase.

Regionale waterkeringen
De regionale waterkering rondom Tuindorp is te laag. Het waterschap is in 2019 gestart met de voorbereiding van de verkenningsfase. In deze fase worden de maatregelen in beeld gebracht.

Ruimtelijke inrichting

Ruimtelijke aanpassingen kunnen bijdragen aan het voorkomen van een overstroming of wateroverlast en het beperken van eventuele gevolgen. Inwoners, bedrijven, instanties en organisaties kunnen daarnaast ook vanuit hun eigen situatie een bijdrage leveren aan waterveiligheid.

Doelstellingen Begroting 2019
Het actualiseren van de voorkeursstrategie rivieren.

Waterschap Rijn en IJssel neemt deel aan de regionale samenwerking Delta-Rijn. Via deze samenwerking wordt de Voorkeursstrategie voor IJssel en Waal ingevuld. De voorkeursstrategie bestaat uit een samenspel van dijkversterking en rivierverruiming. Waterschap Rijn en IJssel is daarbij betrokken en denkt mee over de wenselijkheid en implicaties.

Crisisbeheersing

Voor een goede crisisbeheersing van een hoogwater-situatie is een 'fitte' crisisorganisatie nodig, die tijdens de crisis in goede verbinding staat met alle andere betrokken partijen. We streven daartoe uniformiteit na, samen met collega waterschappen en betrokken partijen in planvorming en opleiden, trainen en oefenen. Dit doen we door voldoende voorbereiding, opleidingen, trainingen en oefeningen, om bij (dreigend) hoog water gesteld te staan.

Doelstellingen Begroting 2019
1. Voldoende voorbereiden, opleiden en oefenen.
2. Opstellen handelingsperspectief (aanvalsplannen) om bij (dreigend) hoogwater klaar te staan.

In november 2019 is de calamiteitenorganisatie gedurende een week getraind tijdens een grootschalige calamiteitenoefening op verschillende onderdelen, waaronder scenariodenken, het waarnemen en herstellen van schadebeelden en besluitvorming op verschillende niveaus. We hebben steeds meer digitale informatie beschikbaar om ons daarbij te ondersteunen, waaronder inundatiescenario's.

Ook in 2019 zijn we geconfronteerd met een lange droogteperiode. De impact en de maatregelen, die we hierop hebben genomen, waren minder ingrijpend van aard dan in 2018. We zijn ons ervan bewust dat droogte van invloed is op de kwaliteit van de grasbekleding op onze dijken en dat we steeds gerichter moeten sturen om onze grasbekleding klimaatbestendiger te maken. De landelijke tendens van het ontwikkelen van klimaatbestendige vegetatietypes op kwetsbare plekken biedt hierin mogelijk uitkomst.

Aangrenzend areaal

Voor de veiligheid van ons beheergebied zijn we afhankelijk van aangrenzend areaal. We werken daarom samen met Rijk, Provincie en gemeenten om ervoor te zorgen dat ontwikkelingen goed samengaan met de hoogwaterveiligheid. In 2019 heeft de Arbeitsgruppe, een Duits-Nederlandse werkgroep waarin Rijkswaterstaat, de provincie Gelderland, de Bezirksregierung Düsseldorf en de relevante waterschappen en Deichverbanden zijn vertegenwoordigd, een omvangrijk onderzoek afgerond naar de grensoverschrijdende overstromingsrisico's. Op basis hiervan zijn in 2019 nieuwe afspraken gemaakt in de zogenaamde "Gemeenschappelijke verklaring" tussen Nederland en Duitsland.

Prestatie-indicatoren Waterbeheerplan 2016-2021

De realisatie van de doelstellingen van het programma Veiligheid bewaakt het waterschap aan de hand van prestatie-indicatoren.

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2018	Planning realisatie-status ultimo 2019 (begroting)	Realisatie-status ultimo 2019 (jaar-rekening)	Voortgang	Doelstelling Water-beheerplan 31-12-2021
Voorkomen van overstromingen	1. Km's primaire kering die voldoen aan de vigerende norm (totaal 144 km)	***136***	138	**138**		140
	2. Km's primaire kering getoetst aan de nieuwe norm (totaal 144 km)	***27***	27	**27**		100
	3. Km's regionale kering die voldoen aan de vigerende norm (totaal 40 km)	***39***	39	**39**		40
Een effectieve crisisorganisatie	4. % van (relevante) criteria uit de landelijke zelftoetsing crisisbeheersing waaraan is voldaan	***87***	87	**-**		100

Toelichting:

1. In 2011 zijn alle primaire keringen getoetst aan de inmiddels oude norm. 133 kilometer waterkering voldeed aan de normering. Op meerdere trajecten, met een totale lengte van 11 kilometer zijn keringen afgekeurd. De afgekeurde dijktrajecten zijn aangemeld op het landelijk programma HWBP. Voor relevante trajecten is krediet beschikbaar gesteld. De getallen in de tabel zijn op basis van de oude normering. Het project Pannerden-Loo (meest urgent) is gereed en het innovatieve project langs het Twentekanaal is opgeleverd. De vigerende norm is per 1 januari 2017 fundamenteel gewijzigd. We weten niet hoeveel kilometer dijk we gaan afkeuren en zijn hiervoor een nieuwe toetsing (inmiddels: beoordeling) gestart. De eerste beelden zijn dat we voor een forse dijkversterkingsopgave komen te staan.

2. De lopende beoordelingsronde (2017-2023) is de eerste landelijke beoordeling van de waterveiligheid volgens de nieuwe norm. In 2050 moeten alle waterkeringen in Nederland aan de nieuwe normering voldoen. De beoordeling is de eerste noodzakelijke stap om tot dijkversterkingen te komen en is het voorportaal van het Hoogwaterbeschermings-programma. De volgorde van de beoordeling van de dijktrajecten wordt voornamelijk gebaseerd op veiligheidsurgentie. In de periode 2017-2018 is normtraject 48-1 (27km) inhoudelijk beoordeeld; in 2019 zijn we vervolgens verder gegaan met de trajecten 50-1(5km) en 49-2(21km). De beoordeling van 48-1 is formeel door het waterschap en de inspectie (ILT) vastgesteld en goedgekeurd. De beoordelingen van normtrajecten 50-1 en 49-2 zijn technisch gereed.

3. In 2018 is het uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen vastgesteld en hebben de keringen van het Stroomkanaal van Hackfort de status regionale kering met passende getalsnorm gekregen. Deze keringen worden als onderdeel van het uitvoeringsprogramma beoordeeld. In 2011 zijn de regionale keringen getoetst. De toetsing heeft als uitkomst dat 39 van de 40 km aan de norm voldoet. Alleen de waterkering rond Tuindorp voldoet niet aan de norm van 1/1250 per jaar. Alvorens over te gaan tot een dijkversterking, waarbij er overlast ontstaat bij de omgeving, vonden de betrokken overheden het verstandig de laatste ontwikkelingen van het landelijk waterveiligheidsbeleid te projecteren op de situatie van Tuindorp. Samen met gemeente Rijnwaarden en de provincie is onderzoek uitgevoerd en heeft in 2017 bestuurlijk overleg plaatsgevonden. Hierbij is gesproken over onder andere status en normering. Conclusie van dit proces is dat er aan de wettelijke status (regionale kering) niets gaat veranderen. Begin 2020 starten we op basis hiervan een verkenning voor de dijkversterking, waarbij de omgeving nauw wordt betrokken. De impact van een nieuwe normering in de toekomst op deze kering gaan we wel meenemen in het onderzoek.

4. Met ingang van 2018 is de zelftoets Crisisbeheersing vervallen. We ontwikkelen crisisbeheersing echter door in de geest van de zelftoets. Dit verloopt volgens plan. In 2019 hebben onze OTO (Opleiden, Trainen en Oefenen) activiteiten volgens planning uitgevoerd, hebben we een crisisweek georganiseerd en zijn er voorbereidingen geweest voor een Nederlands-Duitse wateroverlastoefening.

Financieel overzicht programma Veiligheid

Overzicht benutting exploitatiebudget

bedragen in € 1.000

Programma	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	% Rekening t.o.v. bijgestelde begroting 2019
Veiligheid	7.151	7.020	6.984	-0,5%

Overzicht realisatie netto-investeringsvolume

bedragen in € 1.000

Programma Veiligheid	Begroting 2019	Realisatie 2019	% afwijking t.o.v. begroting
Netto investeringsbedrag (incl. HWBP)	7.221	7.827	8,4%

Toelichting:
De realisatie van het investeringsvolume van het programma Veiligheid komt uit boven het niveau van de begroting 2019. Het verschil wordt per saldo veroorzaakt door enerzijds verlagingen en anderzijds verhogingen:

Verlaging:
- Een optimalisatie van de planning voor de aannemer van het beheer- en onderhoudsplan waterkerende kunstwerken (meer tijd om in droge periodes opnamen te doen van onderhoudsstaat van de kunstwerken) heeft geleid tot een verschuiving naar 2020 en 2021;
- Door wijzigingen in de planning van een telecombedrijf is het leggen van de glasvezelverbinding naar gemaal Kandia niet uitgevoerd;
- De reservering voor groot onderhoud hebben we niet hoeven in te zetten.

Verhoging:
- HWBP-projecten Grutbroek en Rijnkade vallen duurder uit. Bij beide projecten worden nu ook de programmakosten in rekening gebracht. Dit leidt tot een stijging van de bruto-kosten van ruim € 0,700 mln. (programmakosten 2019, 2020 en deel 2021). De netto-kosten stijgen minder hard omdat ook deze kosten voor 90 procent gesubsidieerd worden door het HWBP. Daarnaast valt de planuitwerking van Rijnkade duurder uit dan eerder geraamd. Ook is in de meerjarenraming nu de trajectaanpak en de voorverkenning van normtraject 48-1 opgenomen. De kosten voor de trajectaanpak zijn niet subsidiabel. Voor 2019 leidt dat tot een stijging van € 0,300 mln.
- De bijdrage van deelname aan het HWBP is € 0,800 mln. is hoger. Het projectgebonden aandeel voor het jaar 2019 was initieel met een lager bedrag in de Deltafondsbegroting 2020 opgenomen dan in het Deltafonds 2019 (Prinsjesdag 2018) het geval was, met als gevolg dat de gezamenlijke solidariteitsbijdrage over 2019 naar verwachting in totaliteit € 21 mln. hoger wordt. De definitieve solidariteitsbijdrage 2019 wordt in april 2020 vastgesteld.

2.2 Programma Watersystemen

Het programma Watersystemen is gericht op instandhouding van het bestaande watersysteem en de uitvoering van de diverse beleids- opgaven.

Hiermee worden twee maatschappelijke doelen gediend. Ten eerste bieden we een veilig en robuust watersysteem dat de risico's voor het gebied ten aanzien van wateroverlast en extreme droogte zoveel mogelijk beperkt - nu en in de toekomst (klimaatadaptatie). Ten tweede maken we een verbeterings-slag in o.a. waterkwaliteit en ecologie (KRW), peilbeheer (GGOR) en de realisatie van natte ecologische verbindingszones. Daarnaast wordt er (mede) invulling gegeven aan recreatieve beleving (zowel stedelijk als landelijk) en cultuurhistorie.

Het waterbeheerplan geeft voor de thema's Voldoende en Schoon uitwerking aan ons beleid voor:
> Voldoende water: normale, te droge en te natte omstandigheden; kades.
> Schoon water: ecologische en chemische kwaliteit; kwaliteit voor specifieke wateren.

Het bestuursakkoord legt hierbij accenten op de praktische doorwerking van de ontwikkelende kennis en inzichten over het opvangen van klimaateffecten en over de waterkwaliteit. Deze kennis en inzichten verwerven we onder meer via pilotprojecten, die we zowel in het landelijk gebied (i.s.m. landbouw) als in stedelijk gebied (i.s.m. gemeenten) uitvoeren.

Doelstellingen 2019

1. Voortzetten watersystemen Klimaat & Schoon Water;
2. Actualiseren van de hoofdthema's Peilbeheer, Natuurwaarden, Arbo en Bedrijfsvoering;
3. Uitwerken van 40 aandachtspunten (37 vanuit Toetsing Normering en 3 vanuit Kaders voor Kades);
4. Uitwerken meetprogramma baggeren;
5. Uitvoeren van projecten t.b.v. verbetering waterkwantiteit (GGOR, Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water);
6. Uitvoeren wateropgaven in stedelijk gebied.

Realisatie van onze doelstellingen in 2019

Klimaat & Schoon Water
Hiervoor verwijzen wij naar de strategische thema's Klimaatadaptatie en Schoon Water in paragraaf 1.1.1 en 1.1.3.

Peilbeheer, Natuurwaarden, Arbo en Bedrijfsvoering
In 2019 is de actualisatie van het maaionderhoud voor het watersysteem geïmplementeerd. Uit de toetsing van het watersysteem op wateroverlast bleek dat een aantal watergangen intensiever dan wel extensiever gemaaid kunnen worden. Deze inzichten zijn, naast de praktijkkennis uit het veld, meegenomen in de planning en uitvoering van het maaionderhoud. Het nieuwe maaibeleid voldoet aan de landelijke gedragscode op basis van de wet Natuurbescherming en voldoet ook aan de Green Deal Infranatuur. Bij de actualisatie van het maaionderhoud is dan ook nadrukkelijker rekening gehouden met de wens om de biodiversiteit te vergroten.

Tijdens de uitvoering van de maai-voorjaarsronde is met een aantal veldbezoeken nagegaan hoe dit nieuwe maaibeleid in de praktijk wordt ervaren en wordt toegepast. Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat de veranderingen over het algemeen praktisch uitvoerbaar zijn en goed worden toegepast.

Verder is er een handboek opgesteld waarin thema's benoemd worden die van invloed zijn op het onderhoudsbeleid. Dit handboek is in de vorm van een modulair systeem opgesteld zodat er nieuwe inzichten of bestuurlijke besluiten in opgenomen kunnen worden.

Toetsing normering
Uit de toetsing blijkt dat het grootste deel van ons beheergebied voldoet aan de normen voor wateroverlast. Ongeveer 1.400 ha (0,7% van ons gebied) voldoet niet aan de norm. Er zijn aandachtspunten naar voren gekomen waar niet aan de norm wordt voldaan. Hiervan zijn 35 knelpunten door middel van intensivering van het onderhoud opgelost. Voor de overige knelpunten wordt nader uitgewerkt welke maatregelen noodzakelijk zijn en wat de kosten hiervan zijn. Op basis van deze inzichten zijn projecten geprogrammeerd, zoals in Lochem.

Kaders voor kades
Naast de primaire en regionale waterkeringen heeft het waterschap ruim 300 km overige waterkeringen (kades) in beheer. De functie van de overige waterkeringen is om wateroverlast te voorkomen vanuit het regionale watersysteem. De toestand van de overige waterkeringen is niet overal optimaal en er zijn geen vastgestelde ontwerpcriteria die wij hanteren bij herinrichtings-projecten. In 2018 is de 'Analyse en aanpak overige waterkeringen' vastgesteld als toetsingskader. In 2019 is op basis van de geactualiseerde AHN-3 (Algemene Hoogte Kaart Nederland) een beschouwing gedaan conform vastgestelde methodiek. Deze beschouwing is middels een beheerdersoordeel getoetst. Momenteel wordt een uitvoeringsplan met vervolgstappen uitgewerkt.

Uitwerken meetprogramma baggeren
Het meetprogramma is een nadere uitwerking van de Nota Waterbodem van 2018. Centrale registratie en regie is nodig op het baggerwerk aan het hoofdwatersysteem, de stedelijke waterpartijen en de zandvangen. Ook het zgn. kwaliteitsbaggeren (schoon water) is onderdeel van dit meetprogramma. In 2019 is als pilot kwantiteitsbaggeren een deel van de Buurserbeek met zandvang Diepenheim ingemeten en uitgebaggerd. Voor kwaliteitsbaggeren loopt nu een pilot (Vethuizense Reefse Wetering). Op basis van een lopende inventarisatie wordt in 2020 ca. 100 km watergang ingemeten.

Projecten t.b.v. verbetering waterkwantiteit (GGOR, ZON) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water).
De gebiedsprocessen hebben ook in 2019 veel inzet gevraagd voor wat betreft het formuleren van haalbare wateropgaven en het vertalen van die opgaven naar effectieve en gedragen maatregelen. Dit speelt met name in de stroomgebieden van de Berkel en van de Baakse Beek, waar de wateropgaven veel raakvlakken hebben met andere ontwikkelingen in het gebied zoals natuurrealisatie en landbouwtransitie. Gezien de droogteproblemen is er in 2019 werk van gemaakt om meer water vast te houden en toe te voegen aan het grondwater.
Ten behoeve van de herinrichtingsopgaven zijn veel maatregelen uitgevoerd met de nodige grondverwerving.

In 2019 is het beekherstelproject Winterswijk-Oost gereedgekomen en zijn de vispassages stuw Doesburg (Oude IJssel) en Nieuwe Sluis (Schipbeek/Buurserbeek) opgeleverd. Daarnaast zijn er veel projecten in voorbereiding die begin 2020 starten met uitvoering, bijv. beekherstel Buurserbeek Lankheet, Stapsteen Drempt, beekherstel Heksenlaak, Landgoedherstel de Wildenborch en 't Medler, hydrologisch herstel Aaltens Goor en vispassage Kandia.
De PAS (stikstof) problematiek kan invloed hebben op de daadwerkelijke realisatie, tot nu toe is de impact zeer beperkt geweest.

Wateropgaven in stedelijk gebied
In 2019 is het waterkwaliteitsspoor Westervoort afgerond, evenals de herprofilering in Harreveld, het toetsingsknelpunt Noorderbleek in Lochem en de baggerklus in Doetinchem. Daarnaast zijn een tweetal stimuleringsregelingen stedelijk gebied (Wehl, Heideslag en Beek, Steegseweg) afgerond met de betreffende gemeenten.

Uitvoering en Gemeenschappelijke activiteiten in 2019

Samenwerkingsovereenkomst Gelderland 2015-2021 (SOK)
Binnen de samenwerkingsovereenkomst met de provincie Gelderland zijn de projectinitiatieven en -verkenningen in een vergevorderd stadium. Een aantal projecten is al in uitvoering. Voor de planvorming is een integrale provinciale beschikking afgegeven. Voor de projectuitvoering worden aanvullende financieringsbronnen, zoals Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)- of Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON)-middelen benut. Een veertiental POP3-projecten zijn aanvullend beschikt waarvan er al zeven zijn uitgevoerd: Baakse Beek Centrum Vorden, Baakse Beek Batsdijk Kunnerij, Hallerlaak, Osink-Bemersbeek, Optimalisatie watersysteem Lichtenvoorde, HEN-beken Winterswijk Oost, vispassage stuw Doesburg. De POP3-projecten Aaltens Goor, Wildenborch, Heksenlaak, Beurzerbeek, Berkel Lochem Almen, Baakse Beek Ruurlo Vorden en de vispassages Oude Rijn komen de komende twee jaar in uitvoering. Daarnaast is een opdracht (beschikking met 100% vergoeding) ontvangen voor de aanvullende natuurmaatregelen in de projecten Aaltense Goor, Wildenborch en Stapsteen Drempt, waarin we naast EVZ en/of klimaatmaatregelen tegelijkertijd natuurmaatregelen voor de provincie uitvoeren.

N2000-projecten

Als uitwerking van de SOK zijn voor alle vijf Natura 2000-gebieden definitieve plannen gemaakt die uitvoeringsgereed zijn. Voor elk gebied is een uitvoeringsovereenkomst met kostenraming opgesteld en in november getekend. De natuurherstelmaatregelen dienen voor eind 2021 te zijn gerealiseerd. Voor de vier gebieden in Winterswijk zijn de projectplan waterwet procedures doorlopen. Er is geen beroep ingesteld. De uitvoering voor het Wooldse Veen en Bekendelle is afgelopen najaar gestart, de uitvoering voor Korenburgerveen, Willinks Weust en Stelkampsveld start voorjaar/zomer 2020. Het waterschap is trekker voor Stelkampsveld en Bekendelle. Het gebiedsproces Stelkampsveld is intensief en vraagt veel meer tijd, inspanning en onderzoek dan is voorzien. Op perceelniveau zijn de watermaatregelen in beeld gebracht met een advies voor mitigerende maatregelen en een taxatie-rapport. Er lopen gesprekken om te komen tot vaststellingsovereenkomsten met mitigerende maatregelen en vaststelling(nat)schade. Naar verwachting wordt in het eerste halfjaar van 2020 de projectplan waterwet procedure doorlopen. Het uitvoeringsplan kan dan in de zomer 2020 worden aanbesteed.

Blauwe knooppunten, 2e tranche (Rijkswaterstaat)

Het Waterakkoord Blauwe Knooppunten regelt voor de 2e tranche het vispasseerbaar maken van stuw Doesburg in de Oude IJssel, van gemaal Kandia in de Oude Rijn en van de stuw in de monding van de Ruitersbeek (Dierense Hank). Vispassage Doesburg is in september opgeleverd. Voor Kandia is het uitvoeringskrediet verleend, het ontwerp gereed en wordt de aanbesteding en de startprocedure voorbereid. De stuw in de Ruitersbeek (Dierense Hank) is doorgeschoven naar de derde tranche i.v.m. mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn.

Overige subsidies
Er zijn beschikkingen afgegeven voor:

Beschikking	Subsidieplafond	Uitvoeringsperiode
Drietal beekherstelprojecten + natschade Rijnstrangen	€ 3,199 mln.	t/m 31-12-2019
Vispassage stuw Nieuwe Sluis (Schipbeek)	€ 0,150 mln.	t/m 31-12-2019
Buurserbeek, landgoed Lankheet	€ 0,443 mln.	t/m 31-12-2020

Aangepast maaibeleid per 2019

Het waterschap beheert ruim 3.500 kilometer watergangen. Om deze in goede staat te houden, voert het waterschap voortdurend onderhoud uit zoals maaien, baggeren en het onderhouden van onder andere groen, stuwen en gemalen.
Het maaionderhoud is vanaf 2019 anders uitgevoerd dan de voorgaande jaren. Er wordt voortaan, naast het afvoeren van water, meer rekening gehouden met natuurontwikkeling en het verbeteren van de biodiversiteit. Met verschillende maatregelen ontstaat een diverse natuur met meer schuil- en broed-gelegenheden voor insecten, zoogdieren en vogels.

Prestatie-indicatoren Waterbeheerplan 2016-2021

De realisatie van de doelstellingen van het programma Watersystemen worden aan de hand van prestatie-indicatoren bewaakt.

Waterkwantiteit

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2018	Planning realisatie-status ultimo 2019 (begroting)	Realisatie-status ultimo 2019 (jaar-rekening)	Voortgang	Doelstelling Water-beheerplan 31-12-2021
Een doeltreffend en doelmatig waterbeheer gericht op optimaal functiegebruik	1. Omvang beheergebied (ha) waarvoor de geplande GGOR-maatregelen zijn uitgevoerd	**10.496**	10.496	**10.496**		51.095
Realisatie GGOR in natuurgebieden	2. Ha's uitvoering hydro-logische herstelprojecten waterschap in N2000 gebieden (voor zover door de provincie obstakelvrij gemaakt)	**4.962**	4.962	**4.962**		13.595
Schade door droogte voorkomen	3. Nog te ontwikkelen PI over voortgang klimaatadaptatie-maatregelen	**pm**	pm	**pm**		pm
Voorkomen van wateroverlast en schade	4. % gebied dat voldoet aan regionale normen wateroverlast (waarden bekend begin 2016)	**pm**	pm	**pm**		pm

Waterkwaliteit

De prestatie-indicatoren laten zien dat de ambities van de begroting 2019 bereikt zijn voor zowel het aantal waterlichamen dat voldoet aan de biologische doelen als het aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor specifiek verontreinigende stoffen en voor prioritaire stoffen.

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2018	Planning realisatie-status ultimo 2019 (begroting)	Realisatie-status ultimo 2019 (jaar-rekening)	Voortgang	Doelstelling Water-beheerplan 31-12-2021
Een goede ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater	5. Aantal waterlichamen dat voldoet aan het GEP; waarden/doelen voor de drie biologische groepen (totaal 36 waterlichamen)	**16**	16	**16**		24
	6. Aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor stikstof en fosfaat (BOS)	**28**	28	**28**		28
	7. Km's waterlichaam/ watergang waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	**5,3**	13,3	**9,3**		35
	8. Aantal aangelegde vispassages of opgeheven visbarrières	**2**	4	**2**		24
	9. Km's watergangen met functie natte EVZ waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	**5,3**	9,3	**9,3**		30
	10. Km's watergangen met functie SED waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	**5,3**	9,3	**5,3**		17
	11. km's watergangen met functie HEN waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	**2,2**	6,2	**6,2**		5
	12. Aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor prioritaire stoffen	**6**	0	**28**		10
	13. Aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor 'specifiek verontreinigende stoffen'	**0**	0	**0**		21
Een goede specifiek benoemde kwaliteit voor o.a. zwemwater	14. Aantal zwemwateren dat voldoet aan de Europese kwaliteitsklasse 'aanvaardbaar'	**18**	17	**18**		17

Toelichting:

7. Beekherstel Winterswijk Oost (4km) gereed. Buurserbeek Lankheet (4km) oplevering pas in 2020.
8. Stuw Doesburg (Oude IJssel) en stuw Nieuwe Sluis (Schipbeek). Het aantal passages zal in overleg met de provincie naar beneden worden bijgesteld, omdat op een aantal locaties de maatregel niet effectief is/zal zijn.
10. Buurserbeek Lankheet (4km) oplevering pas in 2020.

Noot:
Toelichting Waterkwaliteit

Wij verwachten dat de waterlichamen in 2027 nog niet aan alle doelen en normen zullen voldoen, ondanks de uitvoering van ons brede pakket aan maatregelen. Behalve onze inzet is ook de inzet van andere partijen nodig, om de doelen en normen zoveel als mogelijk te kunnen bereiken. In het bestuursvoorstel voor de KRW medio 2020 beschrijven wij deze inzet. Het 'doelgat' dat wij momenteel nog zien, zal deels door Rijksbeleid en deels door inzet van regionale partijen, waaronder de gemeenten, bedrijven en de landbouwsector, 'gedicht' moeten worden. Als waterschap kunnen wij deze partijen wel met onze kennis en inzichten in het watersysteem ondersteunen. Dit doen wij dan ook, zoals blijkt uit de samenwerking in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, de Vruchtbare Kringloop en de samenwerking met Duitse partners en met de gemeenten bij het uitvoeren van vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Vaarwegbeheer Oude IJssel

We hebben in 2019 voor het eerst gewerkt met de nieuwe bedieningstijden voor de bruggen over de Oude IJssel in Doetinchem. De spertijden gedurende welke de bruggen niet bediend worden om het wegverkeer beter te laten doorstromen zijn verruimd. En buiten de vaste bedieningstijden zijn schippers in de gelegenheid gesteld om op afroep bediend te worden. In januari 2020 zijn de ervaringen samen met de maatschappelijke partners geëvalueerd.
De provincie Gelderland bezint zich nog op nieuwe financieringsafspraken voor het vaarwegbeheer, om de administratieve last te verminderen.

Het project verbetering bediening en besturing objecten Oude IJssel is opgestart. Dit betreft o.a. een herinrichting van de bedienplek in Doesburg en de vernieuwing van de lijnverbindingen, videocamera's. Dit project wordt gefinancierd door provincie Gelderland. De aanbesteding van een adviesdienst t.b.v. ontwerp en realisatiebegeleiding loopt.

Nevenfuncties van het watersysteem

Cultuurhistorie en recreatief medegebruik
Onze doelstelling, volgens de beleidslijn die hiervoor is vastgesteld, is om kansen te bieden voor recreatief medegebruik en om cultuurhistorische waarden te beschermen en te verstevigen die een directe relatie hebben met oppervlaktewater en dijken.
In de aanpassingen van de watersystemen voor klimaat en schoon water, zoals in Zutphen en Arnhem, worden kansen voor versterking van cultuurhistorie en recreatief medegebruik meegenomen. In het project landgoederenzone heeft dit uitgangspunt, samen met versterking van (water-gerelateerd) cultureel erfgoed, inmiddels expliciet gestalte gekregen in de ontwerpen voor de landgoederen De Wildenborch en 't Medler.
In samenwerking met gemeenten zijn de mogelijkheden voor recreatief medegebruik en waterbeleving bij ruimtelijke ontwikkelingen waar mogelijk benut. Voorbeelden zijn de Jansbeek in Arnhem, de vispassage Doesburg en de Oude IJssel in Doetinchem.

Internationale samenwerking

Onze doelstelling is het stimuleren van de ontwikkeling van het waterbeheer in opkomende economieën en ontwikkelingslanden, waarbij samenwerking met lokale partners en leren van elkaar voorop staat.

Deelprogramma waterbeheerplan: Samenwerking internationale waterpartners

Deeltraject: Uitvoeren samenwerkingsprojecten:

- Wij werken als waterschap mee aan een drietal internationale projecten, die vallen onder de 'Blue Deal' - het buitenlandprogramma van de Unie van Waterschappen in samenwerking met de ministeries van Buitenlandse zaken en IenW. Deze projecten zijn deels een voortzetting van samenwerkingen uit voorgaande jaren.

- Ons programma 'InspirAgua' in Colombia ligt goed op koers. Door regelmatige werkbezoeken over en weer wordt kennis vergaard en gezamenlijk aan maatregelen gewerkt. De werkbezoeken vanuit Colombia worden door medewerkers van meerdere waterschappen georganiseerd. Zo wordt er ook in Nederland onderling veel kennis uitgewisseld.

- Het Blue Deal programma met de partners in Mozambique is in 2019 sterk beïnvloedt door de ramp die de orkanen Idai en Kenneth hebben veroorzaakt. Niettemin konden er enkele werkbezoeken vanuit de deelnemende waterschappen worden gebracht om met de partners verder te werken aan organisatieontwikkeling en waterbeheermaatregelen.

- Met het Blue Deal project in Mali zetten wij ons in voor de verbetering van het beheer van vier afvalwaterzuiveringsinstallaties in de hoofdstad Bamako. Er zijn drie werkbezoeken georganiseerd, gericht op advisering over laboratoriumwerk, organisatieontwikkeling en het beheer en onderhoud van de afvalwaterzuiveringsinstallaties.

Financieel overzicht programma Watersystemen

De uitvoering ziet er samengevat als volgt uit:

Overzicht benutting exploitatiebudget

bedragen in € 1.000

Programma	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	% Rekening t.o.v. bijgestelde begroting 2019
Watersystemen	39.288	39.383	38.794	-1,5%

Toelichting:
T.o.v. de begroting zijn de kosten lager uitgevallen. Dit is onder andere het gevolg van de droogte. Er heeft minder herstelwerk plaatsgevonden en er is minder maaiwerk aan watergangen uitgevoerd. Er is geleerd van de aanpak van de droogte in 2018; hierdoor is er voor de droogte in 2019 minder inzet van personeel gevraagd.

Overzicht realisatie netto-investeringsvolume

bedragen in € 1.000

Programma Watersystemen	Begroting 2019	Realisatie 2019	% afwijking t.o.v. begroting
Netto investeringsbedrag	7.800	8.400	7,7%

Toelichting:
De realisatie voor 2019 is hoger uitgevallen omdat er bij een aantal projectprognoses hogere inkomsten zijn geprognotiseerd dan gerealiseerd. Dit wordt veroorzaakt doordat toegezegde beschikkingen inzake subsidies nog niet definitief zijn vastgesteld. Deze worden na vaststelling financieel verantwoord.

2.3 Programma Afvalwaterketen

2.3 Programma Afvalwaterketen

De afvalwaterketen is de laatste jaren sterk in beweging. Het accent ligt, naast het zorgen voor een goed zuiveringsproces, steeds meer op het winnen van energie en grondstoffen.

Ook het in de hand houden van lasten en de verduurzaming van de keten door inzet op samenwerking in de hele afvalwaterketen, is inmiddels goed op gang gekomen. Het waterschap stelt zich in deze ontwikkelingen proactief op, neemt waar mogelijk initiatieven en is voor zowel het bedrijfsleven als de medeoverheden een gedegen gesprekspartner als het gaat om de verdere ontwikkeling van de waterketen.

Het waterbeheerplan stelt voor de periode 2016-2021 de volgende doelen:
> Een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater voor een bijdrage aan goede volksgezondheid en een schoon watersysteem.
> Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.
> Het leveren van een bijdrage aan een meer circulaire economie door te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater samen met bedrijven en andere partners.

Huishoudens en bedrijven in het beheergebied van Waterschap Rijn en IJssel voeren hun afvalwater aan via gemeentelijke rioolstelsels (inzameling) op de 127 rioolgemalen en 13 rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Voor het transport van het afvalwater heeft het waterschap ca. 435 km transportleiding in beheer. Het zuiveren van afvalwater produceert zuiveringsslib; vier RWZI's ontwateren dit slib.

Duurzaamheid en de bijdrage van het waterschap aan een circulaire economie zijn in het bestuursakkoord benadrukt. Ook in de afvalwaterketen worden de kansen hierop verder benut; we werken bijvoorbeeld mee aan uitvoering van het Gelders Energie Akkoord en landelijk aan de Energie- en Grondstoffenfabriek.

Doelstellingen 2019

De zuivering van afvalwater draagt bij aan een goede volksgezondheid en een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. Er is op dit punt al veel bereikt, maar het waterschap wil de waterkwaliteit verder verbeteren. We proberen de risico´s voor oppervlaktewaterkwaliteit en volksgezondheid verder te verminderen.

In de ontwikkeling van het programma 'Afwaterketen' hadden zes onderwerpen focus:
- Dagelijks bedrijven van 13 RWZI's en toeleverende rioolgemalen en persleidingen;
- Renovatie en vervanging van RWZI's, rioolgemalen en persleidingen;
- Impact schoon water op de afvalwaterketen;
- Slibstrategie;
- Energieneutraal;
- Circulaire economie;
- Informatiemanagement.

Activiteiten in 2019

- **Dagelijks exploiteren van 13 RWZI's en toeleverende rioolgemalen en persleidingen**

Inzameling, transport en zuivering van afvalwater
Het waterschap transporteert en zuivert afvalwater en draagt daardoor bij aan een goede volksgezondheid, een schoon watersysteem en een klimaatbestendige afvalwaterketen. Het waterschap investeert in en geeft uitvoering aan de afvalwaterketen om de kwaliteit van oppervlaktewater te borgen. Voor het zuiveren van afvalwater is een juridische norm vastgelegd waaraan de lozing moet voldoen. De mate van voldoen aan die juridische norm is verwoord in gebiedsrendementen voor stikstof en fosfaat en nalevingspercentage. Voor stikstof is de streefwaarde 85%; voor fosfaat 75%. Het nalevingspercentage moet 98,5% zijn. De gebiedsrendementen komen in 2019 uit op respectievelijk 87% en 87% en het nalevingspercentage op 99,2%.
De evaluaties van de persleidingbreuk Borculo-Lochem-Zutphen zijn uitgevoerd en openbaar gemaakt. Van daaruit wordt door de drie betrokken partijen in gezamenlijkheid gewerkt aan verbeterpunten die in de evaluaties naar voren zijn gekomen.

- **Renovatie en vervanging van RWZI's, rioolgemalen en persleidingen.**

Investeringen in renovatie en vervanging:
Vervangingsinvesteringen hebben tot doel om de zuiveringstechnische werken in goede conditie te houden om daarmee de gewenste operationele doelstellingen op korte en lange termijn te behalen.
In 2019 is gewerkt aan de volgende projecten (projecten met de grootste investeringen):
- Verleggen persleidingen langs A12 i.v.m. doortrekken A15 (ViA15);
- Renovatie van 10 rioolgemalen in beheersgebied van Nieuwgraaf en Wehl;
- RWZI Nieuwgraaf, vervangen procesautomatisering en aanverwant werk;
- Rioolgemalen, vervangen procesautomatisering;
- Maatregelen biogasveiligheid RWZI Holten.

Holten robuust
RWZI Holten heeft de afgelopen jaren al aanpassingen gekend. Deze zijn niet afdoende geweest om de zuivering structureel en daarmee robuust onder de norm te laten functioneren. De zuivering draait jaargemiddeld het grootste deel van het jaar rond de norm. Voor het robuust maken van de installatie is gestart met ketenonderzoek i.s.m. de gemeenten. Daaruit blijkt dat dit geen structurele oplossing biedt. De alternatieven zijn inzichtelijk en doelen vanuit het watersysteem zijn langjarig duidelijk. In 2020 volgt verdere uitwerking en een start van het realisatieproject.

- **Slibstrategie**

In 2019 is het nieuwe meerjarige contract voor slib-eindverwerking ingegaan. Onderdeel daarvan is partnering met de contractant (GMB) van het slib, waarin we constant zoeken naar verbeteringen voor beide partijen op het gebied van bedrijfsvoering, kosten en duurzaamheid (partnering).

De slibproductie is conform verwachting structureel verhoogd doordat enkele bedrijven meer afvalwater hebben geloosd. Daarbovenop lag de slibproductie circa 5% hoger dan verwacht. Oorzaak van deze incidentele verhoging zijn aanpassingen/verstoringen in de slibgistingsinstallaties. De verwachting voor de aankomende jaren is dat de slibproductie nagenoeg stabiel blijft op het huidige niveau.

Er is in Nederland sprake van onvoldoende verwerkingscapaciteit voor zuiveringsslib. Door een deel van het Nederlandse slib naar Duitsland te exporteren werden pieken in de slib aanvoer in de afgelopen jaren opgelost. Door de uitval van een belangrijke verbrandingsinstallatie en een tariefstijging in Duitsland werd duidelijk dat er in Nederland een tekort aan verwerkingscapaciteit is. Gevolg is dat er door het ministerie een ontheffing is verleend voor het storten van slib in Nederland. Ons waterschap heeft

een meerjarige overeenkomst met GMB waarbij de continuïteit van de afzet een verantwoordelijkheid van GMB is. De afzet van het slib van Waterschap Rijn en IJssel is gewaarborgd. Als gevolg van deze landelijke ontwikkelingen heeft onze contractant (GMB) ervoor gekozen om haar compost deels te storten. Over het gestorte materiaal moet afvalstoffenheffing betaald worden. GMB is voornemens een deel van de betaalde afvalstoffenheffing door te belasten aan het waterschap.
Om in de toekomst het structureel storten van zuiveringsslib in baggerspecie depots mogelijk te maken heeft het ministerie de waterschappen opgedragen eerst met een gezamenlijk calamiteitenplan te komen. Hierbij wordt allereerst naar de verdeling van de onderlinge verwerkingscapaciteit gekeken voor er (als laatste oplossing) een nieuwe ontheffing voor stort in baggerspeciedepots verleend kan worden. Op dit moment wordt de vraag of en hoe deze verdeling van verwerkingscapaciteit gewenst is op de landelijke bestuurlijke agenda's besproken.

Zowel landelijk als voor ons waterschap nemen de risico's van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) toe. Dit zijn stoffen die uit ons zuiveringsproces deels te verwijderen zijn en daardoor mogelijk in het zuiveringsslib terechtkomen. Dit is een landelijk aandachtspunt en kan de mogelijkheden tot de afzet van zuiveringsslib beperken. In 2019 had dit voor ons waterschap evenwel nog geen negatieve (financiële) gevolgen.

- **Energie** *(Zie hiervoor het Strategische thema in paragraaf 1.1.2 Energietransitie)*

Prestatie-indicatoren Energie

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2018	Planning realisatie-status ultimo 2019 (begroting)	Realisatie-status ultimo 2019 (jaar-rekening)	Voortgang	Doelstelling Water-beheerplan 31-12-2021
% eigen energie opgewekt	1. % duurzame energie	**21**	20	**20**		40
% energie bespaard	2. % energie efficiënter	**15**	15	**15**		30

Toelichting:
Energiebesparing en opwekking duurzame energie in 2019 is conform begroting.

In het klimaatakkoord wordt ingezet op een CO2-reductie van 49% in 2030. Bij deze CO2-reductie worden alle broeikasgassen meegenomen. Dit heeft gevolgen voor de waterschappen omdat de focus van energieneutraliteit verbreed wordt richting CO2-neutraliteit.

- **Circulaire economie** *(Hiervoor wordt verwezen naar het Strategische thema in paragraaf 1.1.4)*

- **Informatiemanagement afvalwaterketen** *(zie ook 1.1.5)*

Een belangrijke basis voor de informatie in de afvalwaterketen is de procesautomatisering. Stap voor stap worden alle installaties voorzien van de nieuwe software. Verdergaand inzicht, besturing en informatie ontstaan daardoor. Dit biedt ook nieuwe kansen ten aanzien van nieuwe intelligentie en voorspelling. Verdergaande automatisering en digitalisering vergen nieuwe vaardigheden en kennis. Belangrijk aspect daarbij is cybersecurity. Afgelopen jaar is daarvoor een 'nul' meting gedaan, aan geconstateerde verbeterpunten wordt gewerkt, waarbij de gekozen lijnen in de uitrol van de proces-automatisering vooralsnog een goede basis lijken.

Samen met externe stakeholders heeft het waterschap in 2019 een visie op waterinformatie opgesteld. Deze luidt: "Waterschap Rijn en IJssel is een betrouwbare schakel in de informatiesamenleving op weg naar een duurzamere toekomst! We zien informatie als essentieel en verbindend element om onze doelen als waterschap sneller en beter te bereiken. Door data open te stellen en actief informatie te halen en te brengen creëren wij, samen en verbonden met onze partners, toegevoegde waarde in de ketens en in de samenleving. Het delen van informatie in een keten of netwerk leidt tot gezamenlijke beeldvorming en helpt met oordelen en de gewenste besluitvorming. We zijn een transparante en toegankelijke partner. We zijn als waterschap bewust dat we onderdeel zijn van een netwerk en dat informatie daarbinnen een verbindend element is. Om kwalitatief hoogwaardige data en informatie te leveren zijn we gedreven om informatie actueel, betrouwbaar en compleet te beheren. Dit beheer sluit aan op de informatiebehoefte van de verschillende doelgroepen. Door de juiste informatie op het juiste moment op de juiste plek beschikbaar te stellen zijn we als Waterschap Rijn en IJssel een bekwame en betrouwbare schakel in de informatiesamenleving."
Deze visie is leidraad bij alle beslissingen die het waterschap neemt op gebied van waterinformatie. Het is onderdeel van de 'slimme keten' in 'Visie op de waarde van de afvalwaterketen 2050'.

Prestatie-indicatoren Waterbeheerplan 2016-2021

De realisatie van de doelstellingen van het programma Afvalwaterketen worden aan de hand van prestatie-indicatoren bewaakt.

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2018	Planning realisatie-status ultimo 2019 (begroting)	Realisatie-status ultimo 2019 (jaar-rekening)	Voortgang	Doelstelling Water-beheerplan 31-12-2021
Zuiveren afvalwater voor een schoon en gezond watersysteem	1. Mate waarin de RWZI's voldoen aan de eisen in de maatwerkvoorschriften (in %)	**98,3**	98,5	**99,2**		98,5
	2. Gemiddeld % fosfaatverwijdering RWZI's (gebiedsbreed)	**86**	75	**87**		75
	3. Gemiddeld % stikstofverwijdering RWZI's (gebiedsbreed)	**88**	85	**87**		85
Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen	4. Mate waarin doel uit BAW is bereikt	**89**	85	**97**		100
	5. Aantal zuiveringskringen dat gezamenlijk- waterketenplan/ afvalwaterplan heeft	**6,5**	1	**7,5**		13
Benutten afvalwater t.b.v. een circulaire economie	6. Aantal uitgevoerde studies t.a.v. winning grondstoffen en innovaties	-	-	-	-	-

Toelichting:
1. Ultimo 31 december 2019 voldeden alle installaties aan de maatwerkvoorschriften; in 2019 zijn op twee RWZI's de normen kortstondig en in lichte mate overschreden.
2. Zie Supplement I.
3. Zie Supplement I.
4. Ook innovatieve ontwikkelingen worden hierin meegenomen.
5. Voor de zuiveringskringen Etten, Varsseveld, Wehl, Zutphen, Olburgen, Nieuwgraaf (watertakenplan Liemers = helft zuiveringskring), Haarlo en Ruurlo zijn deze plannen vastgesteld.
6. Er worden diverse studies uitgevoerd om uit afvalwater grondstoffen te winnen om invulling te geven aan de circulaire economie. Het waterschap participeert in enkele landelijke onderzoeken.

Effectieve en efficiënte (afval)waterketen

De afgelopen periode is gewerkt aan de ambitie vanuit het bestuursakkoord om de doelmatigheid in de afvalwaterketen te vergroten. In de praktijk blijkt dat de doelmatigheid van de afvalwaterketen sterk wordt beïnvloed door o.a. weersextremen en demografische ontwikkelingen. Om op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen, stelt het waterschap samen met gemeenten (afval)waterplannen/ watertakenplannen op. Ook worden integraal samenwerkingen gezocht op het gebied van klimaat en Omgevingswet. Toegespitst op de opgave wordt de gewenste samenwerkingsvorm vormgegeven.

Financieel overzicht programma Afvalwaterketen

Overzicht benutting exploitatiebudget

bedragen in € 1.000

Programma	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	% Rekening t.o.v. bijgestelde begroting 2019
Afvalwaterketen	49.757	51.697	50.720	-1,9%

Toelichting:
De onderschrijding ten opzichte van de begroting heeft een aantal oorzaken, namelijk:

- een lagere bijdrage aan Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus – Tricijn (GBLT) en Het Waterschapshuis (HWH);
- minder onderhoudskosten voor vervanging apparatuur.

Tevens is door storingen in het volumemeetsysteem van slib van RWZI Zutphen bij de slibeindverwerker in 2018 een te hoge slibproductie aangehouden. Dat is in 2019 gerectificeerd en een bedrag gecrediteerd.

Overzicht realisatie netto-investeringsvolume

bedragen in € 1.000

Programma Afvalwaterketen	Begroting 2019	Realisatie 2019	% afwijking t.o.v. begroting
Netto investeringsbedrag	13.602	17.671	29,9%

Toelichting:
Het programma Afvalwaterketen heeft in 2019 een realisatie van het investeringsvolume van netto € 17,7 mln. In de begroting is ervan uitgegaan dat in 2019 de BTW-teruggave van de grondstoffenwinning in Zutphen (Kaumera) plaatsvindt. De belastingdienst heeft deze beschikking nog niet afgegeven. De verwachting is dat deze beschikking in 2020 wordt afgegeven. Voor de grondstoffenwinning in Zutphen (Kaumera) zijn in 2019 extra werkzaamheden versneld uitgevoerd; deze waren voorzien in 2020. Aan verscheidene projecten is 2019 circa € 1,0 mln. meer uitgegeven dan oorspronkelijk begroot. Het betreffen hier verschuivingen over jaarschijven.

2.4 Bedrijfsvoering

TEGEL
ERUIT,
PLANT
ERIN!
vraag onze Spetters om meer informatie!

2.4 Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering ondersteunt de organisatie op het gebied van ICT, Personeel en Organisatie, Financiën, Inkoop, Facilitaire diensten, Control, Communicatie en Bestuurs- en Juridische zaken. In voorkomende gevallen stelt Bedrijfsvoering ook kaders waarbinnen de organisatie dient te werken, bijvoorbeeld op het gebied van wet- en regelgeving. Hieronder worden enkele reguliere zaken en bijzondere onderwerpen, die in 2019 aandacht hebben gekregen, uitgelicht.

Twee strategische thema's (I-strategie en duurzaam financieel beleid) zijn in hoofdstuk 1.1.5 en 1.1.6 toegelicht.

Omgevingswet

Met de invoering van de Omgevingswet wil de Rijksoverheid het omgevingsrecht eenvoudiger en inzichtelijker maken. De verandering in de manier van werken heeft impact op decentrale overheden. De overheid is niet meer de bepaler of toetser van wat kan en mag gebeuren, maar meer regisseur. De beslistermijn op vergunningaanvragen wordt korter; dit vergt een strakkere organisatie van de backoffice. Het implementatieprogramma moet leiden tot kennis van de Omgevingswet, betrokkenheid en eigenaarschap voor de uitvoering van het programma zowel bij medewerkers uit de verschillende werkvelden als bij directie en bestuur. Er is gestart met het opstellen van een waterschapsverordening. De actualisatie van de keur wordt hierin meegenomen.

Uitstel invoering Omgevingswet

De Omgevingswet treedt niet per 1 januari 2021 in werking maar op 1 januari 2022. Het jaar uitstel is onder andere nodig omdat het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) niet op tijd gereed is en door de coronacrisis de implementatie van de Omgevingswet vertraagt, bijvoorbeeld bij gemeenten.

Belangrijk is dat de inhoud van de wet niet ter discussie staat, die is al door de Eerste en Tweede Kamer aangenomen. Wij gaan dan ook onverminderd door met het 'werken in de geest van de Omgevingswet'. Het uitstel heeft wel direct betekenis voor de te volgen procedures en de instrumenten die daarbij horen. We maken langer gebruik van de huidige producten. Het uitstel geeft ons meer tijd om ons samen voor te bereiden op de invoering van de Omgevingswet.

De vaststelling van de waterschapsverordening is wegens corona uitgesteld naar december 2020. Het waterschap heeft dan meer mogelijkheden om het vaststellingsproces in samenspraak met de omgeving te laten verlopen. Ten aanzien van de bestuurlijke afwegingsruimte wordt er aandacht gegeven aan participatie. Door de koepel is gesproken met de minister over het uitstel van de wet. Daarbij is aangegeven dat zorgen bestaan over de kosten die uitstel van de wet met zich mee kan brengen.

Personeelsbeleid

Algemeen
Kundig, gemotiveerd en gezond personeel is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor het succesvol uitvoeren van onze taken. Daarom wordt gewerkt aan de ontwikkeling van meesterschap bij onze medewerkers, persoonlijke groei en opleiding en is er beleid ontwikkeld op het gebied van duurzame inzetbaarheid en gezondheid. Om de continue veranderingen te ondersteunen is er volop ruimte voor opleiding (zoals een Waterkracht-academie voor e-learning) en managementontwikkeling. Door werkvormen als Waterproat en de Schouw wisselen we op een creatieve manier onze ervaringen uit met technische en sociale innovaties in het dagelijks werk.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)
Deze wet regelt dat de rechtspositie van ambtenaren zoveel mogelijk hetzelfde wordt als die van werknemers in het bedrijfsleven. De Wnra is op 1 januari 2020 in werking getreden.
Voor ambtenaren geldt vanaf die datum het private arbeidsrecht. Veel procedures zijn in 2019 aangepast aan de nieuwe wet. De interne regelingen zijn vervat in een personeelshandboek dat samen met de CAO één geheel vormt. De arbeidsovereenkomsten zijn ruim voor de jaarwisseling naar de medewerkers verzonden.

Strategisch Organisatie- en Personeels Programma 2020-2023 (SOPP)
De belangrijkste interne en externe ontwikkelingen en ambities in onze taken zijn door het management omgezet in een gerichte koers voor bijbehorende vaardigheden, kennis en gedrag van medewerkers. Ook de personele omvang is bekeken.
In het programma staat een viertal brede thema's die in de periode tot en met 2023 verder uitgewerkt en ingevuld worden.
Deze thema's zijn:
1. Beter kiezen en integraal prioriteren;
2. Omgevingsgericht werken;
3. Digitale transformatie;
4. De medewerker in zijn kracht.

Daarbij wordt verbinding gemaakt met bestaande initiatieven en staat ontwikkelen en leren centraal. We werken zo tevens aan de ontwikkeling van meesterschap bij onze medewerkers, persoonlijke groei en opleiding en is er beleid ontwikkeld op het gebied van duurzame inzetbaarheid en gezondheid.

Ziekteverzuim 2019 (exclusief zwangerschapsverlof)

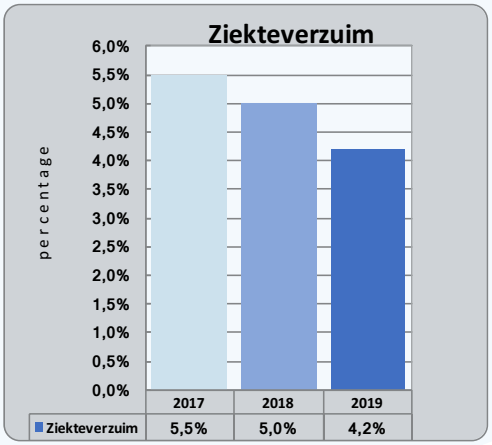

Het verzuimpercentage nader bekeken
Het ziekteverzuim over geheel 2019 bedraagt 4,2%. Dat is ten opzichte van 2018 (5,0 %) een verbetering. De meldingsfrequentie ligt rond het niveau van 1,1 en is daarmee niet hoog. Het aandeel langdurig verzuim (>10 dagen) wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het verzuim van medewerkers in de categorie 55 jaar en ouder.

Langdurig ziekteverzuim
Het grootste deel van de verzuimende medewerkers is niet volledig arbeidsongeschikt maar werkt in "passend werk" waarbij aanpassingen hebben plaatsgevonden op bijvoorbeeld arbeidsinhoud, arbeidsduur, arbeidstijden of arbeidsomstandigheden. De werkzaamheden worden veelal vanuit de locatie van het waterschap verricht.

- Bijna 30% van het langdurig verzuim wordt veroorzaakt door psychische klachten;
- Verzuim door spier- en gewrichtsklachten blijft met ca. 15% van het totaal bijna de helft onder de landelijke referentie;
- De restgroep (hart- en vaatziekten, longziekten, nieuwvormingen, neurologische aandoeningen ed.) is goed voor ruim 30% van het verzuim en valt voornamelijk binnen de oudere groep medewerkers.

Kortdurend verzuim
Bij het kort verzuim vindt geen consult met de bedrijfsarts plaats en ook geen registratie van verzuimoorzaken.

Grafiek: leeftijdsopbouw personeel ultimo 2019

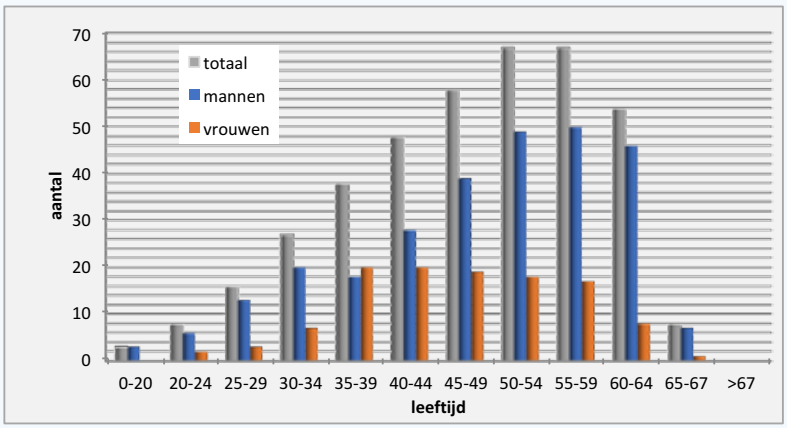

Informatiemanagement
(Zie hiervoor ook paragraaf 1.1.5)

Cybersecurity
De organisatie weet zich, zowel in de kantooromgeving als in de procesomgeving, gesteund door moderne informatiesystemen. Het is van belang dat beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van data en systemen goed geborgd is. Processen zijn verbeterd, zowel bij kantoorautomatisering als in procesautomatisering. Ook trekken we, waar relevant, lessen uit externe gebeurtenissen, zoals gevallen van "ransomware" en ongeoorloofde toegang via systemen.

Privacy
Het waterschap heeft in 2019 veel werk verzet op het gebied van gegevensbescherming, dat ertoe heeft geleid dat aan veel vereisten uit de AVG wordt voldaan. Adequaat omgaan met persoonsgegevens is een blijvend proces en zal aandacht blijven vergen van zowel directie en management als medewerkers.

Vloerconstructie kantoor Doetinchem

In 2019 is gestudeerd op alternatieven om de vloerconstructie aan te passen. Een pilot is in voorbereiding om de voorgestelde werkwijze te testen, inclusief de impact op de bewoners van het gebouw.

Weet van water

Met 'Weet van Water' communiceert het waterschap over water, wat inwoners daarmee te maken hebben én wat ze zelf kunnen doen. Concreet, aansprekend en dichtbij. We doen dit samen met de gemeenten en andere partners in ons gebied. In 2019 focusten we op het thema klimaat en haakten zoveel mogelijk aan bij de klimaat stresstesten. De gemeenten Bronckhorst, Oost-Gelre, Duiven, Westervoort en Zevenaar doen actief mee. Ook in Doesburg, Zutphen en Doetinchem zijn de eerste gezamenlijke communicatie acties gedaan rond groene en afkoppelprojecten. Daarnaast haakten we aan bij evenementen zoals de tuinbeurs in Doetinchem, Berkelfestival in Gescher (Dld), de zomeractiviteit van het Watermuseum en de publieksdagen van de vispassage te Doesburg en de grondstoffenfabriek (Kaumera) te Zutphen. Ook de agrarische sector en scholen maakten kennis met Weet van Water.

Lopende bezwaarprocedures

Wanneer een burger het niet eens is met een beschikking van een bestuursorgaan, kan deze daartegen bezwaar maken bij desbetreffend orgaan of, afhankelijk van de gevolgde procedure, direct beroep instellen bij de rechtbank of de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bezwaar
Aan het begin van 2019 was er nog één bezwaar in behandeling. Deze is in 2019 ongegrond verklaard en daartegen is beroep ingesteld. In 2019 zijn verder vijf nieuwe bezwaarprocedures aanhangig gemaakt. In één bezwaarprocedure is het bezwaarschrift na overleg ingetrokken. In een andere bezwaarprocedure is het bezwaar aangehouden in afwachting van de uitkomst in een andere beroepsprocedure. In de overige drie bezwaarprocedures waarin de bezwarencommissie heeft geadviseerd, is het bestuursorgaan niet afgeweken van de uitgebrachte adviezen. Alle bezwaren zijn ongegrond verklaard. Tegen die beslissingen op bezwaar is geen beroep ingesteld.

Beroep
In zaken waarin direct beroep kan worden ingesteld tegen een besluit, zijn in 2019 drie beroepen ingesteld. Eén beroepsprocedure is afgerond en daarin dient opnieuw een besluit te worden genomen op de aanvraag voor een watervergunning. De andere twee beroepsprocedures lopen nog.

Hoger beroep
In 2019 liepen nog drie hoger beroepsprocedures. In de procedures natschade Rijnstrangen (uit 2014) hebben alle appellanten (vier) hoger beroep ingesteld bij de Afdeling. Het waterschap heeft ook incidenteel hoger beroep ingesteld. In een ander lopend hoger beroep alsmede een herzienings-verzoek (uit 2018) is dit verzoek door de Afdeling afgewezen. Ook het daartegen aangetekend verzet is ongegrond verklaard. Tenslotte loopt nog een hoger beroep uit 2018. In die zaak vindt binnenkort een pleidooi plaats.

Subsidies algemeen

In onderstaande tabel geven we inzicht in de algemene subsidies die door het waterschap zijn verstrekt in 2019.

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Begroting 2019 (netto)	Realisatie 2019 (netto)
Algemene subsidies	125	114

Het betreft subsidieverlening in de vorm van een jaarlijkse exploitatiebijdrage aan het Watermuseum (€ 100.000). Vanuit verschillende initiatieven op het gebied van water zijn drie organisaties financieel ondersteund voor een bedrag van in totaal € 14.000.

Hoofdstuk 3

Verplichte paragrafen

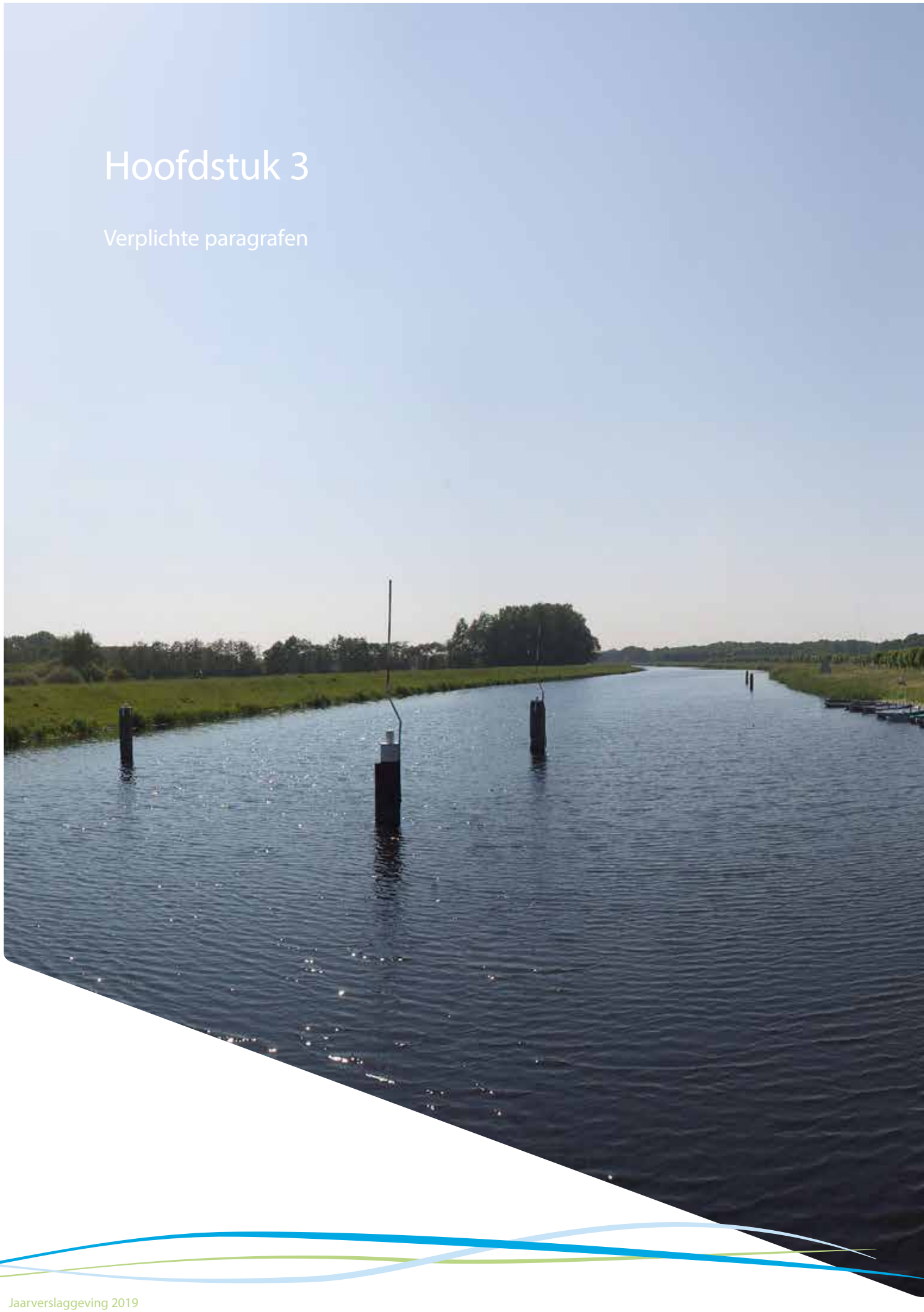

Hoofdstuk 3
Verplichte paragrafen

Het Waterschapsbesluit bepaalt dat in het jaarverslag en de jaarrekening verplichte paragrafen worden opgenomen. Ook worden de opbrengsten van de waterschapsbelastingen verantwoord.

3.1 Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten betreffen posten die het begroting/rekeningsaldo incidenteel beïnvloeden.

In 2019 zijn er geen incidentele baten en lasten.

3.2 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen

Reserves
In 2019 is voor € 0,107 mln. onttrokken uit de bestemmingsreserve Innovatiefonds en is voor € 0,030 mln. onttrokken uit de bestemmingsreserve Educatie is Beleven. Eind 2019 is de bestemmingsreserve Educatie is Beleven volledig benut.

Voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen
Jaarlijks geeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties richtlijnen uit waarmee de hoogte voor pensioenverplichtingen bestuurders wordt bepaald. Als gevolg van de gedaalde rente moet er € 0,650 mln. worden toegevoegd. In verband met de loongerelateerde uitkeringen is een voorziening getroffen van € 0,210 mln. aangezien het waterschap voor de uitvoering van de Werkloosheidswet eigen risicodrager is.

3.3 Belastingopbrengsten

Kostentoerekening per waterschapstaak
Alle kosten en opbrengsten van het waterschap worden toegerekend aan de reglementaire taken. Met ingang van 2009 (Waterschapswet) zijn dat er twee:
- Zuiveringsbeheer;
- Watersysteembeheer.

Onder het zuiveringsbeheer vallen de kosten die worden gemaakt voor het transport, het zuiveren van afvalwater en de verwerking van slib. Onder het watersysteembeheer vallen de kosten die te maken hebben met de waterkwantiteit, de waterkering en het kwaliteitsbeheer van oppervlaktewater.
Het vaarwegbeheer is geen reglementaire waterschapstaak. De provincie Gelderland heeft het beheer van de Oude IJssel opgedragen aan ons waterschap en draagt daarom de netto-kosten.

Kostentoedelingsverordening
Sinds de invoering van de huidige Waterschapswet zijn er regels van kracht voor het vaststellen van de bijdragen in de watersysteembeheerkosten die de diverse categorieën belanghebbenden opbrengen. In de wet is ook opgenomen dat er minimaal eens in de vijf jaar een herberekening moet plaatsvinden van de waardeverhouding binnen watersysteembeheer. De laatst vastgestelde kostentoedelings-verordening dateert van 8 november 2016 welke met ingang van 1 januari 2017 van kracht is geworden.

Belastingopbrengsten 2019
Door de Wet modernisering waterschapsbestel zijn er per 1 januari 2009 drie heffingen:
- Zuiveringsheffing;
- Watersysteemheffing;
- Verontreinigingsheffing.

Met de opbrengst van de zuiveringsheffing betalen we de kosten voor het zuiveren van het afvalwater van woningen en bedrijven. Dit wordt via de gemeentelijke riolering op de zuiveringsinstallaties van ons waterschap geloosd.
Met de watersysteemheffing bekostigen we de waterkeringszorg, het waterkwantiteitsbeheer en het passieve waterkwaliteitsbeheer (baggeren, monitoren waterkwaliteit, etc.).
Naast de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing innen we ook een verontreinigingsheffing voor lozingen die direct op oppervlaktewater plaatsvinden.

De totaal begrote belastingopbrengst over 2019 bedroeg € 98,305 mln. De werkelijk gerealiseerde belastingopbrengst is € 100,446 mln. is. Een hogere opbrengst van € 2,141 mln.

Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen van belastingopbrengsten verwijzen we naar hoofdstuk 4 (jaarrekening)

3.4 Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit is de reserve die ingezet wordt om niet-structurele financiële tegenvallers op te vangen, zodat het waterschap zijn taken ongestoord kan voortzetten. De Waterschapswet stelt een analyse van de weerstandscapaciteit met ingang van 2009 verplicht.

De risico's zijn geïnventariseerd en financieel vertaald. Beoordeeld is in hoeverre deze risico's zijn afgedekt door procedures, verzekeringen of voorzieningen. Van de niet afgedekte risico's is een inschatting gemaakt van de kans dat het risico zich voordoet en van de financiële schade als het risico zich voordoet (het effect). Deze inschatting resulteert in een gewaardeerd risico in euro's. Dit wordt de weerstandscapaciteit genoemd. De reserve boven de benodigde weerstandscapaciteit is vrij aanwendbaar en wordt bijvoorbeeld ingezet voor niet structurele uitgaven of tariefegalisatie. De minimaal benodigde weerstandscapaciteit voor 2019 bedroeg afgerond € 2,674 mln. In onderstaande tabel is de benodigde weerstandscapaciteit per waterschapstaak weergegeven.

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Totaal
Weerstandscapaciteit 2019	1.224	1.450	2.674

3.5 Financiering

Op 22 november 2011 heeft het algemeen bestuur een 'Treasurystatuut van Waterschap Rijn en IJssel" vastgesteld. Hierin zijn de afspraken vastgelegd over de wijze waarop financieringsactiviteiten, conform wet- en regelgeving, binnen de organisatie plaatsvinden. Het statuut beoogt hiermee het financieringsbeleid transparant te maken waarbij de risico's worden beheerst binnen de vastgestelde kaders.

Duurzaam financieel beleid

De laatste jaren is er meer aandacht voor de ontwikkeling van schulden bij decentrale overheden.
In het nieuwe bestuursakkoord is de ambitie van het vorige bestuursakkoord in stand gebleven om de schuldquote af te bouwen.
Om dit te realiseren worden periodiek voorstellen uitgewerkt die gericht zijn op het aanpassen van ons afschrijvings- en activeringsbeleid. Duurzaam financieel beleid is één van onze strategische thema's; meer over dit onderwerp leest u in paragraaf 1.1.6.

Uitgevoerde transacties in 2019

De herfinanciering van bestaande geldleningen tot 2023 zijn in voorgaande jaren afgesloten met uitgestelde stortingsdatum. Er zijn in 2019 geen nieuwe langlopende leningen afgesloten.

Financieringsbehoefte

De kasgeldlimiet wordt gebruikt om aan de korte termijn financieringsbehoefte te voldoen. Hiermee worden met name investeringen (activa) op korte termijn gefinancierd.

Externe toetsing door de toezichthouder
De provincie Gelderland is door de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) aangewezen als toezichthouder. Zij toetst of het waterschap aan de normen in deze wet voldoet. Hierbij zijn twee wettelijke normen te onderscheiden: de kasgeldlimiet en de rente risiconorm.

De kasgeldlimiet geeft aan tot welk bedrag lagere overheden hun activiteiten met 'kort geld' mogen financieren. Voor waterschappen is die limiet bepaald op 23% van het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet in 2019 bedraagt € 24,109 mln. De kasgeldlimiet is in geen enkel kwartaal overschreden. Op 31 december 2019 is in totaliteit € 19,478 mln. via kort geld gefinancierd.

De renterisiconorm is ingevoerd om de looptijden van langlopende leningen te spreiden en daardoor de renterisico's te beperken. Het bedrag aan aflossingen en het leenbedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening mag de renterisiconorm niet overschrijden. Voor de waterschappen is deze norm bepaald op 30% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm bedraagt € 31,4 mln. in 2019. Het waterschap heeft de norm in 2019 niet overschreden.

3.6 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een rechtspersoon, waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Door middel van verbonden partijen kunnen (beleids-)voornemens van het waterschap tot uitvoering worden gebracht. In verband met bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en de risico's die daarmee verband kunnen houden, wordt in de jaarstukken een paragraaf opgenomen die aandacht besteedt aan de verbonden partijen.

De volgende rechtspersonen kunnen worden aangemerkt als verbonden partij:

Aqualysis

Vestigingsplaats	Zwolle
Doelstelling	Aqualysis is een waterlaboratorium dat zich richt op chemisch, hydrobiologisch en bacteriologisch onderzoek.
Ontwikkelingen	Geen.
Financiële bijdrage	De hoogte van de bijdrage wordt jaarlijks bepaald op basis van de werkelijk afgenomen diensten, uitgedrukt in ILOW-punten.
Risico	Het jaarresultaat wordt verrekend met de deelnemende partijen. Ons aandeel is verwerkt in de jaarrekening 2019
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	Het bestuur van Aqualysis bestaat uit vijf bestuursleden; elk bestuurslid vertegenwoordigt een deelnemend waterschap.
Financiële gegevens	
Resultaat 2019	De rekening sluit met een positief resultaat van € 0,113 mln. Het resultaat wordt verrekend met de deelnemers. In 2018 is de bijdrage van het waterschap in totaal € 0,703 mln.

Euregio

Vestigingsplaats	Gronau (D)
Doelstelling	De Euregio heeft als taak de regionale grensoverschrijdende samenwerking van haar leden te bevorderen, te ondersteunen en te coördineren.
Ontwikkelingen	Per 1 januari 2016 is het gemeenschappelijk grensoverschrijdend openbaar lichaam Euregio in een nieuwe rechtsvorm opgericht.
Financiële bijdrage	De bijdrage van ons waterschap bedraagt € 9.000 per jaar. Hiernaast is in 2019 een bijdrage van € 39.000 betaald voor de inrichting van het coördinatiebureau.
Risico	Geen
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	De Euregio heeft twee bestuurslagen t.w. een algemeen bestuur en een raad. De Euregio-Raad bestaat uit 84 vertegenwoordigers, 42 uit Duitsland en 42 uit Nederland. Ons waterschap heeft twee bestuurs-leden voorgedragen als leden van het algemeen bestuur. Daarnaast is een van de twee bestuursleden (onze dijkgraaf) ook voorgedragen als lid van de Euregio-Raad.
Financiële gegevens	N.v.t.

Waterstromen B.V.

Vestigingsplaats	Lochem		
Doelstelling	Op 30 september 1999 heeft het algemeen bestuur besloten om Waterstromen B.V. op te richten met als doel het ondernemen van activiteiten, die niet tot de kernactiviteiten van het waterschap behoren. Waterstromen B.V. voert marktactiviteiten uit op het gebied van afvalwaterzuivering.		
Ontwikkelingen	De financiële positie van Waterstromen B.V. is ten opzichte van 2019 verbeterd.		
Financiële bijdrage	Zie “Financieel belang”		
Risico	Het aandelenkapitaal bedraagt per 31 december 2019 ad. € 9,0 mln.		
Financieel belang	Het waterschap is enig aandeelhouder. Over het verslagjaar 2018 heeft Waterstromen € 0,300 mln. dividend toegekend aan het waterschap. NB: onderstaande cijfers zijn conceptcijfers, de jaarrekening van Waterstromen B.V. is nog niet vastgesteld.		
Financiële gegevens	*Bedragen in € 1.000*	*1 januari 2019*	*31 december 2019*
	Eigen vermogen	€ 15.176	€ 15.720
	Kortlopende schulden	€ 1.320	€ 1.055
	Langlopende schulden	€ 0	€ 0
	Totale vreemd vermogen	€ 1.320	€ 1.055
	(concept) resultaat 2019	*€ 1.143*	

Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus – Tricijn (GBLT)

Vestigingsplaats	Zwolle
Doelstelling	GBLT, opgericht per 1 januari 2011, heft en int waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen voor zes waterschappen en vier gemeenten. Voor deze gemeenten geeft GBLT ook uitvoering aan de Wet WOZ. Uitgangspunt daarbij is de hoogste kwaliteit, tegen zo laag mogelijke kosten.
Ontwikkelingen	In het jaar 2019 hebben zich geen noemenswaardige ontwikkelingen voorgedaan.
Financiële bijdrage	Elke deelnemer betaalt de voor het jaar verschuldigde algemene en bijzondere bijdragen op basis van de begroting van GBLT. De bijdrage van ons waterschap aan GBLT in 2019 bedroeg € 2,24 mln. Dit ligt onder het begrotingsniveau doordat GBLT aanvullende invorderopbrengsten heeft gegenereerd.
Risico	Het positieve jaarresultaat 2019 ad. € 2.06 mln. wordt verrekend met de deelnemende partijen. Ons aandeel is verwerkt in de jaarrekening 2019. Over 2019 ontvangen we € 0.39 mln. terug van onze betaalde bijdrage.
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur is het hoogste besluitvormend orgaan van GBLT. De bestuursleden zijn allen afgevaardigden van de vijf waterschappen en zes gemeenten.

Financiële gegevens

Bedragen in € 1.000	*1 januari 2019*	*31 december 2019*
Vaste passiva	€ 1.255	€ 0.953
Vlottende passiva	€ 4.487	€ 7.409
Totaal	*€ 5.742*	*€ 8.362*
Vaste activa	€ 1.460	€ 2.064
Vlottende activa	€ 4.282	€ 6.298
Totaal	€ 5.742	€ 8.362
Resultaat 2019	€2.064	

Het Waterschapshuis (HWH)

Vestigingsplaats	Amersfoort
Doelstelling	Het Waterschapshuis heeft tot taak als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale te fungeren voor de waterschappen en daarmee een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de informatie- en bedrijfsprocessen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.
Ontwikkelingen	In het jaar 2019 hebben zich geen noemenswaardige ontwikkelingen voorgedaan.
Financiële bijdrage	De deelnemers betalen de instandhoudingskosten voor Het Waterschapshuis. De kostenverdeelsleutel voor de instandhoudingskosten ligt vast in de bijdrageverordening. Over 2019 wordt € 4,382 mln. verrekend met de deelnemers middels een teruggave op hun bijdrage. Voor ons waterschap betekent dit een bedrag een € 116.270.
Risico	Het risico beperkt zich tot de kosten van de producten waaraan het waterschap deelneemt en de jaarlijkse kosten van de bedrijfsvoering.
Financieel belang	Geen

Financiële gegevens

Bedragen in € 1.000	*1 januari 2019*	*31 december 2019*
Vaste passiva	€ 508	€ 297
Vlottende passiva	€ 10.361	€ 11.542
Totaal	*€ 10.869*	*€ 11.839*
Vaste activa	€ 255	€ 129
Vlottende activa	€ 10.613	€ 11.710
Totaal	€ 10.869	€ 11.839
Resultaat 2019	*€ 6.313*	

NWB-bank

Vestigingsplaats	Den Haag
Doelstelling	De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank) financiert de publieke waterschap sector, overheden, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidzorg en onderwijs, hiernaast is de NWB-bank en financieringspartner voor de verduurzaming van Nederland.
Ontwikkelingen	De NWB Bank heeft in 2019 voor een recordbedrag aan financiering verstrekt aan haar klanten in de Nederlandse publieke sector. De totale kredietverlening bedroeg € 10,2 miljard. De NWB-bank heeft daarmee haar positie in de Nederlandse publieke sector weten te bestendigen en een actieve bijdrage geleverd aan de energietransitie.
Financiële bijdrage	Zie "Financieel belang"
Risico	Het aandelenkapitaal bedraagt per 31 december 2019 ad. € 0,691 mln.
Financieel belang	Het waterschap heeft ongeveer 10% van het totale geplaatste aandelenvermogen van de NWB-bank. Over het verslagjaar 2018 is € 2,031 aan dividend uitgekeerd.
Financiële gegevens	

Bedragen in € 1.000	*1 januari 2019*	*31 december 2019*
Eigen vermogen	€ 1.706.000	€ 1.741.000
(concept) resultaat 2019	*€ 94.500*	

Unie van waterschappen

Vestigingsplaats	Den Haag
Doelstelling	De Unie van Waterschappen is de vereniging van de Nederlandse waterschappen. De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de 21 waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.
Ontwikkelingen	Geen.
Financiële bijdrage	De contributie over 2019 bedroeg € 0,487 mln.
Risico	De NWB heeft een kredietfaciliteit verstrekt ad € 2,000 mln. aan de Unie van Waterschappen. De waterschappen staan garant naar rato van hun deelname.
Financieel belang	N.v.t.
Financiële gegevens	N.v.t.

3.7 EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het EU-stabiliteitspact onder andere vastgelegd dat het EMU-tekort van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten van dat jaar overstijgen. Het gaat om het totaal van de gehele overheid.

De inzet van het kabinet is om de ruimte voor de decentrale overheden te laten dalen tot 0,3% van het BBP. Er is geen afzonderlijke afspraak over de verdeling van het normeringspercentage voor de waterschappen. In het financieel akkoord tussen het Rijk en de decentrale overheden is afgesproken dat wordt afgezien van een sanctie op overschrijding van het EMU-saldo, zolang er geen sanctie uit Europa volgt.

Mede omdat de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF) uitgaat van een systematiek met referentiewaarden, heeft de Unie van Waterschappen geadviseerd om met deze systematiek te blijven werken. De Unie heeft 'indicatieve referentiewaarden' voor 2019 berekend. De EMU-referentiewaarde voor ons waterschap bedraagt voor 2019 € 13,200 mln.

bedragen in € 1.000

EMU-saldo	Begroting 2019	Rekening 2019
1. EMU/exploitatiesaldo	3.843	3.085
2. Invloed investeringen (zie staat vaste activa)		
-/- netto-investeringsuitgaven WRIJ	28.623	33.898
-/- netto-investeringsuitgaven Vaarwegen	800	215
+ verkoop materiële activa en immateriële activa		
+ afschrijvingen	19.375	19.303
3. Invloed voorzieningen (zie staat van reserves en voorzieningen)		
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie		883
-/- onttrekking aan voorzieningen t.b.v. voorzieningen	322	248
-/- betaling rechtstreeks uit voorzieningen		
EMU-saldo	**-6.527**	**-11.090**

Emu referentiewaarde (advies Unie van Waterschappen)	**-13.200**	**-13.200**

Het waterschap blijft onder het vastgestelde advies voor de EMU-referentiewaarde.

3.8 Risicomanagement

We hebben veel aandacht voor de beheersing van onze projecten en interne processen en we zijn alert op externe ontwikkelingen die ons, in positieve of negatieve zin, kunnen raken. Onze organisatie wil zich m.b.t. risicomanagement nog verder ontwikkelen, bijvoorbeeld op het gebied van integraliteit en bewustzijn. Met de aanstelling van een risicomanager in 2019 geven we invulling aan de gewenste professionalisering van risicomanagement. Daarbij zijn we er alert op dat ons traject niet leidt tot een te risico-averse houding.

Onderstaande overzicht geeft de belangrijkste risico's waar wij als waterschap mee te maken hebben (momentopname). De tabel geeft een nadere toelichting, en geeft bovendien aan of ons beeld van deze risico's is geactualiseerd sinds de Bestuursrapportage van het tweede triaal in 2019.

Risico in lopende processen (risico actief vermijden)	Risico bij strategische keuzes (bewust nemen)	Externe risico's (voorbereid zijn)
• Kaumera: BTW en afzet. • HWBP: beheering (komende) projecten in relatie tot subsidie-systematiek. • Cyber security (hack, ransomware..).	• Afstemming dijkversterking dijkring 48-1 op Nederlands en Duits beleid.	• Consequenties van nieuwe verontreinigingen in afvalwater. • Communicatie omtrent terinzagelegging van de NEN-normen. • Mogelijke bijzondere kosten, b.v. vloer, slibafvoer (incl PFAS). • Vertraging projecten i.v.m. stikstof-problematiek (PAS). • Implementatie omgevingswet (incl. ICT) bij overheden nog niet geharmoniseerd.

	Risico	Mogelijk gevolg	Handelingsperspectief
1	Kaumera: BTW en afzet. BIJGEWERKT	Product is nieuw in de markt: indien verkoop tegenvalt staat de business case onder druk. Onzekerheid over mate van btw-verrekening (risico op hogere kosten).	Het proces van formele registratie van het product loopt, vermarkten van dit product zal kunnen versnellen zodra productie is gestart. Overleg met belastingdienst.
2	HWBP: beheersing (komende) projecten in relatie tot subsidie-systematiek.	Bij onverwachte gebeurtenissen binnen HWBP-projecten worden financiële consequenties geheel op ons waterschap afgewenteld. Onzekerheden in de versterkings-opgave en inpassing in de omgeving kunnen leiden tot scope-verschuiving en daarmee moeilijkere projectbeheersing.	Extra aandacht voor projectbeheersing bij HWBP-projecten: hierin worden goede stappen gezet door de organisatie van ons HWBP-programma. Tijdig overleg met betrokkenen om onzekerheden weg te nemen.
3	Cyber security (hack, ransomware). NIEUW	Onbeschikbaarheid van systemen, diefstal of uitlekken van vertrouwelijke gegevens, blootstaan aan chantagepoging.	Richtlijnen en adviezen vanuit centrale overheid (met name Baseline Informatiebeveiliging Overheid) volgen. Alert zijn op lessen uit externe gebeurtenissen.
4	Afstemming dijkversterking van dijkring 48-1 op Nederlands en Duits beleid.	Financieel en reputatierisico rondom keuze hoe in het grensgebied verstandig aan te sluiten bij hoge Nederlandse norm en lagere Duitse eisen.	Overleg met alle betrokkenen om tot een zorgvuldige en gedragen keuze te komen.
5	Consequenties van nieuwe verontreinigingen in afvalwater.	Gevolgen voor zowel afvalwaterketen als voor watersysteembeheer. Mogelijk nieuwe normen waaraan moet worden voldaan met betrekking tot “nieuwe stoffen” (inclusief PFAS). Dit kan ook leiden tot nieuwe eisen aan RWZI’s.	Momenteel nog geen concrete maatregelen, problematiek volgen in samenwerking met andere waterschappen.
6	Communicatie omtrent de terinzagelegging van de NEN-normen.	Uit recente jurisprudentie blijkt dat extra zorgvuldigheid geboden is bij het bekendmaken van de terinzagelegging van de NEN-normbladen. Deze normbladen lagen reeds ter inzage op het waterschapskantoor. Voor twee belastingjaren dient dit nog op een rechtsgeldige wijze bekend gemaakt te worden.	Rechtsgeldige communicatie dat de NEN-normbladen ter inzage liggen op het waterschapskantoor.
7	Mogelijke bijzondere kosten, b.v. vloer, slibafvoer (incl. PFAS). BIJGEWERKT	Er spelen enkele losstaande zaken met mogelijke financiële impact op WRIJ. Voorbeelden zijn het project voor herstel van de vloerconstructie van kantoor Doetinchem en onzekerheid over de kosten van slibafvoer inclusief de impact die de PFAS-problematiek hierop heeft.	Bewuste afweging van alternatieven bij project vloerconstructie. Actief volgen van de (externe) ontwikkelingen m.b.t. slibafvoer en PFAS.
8	Vertraging projecten i.v.m. stikstofproblematiek (PAS).	Door eisen m.b.t. stikstofuitstoot kunnen projecten vertraging oplopen en/of duurder worden. Er is nog geen definitief landelijk normenstelsel bekend.	Nu handelen binnen huidige tijdelijke kaders, de impact wordt per project in kaart gebracht. Discussie over definitieve kaders volgen.
	BIJGEWERKT		
9	Implementatie Omgevingswet (incl. ICT) bij overheden nog niet geharmoniseerd. BIJGEWERKT	De nieuwe Omgevingswet vereist een nauwe afstemming tussen decentrale overheden. Op dit moment lijken de systemen (incl. ICT) van met name gemeenten nog niet overal geharmoniseerd. Dit kan impact hebben op de implementatie bij WRIJ.	Nauwgezet volgen van de berichtgeving over voortgang en keuzes bij andere overheden. Daarbij ook de eigen voortgang steeds blijven monitoren.

Kerngegevens 2019

Algemeen	
Inwoners	Circa 650.000
Gemiddeld aantal inwoners per km²	333
Oppervlakte waarvan de bodemgesteldheid is: • zandgrond 66%; • kleigrond 24%; • veengrond 2%; • overig 8%.	Circa 195.000 ha.
Inliggende gemeenten	22
Provincies	2
Reglementaire taken	2
Gedelegeerde taken door provincie	1
Medewerkers	394
Formatie	373,3 fte
Bestuur	
Leden algemeen bestuur	30
Heemraden	4
Vergaderingen algemeen bestuur	8
Info-bijeenkomsten algemeen bestuur	15
Vergaderingen college van dijkgraaf en heemraden	25
Zuiveringsbeheer	
Rioolwaterzuiveringsinstallaties	13
Persleidingen	ca. 435 km
Gemalen	127
Te zuiveren afvalwater per jaar	Circa 66.000.000 m^3
Hoeveelheid slib per jaar	55.300 ton
Watersysteem	
Land	193.050 ha
Water	1.950 ha
Zwemwaterlocaties	17
Stedelijk gebied	23.500 ha
Hoofdwaterlopen	4.022 km
Gemalen	67
Stuwen	1.867
Primaire keringen	143 km
Regionale en overige niet primaire keringen	89 km
Financieel 2019	
Belastingopbrengst	€ 100,446 mln.
Jaarresultaat	positief € 3,225 mln.
Balanstotaal	€ 409,357 mln.
Investeringsvolume	€ 34,113 mln.

Hoofdstuk 4

Jaarrekening 2019

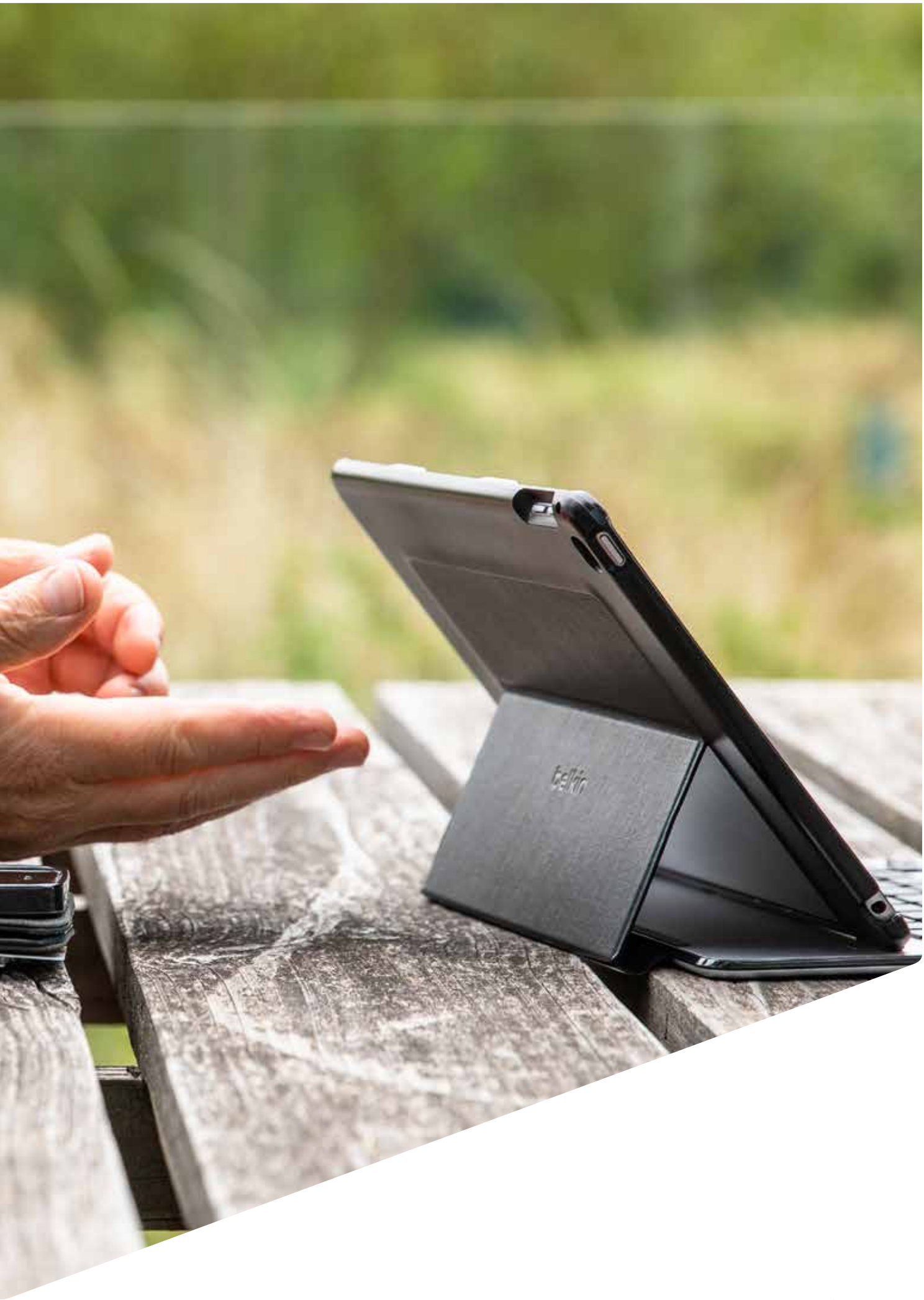
belkin

Hoofdstuk 4 Jaarrekening 2019

4.1 De exploitatierekening in één oogopslag

In de jaarrekening zijn de financiële gegevens van Waterschap Rijn en IJssel opgenomen. De exploitatie - vóór bestemmen - over het jaar 2019 sluit met een positief resultaat van € 3,225 mln. Hiervan komt € 0,137 mln. ten laste van de bestemmingsreserves educatie en innovatie. Het resterende bedrag van € 3,362 mln. wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid (DFB).

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Water-systeem	Water-zuivering
Baten	96.039	97.154	97.692	45.521	52.171
Lasten	96.196	98.100	96.498	45.778	50.720
Operationeel resultaat	**-157**	**-946**	**1.194**	**-257**	**1.451**
Dividend NWB	4.000	2.031	2.031	2.031	
Resultaat voor bestemmen	**3.843**	**1.085**	**3.225**	**1.774**	**1.451**
Inzet bestemmingsreserve			-137	-71	-66
Toevoegen bestemmingsreserve DFB	3.843	1.085	3.362	1.845	1.517
Resultaat na bestemmen	**3.843**	**1.085**	**3.362**	**1.845**	**1.517**
Mutatie aan algemene reserves	0	0	0	0	0

Het resultaat is na bestemmen € 0,481 mln. lager dan de begroot. In onderstaande tabel worden de afwijkingen per kostengroep weergegeven.

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2019 vs begroting
Netto kosten:				
Kapitaalkosten	*28.296*	*27.913*	*27.894*	*-402*
Personeelskosten	*26.382*	*27.135*	*27.395*	*1.013*
Netto overige kosten	*41.518*	*42.552*	*40.349*	*-1.169*
Toevoeging arbeidsgerelateerde voorziening	*0*	*500*	*860*	*860*
Subtotaal netto kosten	***96.196***	***98.100***	***96.498***	***302***
Belasting opbrengsten:				
Belastingopbrengsten	*98.305*	*99.532*	*100.446*	*2.141*
Kwijtschelding	*-1.648*	*-1.760*	*-2.054*	*-406*
Oninbaar	*-618*	*-618*	*-700*	*-82*
Netto belastingopbrengsten	***96.039***	***97.154***	***97.692***	***1.653***
Operationeel resultaat	***-157***	***-946***	***1.194***	***1.351***
Dividend NWB	*4.000*	*2.031*	*2.031*	*-1.969*
Resultaat voor bestemmen	***3.843***	***1.085***	***3.225***	***-618***
Inzet bestemmingsreserves	*0*		*-137*	*-137*
Toevoegen bestemmingsreserve DFB	*3.843*	*-1.085*	*3.362*	*-481*
Resultaat na bestemmen	***0***	***2.170***	***0***	***0***

De belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn:

Kapitaalkosten
Ten opzichte van de begroting is er op de kapitaalkosten een voordeel behaald van € 0,402 mln. De meevaller is voornamelijk veroorzaakt door lagere financieringskosten op afgesloten leningen.

Personeelskosten
De personeelskosten zijn € 1,013 mln. hoger dan begroot. Dit is voornamelijk het gevolg van de uitvoering van de maatregelen vanuit de Sectorale Arbeidsvoorwaardenregelingen Waterschaps-personeel (SAW). Dit is inclusief de kosten van de invoering van een inconvenienten-regeling (bezwarende omstandigheden).

Netto overige kosten
Om de beoogde doelstellingen binnen de financiële kaders te realiseren, heeft het management actief gestuurd op kosten. Dit heeft ertoe geleid dat de netto overige lasten € 1,169 mln. voordeliger uitvallen dan in de begroting verondersteld.

Toevoeging arbeidsgerelateerde voorziening
Het betreft een toevoeging aan de voorziening voor pensioenverplichtingen (oud)bestuurders, die als gevolg van de gedaalde rente met € 0,650 mln. moet worden aangepast. De gedaalde rente levert het waterschap ook financieringsvoordeel op de leningen op. In verband met de loongerelateerde uitkeringen is een voorziening getroffen van € 0,210 mln. Het waterschap is voor de uitvoering van de Werkloosheidswet eigen risicodrager.

Belastingopbrengsten
Er is per saldo een hogere belastingopbrengst van € 2,141 mln. De kosten voor kwijtschelding en oninbaar zijn per saldo € 0,488 mln. hoger. Per saldo een voordeel van € 1,653 mln. op de netto belastingopbrengsten. Voor een nadere toelichting op de belastingopbrengsten verwijzen wij u naar paragraaf 4.6.1.

4.2 Balans

Balans per 31 december 2019

bedragen in € 1.000

Activa	Per 31 december 2019		Per 31 december 2018	
Vaste activa:				
Immateriële vaste activa	37.919		31.531	
Materiële vaste activa	302.221		301.483	
Onderhanden werk	37.669		31.746	
Financiële vaste activa	15.234		15.426	
Totaal vaste activa		**393.043**		**380.186**
Vlottende activa:				
Uitzettingen met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar				
Debiteuren Belastingen	5.260		4.081	
Overige debiteuren	1.917		2.136	
Liquide middelen	522		3	
Overlopende activa	8.615		8.107	
Totaal vlottende activa		**16.314**		**14.327**
Totaal		***409.357***		***394.513***

Passiva	Per 31 december 2019		Per 31 december 2018	
Eigen vermogen:				
Algemene Reserves	6.480		6.480	
Bestemmingsreserve innovatiefonds	370		477	
Bestemmingsreserve educatie is beleven			30	
Bestemmingsreserve duurzaam Financieel beleid	4.767		1.405	
Gerealiseerd Resultaat	0		0	
Totaal eigen vermogen		**11.617**		**8.392**
Voorzieningen		**4.354**		**3.720**
Langlopende schulden		**354.824**		**355.408**
Vlottende passiva:				
Netto-vlottende schuld met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar				
Kasgeldleningen	20.000			
Overige schulden	4.078		10.638	
Rekening courant NWB			2.869	
Overlopende passiva	14.484		13.486	
Totaal vlottende passiva		**38.562**		**26.993**
Totaal		***409.357***		***394.513***

4.3 Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is gebaseerd op de regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW). De grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Vreemde valuta
Voor zover vorderingen of schulden in vreemde valuta luiden, vindt waardering plaats in euro's tegen de valutakoers per 31 december van het betreffende jaar.

Vaste activa
De vaste activa bestaan uit immateriële -, materiële - en financiële vaste activa.

Immateriële vaste activa
Waterschap Rijn en IJssel beperkt de activering van de immateriële vaste activa tot een minimum. Waardering vindt plaats tegen historische aanschafwaarde of de vervaardigingskosten, verminderd met lineaire afschrijvingen.

Materiële vaste activa
De materiële vaste activa waardeert het waterschap tegen de historische aanschafwaarde of de vervaardigingskosten, verminderd met ontvangen subsidies of Rijksbijdragen. De materiële vaste activa wordt lineair afgeschreven, gebaseerd op de te verwachten levensduur.
Investeringen, waarvan de uitgaven lager zijn dan € 0,050 mln. worden niet geactiveerd en worden rechtstreeks in de exploitatie verantwoord.

Afschrijvingstermijnen
Er wordt gestart met afschrijven in het jaar volgend op het jaar van realisatie van de investering.

Voor materiële en immateriële activa worden onderstaande afschrijvingstermijnen in jaren gehanteerd:

Immateriële vaste activa	# jaren
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma	35
Bijdrage aan activa van derden	35
Bestuursverkiezingen	4
Overige immateriële vaste activa	5
Materiële vaste activa	# jaren
Waterkeringen, incl. aankoop grond en kunstwerken	50
Watergangen, incl. aankoop grond, kunstwerken en waterbodemsaneringen	35
Persleidingen	35
Gemalen incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Baggeren watergangen en vaarwegen	diverse
Rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Kantoorgebouwen en werkplaatsen, incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Bruggen en wegen	50
Inventaris (kantoren en werkplaatsen)	10
Tractie (auto's, boten en machines)	7
Automatisering (hard- en software)	5
Verkiezingen	4
Overige gronden (niet als infrastructuur)	Geen

Het bedrijfsmiddel 'grond' wordt niet als afzonderlijk te behandelen onderdeel van een infrastructureel werk gezien. Het heeft in een dergelijk geval geen economische waarde meer.

Als er grond in eigendom is, die wel economisch verhandelbaar is, dan is er sprake van een verkoopbaar artikel. In dat geval behoudt 'grond' zijn waarde; op grond wordt niet afgeschreven.

Onderhanden werk
De onderhanden werken zijn gewaardeerd tegen historische kostprijs of tegen lagere directe opbrengstwaarde. De onderhanden werken bestaan uit de investeringen van uitvoeringskredieten in het verslagjaar, voorbereidingskredieten en het grondverwervingskrediet.

Financiële vaste activa
De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen historische kostprijs of tegen lagere directe opbrengstwaarde.

Vlottende activa
De vlottende activa betreffen vorderingen inclusief dubieuze belastingdebiteuren, overlopende activa en liquide middelen.

Uitzettingen met een rente typische looptijd van korter dan één jaar
De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig verminderd met een voorziening voor oninbaar.

Liquide middelen
Hieronder zijn de banksaldi opgenomen. De liquide middelen waardeert het waterschap tegen nominale waarde.

Eigen vermogen
Onder 'eigen vermogen' worden de algemene- en eventuele bestemmingsreserves verantwoord. De algemene reserve is onderverdeeld in een reserve voor zuiverings- en watersysteembeheer.

Op 20 maart 2008 heeft het algemeen bestuur besloten tot vorming van een innovatiefonds ten laste van de algemene reserve. In diezelfde vergadering heeft het algemeen bestuur tevens besloten de omvang van het weerstandsvermogen te bepalen op basis van een risicoanalyse. Op basis van een risicoanalyse wordt een minimum en maximum van het benodigde weerstandsvermogen per taak vastgesteld. Het bedrag boven het minimumniveau is vrij aanwendbaar en kan bijvoorbeeld worden ingezet voor tariefegalisatie of niet structurele uitgaven. Op 1 juli 2010 heeft het algemeen bestuur besloten tot vorming van een fonds 'educatie is beleven' ten laste van de algemene reserve.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de (voormalige) bestuurders is tegen contante waarde van de toekomstige uitkeringsverplichtingen.

Langlopende geldleningen
Dit zijn langlopende geldleningen met een looptijd langer dan één jaar. Ze zijn opgenomen tegen het nominale schuldrestant per 31 december. De verplichtingen die in het komende jaar vervallen, zijn niet als afzonderlijke verplichting onder de kortlopende schulden opgenomen.

Vlottende passiva
De kortlopende schulden zijn gewaardeerd op basis van de nominale waarde.

4.4 Toelichting op de balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa *(bedragen x € 1.000)*

Omschrijving	Boek-waarde begin jaar	Inves-teringen	des-inves-teringen	Bij-dragen derden	Af-schrijving	Boek-waarde einde jaar
Bijdragen aan HWBP	29.203	6.354			1.128	34.429
Bijdrage aan activa in eigendom derden	1.287				53	1.234
Overige immateriële activa	1.041	2.055		141	699	2.256
Totaal	***31.531***	***8.409***		***141***	***1.880***	***37.919***

Materiële vaste activa *(bedragen x € 1.000)*

Omschrijving	Boek-waarde begin jaar	Inves-teringen	des-inves-teringen	Bij-dragen derden	Af-schrijving	Boek-waarde einde jaar
Gronden en terreinen	**3.465**					**3.465**
Vervoermiddelen	**417**	**267**			**187**	**497**
Machines, apparaten en werktuigen	**1.587**	**741**		**35**	**705**	**1.588**
Bedrijfsgebouwen	**20.898**	**79**		**30**	**911**	**20.036**
– Waterkeringen	12.875	1.960		1.596	790	12.449
– Watergangen, kunstwerken, gemalen	90.139	12.854		7.218	4.294	91.481
– Zuiveringstechnische werken:						
· Transportsystemen	55.379	2.256	1.159	239	2.723	53.514
· Zuiveringsinstallaties	99.066	10.244		286	6.447	102.577
· Slibverwerkings-installaties	3.913				219	3.694
– Vaarwegen en havens	9.971	101			612	9.460
GWW-werken	**271.343**	**27.415**	1.159	**9.339**	**15.085**	**273.175**
Overige materiële vaste activa	**3.773**	**222**			**535**	**3.460**
Totaal	***301.483***	***28.724***	***1.159***	***9.404***	***17.423***	***302.221***

Onderhanden werken *(bedragen x € 1.000)*

Omschrijving	Boek-waarde begin jaar	Inves-teringen / mutatie	Boek-waarde einde jaar
Uitvoeringskrediet	**27.589**	**6.524**	**34.113**
Grondverwerving krediet	**3.313**	**-207**	**3.106**
Voorbereidings krediet	**844**	**-394**	**450**
Totaal	***31.746***	***5.923***	***37.669***

Verloop overzicht onderhanden werk *bedragen in € 1.000*

Omschrijving beleidsveld	**Inves-terings-krediet**	**OHW begin boekjaar**	**OHW einde boekjaar**	**Inves-teringen 2019**	**Restant krediet**	**Ver-wachting vervolg werken**
Eigen plannen	70		15	15	55	55
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.207	3.317	4.778	1.460	5.429	5.429
Bijdrage HWBP *1		12.861	18.950	6.089		
Inrichting en onderhoud watersystemen	31.607	16.491	22.643	6.153	8.963	8.963
Bouw en exploitatie zuiveringstechn.werken	51.056	28.753	45.303	16.550	5.754	5.754
Inrichting en onderhoud vaarwegen en Havens	6.399	4.653	4.867	215	1.532	1.532
Bestuur en externe communicatie	2.004	586	1.609	1.022	395	395
Ondersteuning	6.106	2.862	5.471	2.609	634	634
Totaal	**107.449**	**69.523**	**103.636**	**34.113**	**22.762**	**22.762**

*1) Bijdrage HWBP betreft de jaarlijkse bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Een investeringskrediet is niet van toepassing.

Financiële activa

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Stand begin jaar	Investeringen/ mutatie	Aflossing	Stand einde jaar
Bedrijven				
1. Aandelen NWB	691			691
2. Waterstromen BV	9.000			9.000
Kapitaalverstrekkingen	**9.691**			**9.691**
Ambtenaren				
3. Personeelshypotheken	5.735			5.543
Leningen	**5.735**		**192**	**5.543**
Totaal	***15.426***		***192***	***15.234***

Toelichting

1. Aandelen NWB
   Dit betreft aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB), 5.666 aandelen A, nominaal € 115 per stuk en 345 aandelen B, nominaal € 460, waarvan 25% gestort.

2. Waterstromen BV
   Waterstromen B.V. voert marktactiviteiten uit op het gebied van afvalwaterzuivering. Het voorlopig resultaat over 2019 bedraagt € 1,143 mln. positief. Het eigen vermogen van Waterstromen B.V. bedraagt, inclusief het resultaat over 2019, € 15,720 mln. Bij het opstellen van de jaarverslaggeving waren er nog geen definitieve resultaatcijfers bekend over 2019.

3. Personeelshypotheken
   Er worden geen nieuwe leningen meer verstrekt. Eén hypotheeklening is volledig afgelost. De overige aflossingen zijn reguliere aflossingen. Eind 2019 zijn er nog 46 verstrekte personeelshypotheken, hiervan vervalt de eerstvolgende in 2020 en de laatste in 2036.

Vlottende activa

Uitzettingen met een rente typische looptijd van korter dan één jaar.

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Stand begin boekjaar	Mutatie	Stand einde boekjaar
Debiteuren belastingen	4.081	1.179	5.260
Overige debiteuren	2.136	-219	1.917
Liquide Middelen	3	519	522
Overlopende activa	8.107	508	8.615
Totaal	***14.327***	***1.987***	***16.314***

Met betrekking tot de financiële risico's (oninbaarheid) voor debiteuren belastingen is een voorziening opgenomen. Voor de overige vorderingen is de inschatting dat er geen risico is op oninbaarheid.

Debiteuren belastingen

Deze debiteuren belastingen bestaan uit:

• Belastingdebiteuren waterzuiveringsheffing		3.843
• Belastingdebiteuren watersysteemheffing		2.889
	subtotaal	6.732
• Voorziening dubieuze belastingdebiteuren		-1.125
• Voorziening kwijtschelding oude jaren		-347
	Totaal	***5.260***

Van de openstaande vordering van totaal € 6,732 mln. is € 2,382 mln. ouder dan 1 jaar en € 4,350 mln. jonger dan één jaar.

Het verloop van de voorziening dubieuze belastingdebiteuren was in 2019 als volgt:

• Stand begin boekjaar	-690
• Afboeking oninbaar	265
• Storting voorziening	-700
Stand einde boekjaar	**-1.125**

De voorziening is berekend op basis van ouderdom van de openstaande debiteuren.

Overige debiteuren

De overige debiteuren bestaan uit openstaande nota's per 31 december 2019.

Liquide middelen

Hieronder zijn de te vorderen banksaldi opgenomen.

Decentrale overheden zijn verplicht om overtollige liquide middelen in de schatkist aan te houden met uitzondering van het drempelbedrag. Dit bedrag mag het waterschap als positief saldo op de rekening courant aanhouden. Het waterschap overschreed in 2019 dit drempelbedrag niet. De benutting van het drempelbedrag in 2019 is als volgt berekend:

bedragen in € 1.000

Overzicht schatkistbankieren 2019	Kwartalen			
	1e	2e	3e	4e
Drempelbedrag	786	786	786	786
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	12	0	11	0
Ruimte onder het drempelbedrag	774	786	775	786

Overlopende activa

Het bedrag aan overlopende activa kan als volgt worden gespecificeerd:

• Te ontvangen bedragen provincies	6.893
• Vooruitbetaalde kosten (facturen m.b.t. het verslagjaar 2020)	683
• Te ontvangen bijdrage GBLT	525
• Overige	514
Totaal	***8.615***

Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het nog te bestemmen resultaat.

Reserves per waterschapstaak

bedragen x € 1.000

Eigen vermogen	Balans per 31-12-2018	Resultaat-bestemming 2018	Balans per 1-1-2019	Mutatie 2019		Balans per 31-12-2019
				Vermin-deringen	Vermeer-deringen	
Algemene reserve						
Watersysteembeheer	4.412		4.412			4.412
Zuiveringsbeheer	2.068		2.068			2.068
Subtotaal	6.480		6.480			6.480
Bestemmingsreserve innovatiefonds						
Watersysteembeheer	429		429	59		370
Zuiveringsbeheer	48		48	48		0
Subtotaal	477		477	107		370
Bestemmingsreserve educatie is beleven						
Watersysteembeheer	12		12	12		0
Zuiveringsbeheer	18		18	18		0
Subtotaal	30		30	30		0
Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid						
Watersysteembeheer	110	240	350		1.845	2.195
Zuiveringsbeheer	553	502	1.055		1.517	2.572
Subtotaal	663	742	1.405		3.362	4.767
Totaal	**7.650**	**742**	**8.392**	**137**	**3.362**	**11.617**

Bestemmingsreserve innovatiefonds

Op 20 maart 2008 heeft het algemeen bestuur besloten om een deel van de algemene reserve te gebruiken voor het vormen van een innovatiefonds. Het vormen van een innovatiefonds geeft het waterschap meer mogelijkheden om nieuwe technieken te onderzoeken om tot betere resultaten te komen in combinatie met kostenbeheersing. In 2019 zijn meerdere innovatieprojecten hieruit gefinancierd. De drie grootste projecten zijn:

- Project vruchtbare kringloop Achterhoek;
- Project Slibdestructie;
- Biodiversiteit maaiwerk, gras en zaden.

De bestemmingsreserve voor innovatie (zuiveringsbeheer) is eind 2019 geheel benut. Op 26 februari 2019 heeft het college besloten om het resterende deel van het innovatiefonds te benutten voor twee projecten namelijk:

1. inventarisatie, inrichting en onderhoudsmaatregelen op waterkeringen, zuiveringen en langs watergangen ter bevordering van biodiversiteit;
2. de klimaatpilots ‘Arnhem Klimaatbestendig’, ‘Zutphen een prettig klimaat’, ‘Klimaat Klaor’ en ‘Landgoederenzone’.

Bestemmingsreserve educatie is beleven

Op 1 juli 2010 heeft het algemeen bestuur besloten om een deel van de algemene reserve te gebruiken voor het uitvoeren van het plan ‘Educatie is beleven’. In 2019 zijn de vervoerskosten naar het Nederlands Watermuseum in Arnhem uit deze bestemmingsreserve gefinancierd.
Eind 2019 is de bestemmingsreserve volledig benut. ‘Educatie is beleven’ is nu opgenomen in het reguliere budget.

Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid

Op 4 juli 2017 heeft het algemeen bestuur besloten om eventuele positieve exploitatieresultaat per taak te storten in een nieuw te vormen bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid (DFB). Het doel van deze bestemmingsreserve is het afbouwen van de schuldpositie.

Voorzieningen

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Saldo begin jaar	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo einde jaar
Arbeidsgerelateerde verplichtingen	3.720	883	249	4.354
Totaal	***3.720***	***883***	***249***	***4.354***

Voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen

Het waterschap heeft per 31 december 2019 een voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen. Deze voorziening is opgebouwd uit:

- voorziening wachtgeld voormalige bestuurders. Dit betreft een werkeloosheid uitkeringsregeling voor voormalige bestuurders;
- voorziening latente pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening voor pensioen-opbouw huidige en voormalige bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt;
- voorziening pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening pensioenopbouw (voormalige) bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt;
- voorziening bovenwettelijke WW. Het waterschap is eigenrisicodrager voor de werkeloosheidswet.

De interne vermeerderingen bestaan uit de pensioenbijdragen van de huidige dagelijks bestuurders. De voorziening is als gevolge van de gedaalde rente en personeelsontwikkelingen aangepast van € 3,720 mln. naar € 4,354 mln.

Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Schuld einde jaar	Rentekosten
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	354.819	9.277
Waarborgsommen	5	
Totaal	***354.824***	***9.277***

Vlottende passiva

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Bedrag
Kasgeldlening	20.000
Overige schulden	4.078
Overlopende passiva	14.484
Totaal	***38.562***

Kasgeldleningen

Eind 2019 loopt er één kasgeldlening van € 20,000 mln. met een rentepercentage van -0,460%.

Overige schulden
Dit betreft het crediteurensaldo (openstaande nota's), deze schuld is in februari 2019 nagenoeg afgewikkeld.

Overlopende passiva
Dit betreft overlopende posten die per 31 december 2019 verschuldigd waren. Met betrekking tot het waterschap zijn de voornaamste posten:

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Bedrag
• de nog te ontvangen nota's met betrekking tot gemaakte kosten in 2019 voor exploitatie en investeringen	3.867
• nog te betalen rente van de vaste geldleningen over 2019	3.920
• vooruit ontvangen bedragen van de Provincies, RVO inzake investeringen onder andere het waterakkoord	5.124
• nog te betalen loonbestanddelen, waaronder de nog te betalen vakantietoeslag en verlofsaldo totaal	1.279
• af te dragen BTW, energiebelasting	175
• diverse nog te betalen kosten	119
Totaal	***14.484***

4.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen en risico's

Verplichtingen
Ultimo 2019 was het waterschap voor € 8,789 mln. aan verplichtingen aangegaan voor investeringen. Daarnaast lopen er enkele langdurige verplichtingen voor kosten van slibverwerking van gemiddeld € 5,100 mln. per jaar, kosten van elektriciteit van gemiddeld € 3,300 mln. per jaar en voor de kosten van inhuur personeel van gemiddeld € 2,400 mln. per jaar.

Leningen
Voor de herfinanciering van bestaande geldleningen voor de periode 2020 tot en met 2023 is er voor € 104,500 mln. aan leningen met uitgestelde stortingsdatum afgesloten. De gemiddelde looptijd van deze leningen is 40 jaar. Het gemiddelde rentepercentage van de afgesloten leningen bedraagt 2,00%.

Garantstellingen
Het waterschap draagt ervoor zorg dat Het Waterschapshuis te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer.

Het waterschap stelt zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van Aqualysis te vorderen heeft. Deze borgstelling is naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer (op basis van de actuele percentages op grond van de bijdrageverordening).

Het waterschap stelt zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus Tricijn (GBLT) te vorderen heeft. Deze borgstelling is naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer (op basis van de actuele percentages op grond van de bijdrageverordening).

De NWB heeft een kredietfaciliteit verstrekt ad € 2,000 mln. aan de Unie van Waterschappen. Het waterschap staat hiervoor garant, gezamenlijk met alle waterschappen.

Daarnaast stelt het waterschap zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van de Unie van Waterschappen te vorderen heeft naar rato van de op dat moment geldende contributie per deelnemer.

Het waterschap staat borg voor een maximum van € 0,500 mln. voor de gemeente Zutphen tot zekerheid voor de juiste nakoming van de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit mogelijke planschade als gevolg van drie windturbines bij Fort de Pol en in het gebied Eefde-West/Twentekanaal. De bankgarantie eindigt op 31 december 2021.

Risico's
Op grond van actuele jurisprudentie inzake de bekendmaking van de relevante NEN-normen in de belastingverordening bestaat het risico dat, ondanks de beschikbaarheid van deze normen bij het waterschap, een aantal belastingplichtigen de toepasbaarheid van deze normen betwist bij de totstandkoming van hun belastingaanslag.

Naar aanleiding van het instorten van een parkeergarage in aanbouw op Eindhoven Airport in mei 2017, heeft in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken een inventarisatie plaatsgevonden bij alle gemeenten in Nederland of er binnen hun gemeentegebouwen staan met zogenaamde 'bollenplaatvloeren'. Ook in ons kantoorgebouw in Doetinchem is een dergelijke bollenplaatvloerconstructie toegepast. In 2019 zijn verschillende scenario's bekeken en gekozen om 'versterken en beproeven' verder uit te werken. De versterkingsmaatregelen zijn verder doorberekend door het bouwmanagementbureau en een constructeur. In 2020 wordt naar verwachting gestart met de reparatie van de vloeren. Hiervoor wordt een voorstel voorgelegd aan het algemeen bestuur met betrekking tot het te kiezen scenario en de kosten hiervan.

Meerjarige inkoopcontracten

Bij de controle over 2019 is bij een aantal contracten geconstateerd dat deze niet aan de Europese aanbestedingsregels voldoen. Dit gaat voornamelijk over contracten met een bepaald doel of een ad hoc karakter. Hierdoor is geen looptijd bekend en is het lastig om een inschatting te maken van de totale kosten. Een deel van de onrechtmatige contracten ziet toe op de inhuur van derden en hiervan is een inschatting gemaakt. Er wordt voor 2020 verwacht dat voor circa € 199.000 aan kosten nog gemaakt dienen te worden. Deze kosten zijn reeds meegewogen in het accountantsoordeel over 2019. Het waterschap gaat voor de resterende contracten evalueren wat de omvang en looptijd is, en onderneemt in 2020 actie.

4.6 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

Rekening van lasten en baten

bedragen in € 1.000

Lasten	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Rente	9.512	9.277	9.189	9.732
Afschrijving	19.375	19.227	19.303	18.348
Personeelskosten	29.732	30.801	31.129	28.093
Gebruikersgoederen	2.267	2.597	1.648	1.437
Verbruiksgoederen	1.795	1.829	1.815	1.701
Energie	4.215	4.427	4.341	3.684
Huren/pachten etc.	672	706	640	517
Verzekeringen/belastingen	874	789	845	757
Onderhoud door derden	10.451	10.065	10.468	10.550
Overige diensten en/bijdragen door/aan derden	22.704	24.331	23.209	21.793
Oninbaar	618	618	700	616
kwijtschelding	1.648	1.760	2.054	1.552
Toevoeging arbeidsgerelateerde voorziening		500	860	376
Onvoorzien	960	539		
Inzet educatie is beleven			30	8
Inzet innovatiefonds			107	264
Incidentele lasten				174
Subtotaal lasten	**104.823**	**107.466**	**106.338**	**99.602**

Baten	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Rente eigen vermogen				340
Rente hypotheken u/g en overige rente baten	291	291	298	341
Dividend	4.300	2.331	2.331	300
Baten salarissen en sociale lasten		216	341	252
Geactiveerde personeelskosten	3.350	3.450	3.393	3.502
Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden	405	752	771	515
Opbrengst uit eigendommen	103	106	146	156
Bijdragen van derden	1.912	1.873	1.837	1.888
Belastingen	98.305	99.532	100.446	92.287
Vrijval arbeidsgerelateerde voorziening				
Incidentele baten				491
Subtotaal baten	**108.666**	**108.551**	**109.563**	**100.072**
Gerealiseerd resultaat voor bestemmen (- = voordelig)	-3.843	-1.085	-3.225	-470
Inzet bestemmingsreserves			-137	-272
Toevoegen bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid	3.843	1.085	3.362	742
Gerealiseerd resultaat na bestemmen (- = voordelig)	0	0	0	0

Toelichting op de belangrijkste verschillen ten opzichte van de begroting 2019

Algemeen

Op 5 november 2019 heeft het algemeen bestuur de bestuursrapportage 2019-2 vastgesteld en besloten om de begroting voor 2019 aan te passen. Deze wordt in onderstaande tabellen getoond onder de kolom bijgestelde begroting 2019 om de ontwikkeling van de lasten en baten inzichtelijk te maken.

Netto kapitaalkosten (inclusief dividenden)

bedragen in € 1.000

Kapitaalkosten	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Rente	9.512	9.277	9.189	9.732
Afschrijving	19.375	19.227	19.303	18.348
Subtotaal kosten	28.887	*28.504*	*28.492*	28.080
Renteopbrengst eigen vermogen				-340
Rente hypotheken u/g	-291	-291	-298	-341
Dividend	-4.300	-2.331	-2.331	-300
Subtotaal opbrengsten	-4.591	*-2.622*	*-2.629*	-981
Totaal	**24.296**	***25.882***	***25.863***	**27.099**

De netto-kapitaalkosten bestaan uit rente en afschrijving onder aftrek van de rente op eigen vermogen, rente van hypotheken u/g en dividenden.

Het Europese Hof heeft in 2019 besloten dat overheidsbanken niet volledig hoeven te voldoen aan de Basel III norm. Hierdoor hoeft de NWB-bank minder eigen vermogen achter te houden voor eventuele risico's. Bij het opstellen van de begroting 2019 rekening gehouden dat de NWB-bank als gevolg van deze uitspraak € 4,000 mln. aan dividend zou uitkeren aan ons waterschap.
De NWB-bank heeft in overleg met de Nederlandsche Bank besloten om in 2019 minder dividend beschikbaar te stellen aan de waterschappen. Er is in 2019 € 1,969 mln. minder dividend ontvangen dan begroot. Tegenover deze tegenvaller is er ook een voordeel behaald van € 0,402 mln. Deze is voornamelijk veroorzaakt door lagere financieringskosten op afgesloten leningen.

Rente-omslagpercentage

Het rente-omslagpercentage voor 2019 bedraagt 2,4%. Dit percentage wordt gebruikt voor toerekening van de rentekosten naar de producten.

bedragen in € 1.000

Personeelskosten	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Personeelskosten	29.732	30.801	31.129	28.093
Geactiveerde personeelskosten	-3.350	-3.450	-3.393	-3.502
Opbrengsten salarissen en sociale lasten	0	-216	-341	-252
Totaal	***26.382***	***27.135***	**27.395**	***24.339***

De personeelskosten zijn € 1,190 mln. hoger ten opzichte van de begroting. De hogere kosten zijn voornamelijk het gevolg van de uitvoering van de maatregelen vanuit de SAW.

Netto overige kosten

bedragen in € 1.000

Netto overige kosten	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Gebruiksgoederen	2.267	2.597	1.648	1.437
Verbruiksgoederen	1.795	1.829	1.815	1.701
Energie	4.215	4.427	4.341	3.684
Huren/pachten	672	706	640	508
Verzekeringen/belastingen	874	789	845	766
Onderhoud door derden	10.451	10.065	10.468	10.550
Overige diensten en bijdragen	22.704	24.331	23.209	21.793
Onvoorzien	960	539		
Inzet educatie is beleven			30	8
Inzet innovatiefonds			107	264
Subtotaal overige kosten	***43.938***	***45.283***	***42.103***	***40.711***
Overige opbrengsten	-2.420	-2.731	-2.754	-2.559
Subtotaal overige opbrengsten	***-2.420***	***-2.731***	***-2.754***	***-2.559***
Totaal netto overige kosten	***41.518***	***42.552***	***40.349***	***38.152***

Er is sprake van lagere overige kosten van € 1,169 mln. ten opzichte van de begroting. Een groot deel van de lagere kosten is veroorzaakt omdat de post 'onvoorzien' in 2019 niet hoefde te worden ingezet. In voorgaande jaren is deze vaak ingezet om calamiteiten op te kunnen vangen. Tevens is er door het management actief gestuurd op kosten.

Oninbaar en kwijtschelding

bedragen in € 1.000

Oninbaar en kwijtschelding	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Oninbaar	618	618	700	616
Kwijtschelding	1.648	1.760	2.054	1.552
Totaal	***2.266***	***2.378***	***2.754***	***2.168***

4.6.1 Netto belastingopbrengsten

Belastingopbrengsten

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019	Rekening 2018
Zuiveringsheffing	**52.344**	**53.616**	**54.007**	**48.475**
Woonruimten	32.609	32.356	32.457	31.267
Bedrijven	19.735	21.260	21.550	17.208
Watersysteemheffing	**45.961**	**45.916**	**46.439**	**43.812**
Gebouwd binnendijks	21.973	22.227	22.585	20.711
Gebouwd buitendijks	18	17	18	21
Ongebouwd binnendijks	5.984	6.251	6.223	5.901
Ongebouwd buitendijks	34	34	33	34
Ongebouwd Wegen binnendijks	955	538	539	932
Ongebouwd Wegen buitendijks	1	1	1	1
Ingezetenen	16.446	16.400	16.371	15.743
Natuur	109	112	114	108
Directe lozers	441	336	555	268
Leges				93
Totaal	**98.305**	**99.532**	**100.446**	**92.287**

Toelichting op de belastingopbrengsten 2019

Er is per saldo een hogere belastingopbrengst van € 2,141 mln. De kosten voor kwijtschelding en oninbaar zijn per saldo € 0,488 mln. hoger. Per saldo een voordeel van € 1,653 mln. op de netto belastingopbrengsten.

Belastingopbrengsten

Zuiveringsheffing

De belastingopbrengsten voor zuiveringsbeheer zijn per saldo € 1,663 mln. hoger dan begroot. Bij de meetbedrijven stijgt het aantal VE's ten opzichte van de begroting. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door uitbreiding van activiteiten bij een aantal grote industriële lozers in ons beheergebied. Bij de overige bedrijven is eveneens een toename van VE's. Bij de afwikkeling van aanslagen over voorgaande belastingjaren zijn aanvullende opbrengsten gerealiseerd.

Watersysteemheffing

De belastingopbrengsten voor watersysteembeheer zijn per saldo € 0,478 mln. hoger dan begroot. Bij de gebouwde eigendommen is er stijging als gevolg van een hogere WOZ-waarde dan bij de begroting is aangehouden. De stijging bij ongebouwd binnendijks en de daling bij ongebouwd wegen binnendijks zijn veroorzaakt doordat eind 2018 de Hoge Raad heeft bepaald dat enkel het verharde oppervlak van een weg onder de tariefdifferentiatie wegen mag vallen. Per saldo betekent dit dat ongeveer 3.500 hectare niet langer tegen het hogere tarief uit de tariefdifferentiatie wegen kan worden aangeslagen, maar tegen het reguliere (lagere) tarief voor ongebouwde eigendommen. Bij de ingezetenen is net als bij de zuiveringsheffing woonruimten, een gematigdere stijging ten opzichte van waar bij de begroting was uitgegaan.

Kwijtschelding

Kwijtschelding valt € 0,406 mln. hoger uit dan begroot. Oorzaak ligt in het feit dat GBLT het kwijtscheldingsproces heeft vereenvoudigd. Hierdoor is het makkelijker voor de burger om kwijtschelding aan te vragen. Daarnaast zet men in op sociaal invorderen. Hierbij worden burgers actief benaderd welke moeite hebben met het betalen van de belastingaanslag. Voordeel hiervan is dat deze belastingaanslagen niet (meer) in het incassotraject belanden en mogelijk uiteindelijk oninbaar verklaard dienen te worden.

Oninbaar

Niet alle opgelegde aanslagen kunnen worden ingevorderd. Om uiteenlopende redenen moet soms worden geconcludeerd dat betaling van de aanslagen niet kan worden afgedwongen (schuldsanering) of dat uit doelmatigheidsoverwegingen moet worden afgezien van verdere pogingen tot invordering. Voor 2019 er € 0,700 mln. toegevoegd aan de voorziening oninbaar.

4.7 Exploitatierekening naar kostendragers

Netto-kosten per kostendrager					
					bedragen in € 1.000
Beleidsvelden / kostendrager	**Begroting 2019**	**Bijgestelde begroting 2019**	**Rekening 2019**	**Water-systeem**	**Water-zuivering**
61-Planvorming	2.764	2.713	2.541	2.032	509
62-Aanleg en onderhoud waterkeringen	5.065	4.852	4.844	4.844	
63-Inrichting en onderhoud watersystemen	19.287	18.688	18.838	18.838	
64-Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	39.277	40.316	40.569		40.569
65-Inrichting en onderhoud vaarwegen			0		
66-Vergunningverlening en handhaving keur	1065	1023	1.032	1.032	
67-Beheersen van lozingen	1.258	1.998	1.816	1.500	316
68-Heffen en invorderen	3.666	3.746	3.183	1.540	1.643
69-Bestuur en externe communicatie	3.197	3.345	3.057	1.375	1.682
60-Centrale ondersteuning	19.957	20.680	19.921	14.058	5.863
Onvoorzien	960	539	0		
Toevoeging voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen		500	860	488	372
Incidentele lasten			0		
Educatiefonds			30	12	18
Innovatiefonds			107	59	48
Dividend Waterstromen	-300	-300	-300		-300
Totaal netto kosten	**96.196**	**98.100**	**96.498**	**45.778**	**50.720**
Belastingopbrengsten	98.305	99.532	100.446	46.439	54.007
Kwijtschelding	-1.648	-1.760	-2.054	-685	-1.369
Oninbaar	-618	-618	-700	-233	-467
Netto belastingopbrengsten	***96.039***	***97.154***	**97.692**	**45.521**	**52.171**
Operationeel resultaat	***-157***	***-946***	**1.194**	**-257**	**1.451**
Dividend NWB	4.000	2.031	2.031	2.031	
Resultaat voor bestemmen	***3.843***	***1.085***	**3.225**	**1.774**	**1.451**
Inzet bestemmingsreserve educatie en innovatiefonds			-137	-71	-66
Toevoegen bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid	*3.843*	*1.085*	3.362	1.845	1.517
Resultaat na bestemmen	***0***	***0***	***0***	***0***	***0***

De kosten per beleidsveld zijn opgebouwd uit kapitaalkosten, personeelskosten en overige kosten.

De verschillen tussen de rekening 2019, begroting en bijgestelde begroting per beleidsveld zijn het directe gevolg van de eerder vermelde voor- en nadelen op met name kapitaalkosten, netto overige kosten, toevoeging voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen en belastingopbrengsten.

4.8 Exploitatierekening naar programma's

bedragen in € 1.000

Programma	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Rekening 2019
Veiligheid	7.151	7.020	6.984
Watersystemen	39.288	39.383	38.794
Afvalwaterketen	49.757	51.697	50.720
Totaal	**96.196**	**98.100**	**96.498**

Op basis van de rechtmatigheid vindt een toelichting plaats van overschrijdingen op de kosten ten opzichte van de begroting 2019 exclusief dividend NWB. Deze toelichtingen zijn ingedeeld in categorieën, zoals opgenomen in de kadernota rechtmatigheid van het platform rechtmatigheid. Het programma Watersystemen, Afvalwaterketen en Veiligheid zijn ten opzichte van de bijgestelde begroting binnen de door het bestuur vastgestelde kaders gebleven.

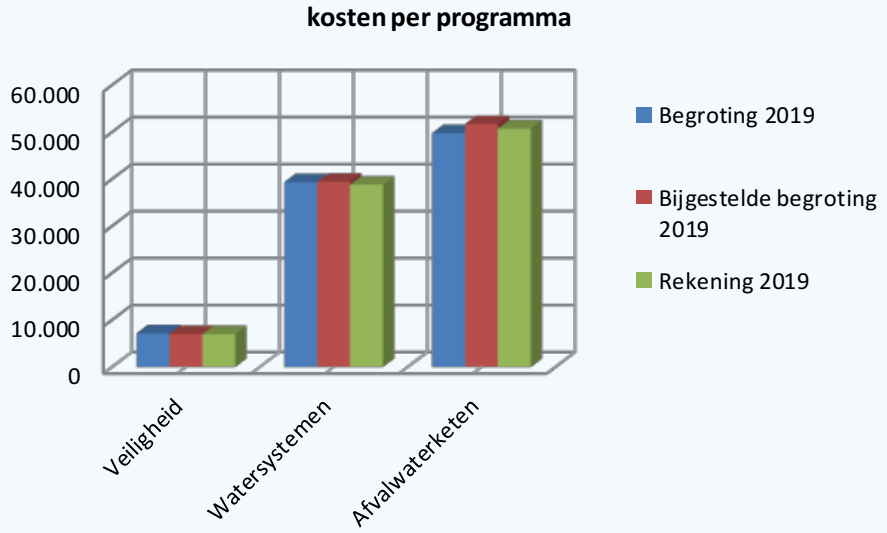

Toelichtingen op de programma's

Programma Veiligheid

Het beheersgebied van Waterschap Rijn en IJssel wordt door 143 kilometer primaire waterkeringen tegen rivierwater beschermd. De provincie heeft waterkeringen langs regionale wateren en compartimenterende waterkeringen aangewezen als regionale waterkering.
Deze regionale waterkeringen en overige niet primaire keringen hebben een totale lengte van 89 kilometer. Paragraaf 2.1 gaat nader in op de activiteiten binnen het programma Veiligheid.

Programma Watersystemen

Het waterschap zorgt ervoor dat extreem natte en extreem droge situaties zo goed mogelijk worden opgevangen. Extreme situaties gaan door de klimaatsverandering vaker voorkomen. Er is gericht beleid en beheer nodig om het watersysteem daarop voor te bereiden. Voor het overgrote deel van het jaar geldt een gemiddelde beheersituatie. Voor de korte en de (middel)lange termijn ligt er een groot aantal opgaven voor het watersysteem. Voor de uitvoering zijn onder meer waterovereenkomsten afgesloten met de provincies Gelderland en Overijssel.
Paragraaf 2.2 gaat nader in op de activiteiten binnen het programma Watersystemen.

Programma Afvalwaterketen

Het afvalwater van huishoudens en bedrijven in het beheergebied van Waterschap Rijn en IJssel wordt via gemeentelijke rioolstelsels aangevoerd op de 127 rioolgemalen en 13 rioolwaterzuiverings-installaties (RWZI's). Voor het transport van het afvalwater is 435 km. persleiding in beheer.
Bij het zuiveren van afvalwater wordt zuiveringsslib geproduceerd.
Paragraaf 2.3 gaat nader in op de activiteiten binnen het programma Afvalwaterketen.

4.9 WNT-verantwoording 2019

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de publieke en semi-publieke sector (WNT) stelt regels aan de openbaarheid en aan de hoogte van deze inkomens. De WNT is van toepassing op het Waterschap Rijn en IJssel, het toepasselijke bezoldigingsmaximum in 2019 is € 194.000 voor de functie van secretaris-directeur als topfunctionaris.
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienst-betrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Naam	drs. C. Roos	
Functie	secretaris directeur	
Jaar	2018	2019
Aanvang en einde functievervulling	1/1-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband (in FTE)	1,00	1,00
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000	€ 194.000
Bezoldiging		
Beloning *1)	€ 143.111	€ 146.261
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 1.671	€ 718
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.483	€ 20.424
Subtotaal	€ 163.265	€ 167.403
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	€ 0	€ 0
Totaal bezoldiging	€ 163.265	€ 167.403

De bezoldiging is onder de voor 2019 gestelde grens. Het waterschap heeft in 2019 geen ontslag-vergoedingen uitgekeerd.

*1) De hier vermelde vergoeding is inclusief werkgeverslasten.

Hoofdstuk 5

Overige gegevens

Algemeen bestuur

5.1 Gebeurtenissen na balansdatum

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het algemeen bestuur van Waterschap Rijn en IJssel

A. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening 2019

Ons goedkeurend oordeel betreffende getrouwheid van de jaarrekening en ons oordeel met beperking ten aanzien van rechtmatigheid

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Waterschap Rijn en IJssel te Doetinchem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van Waterschap Rijn en IJssel op 31 december 2019 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons goedkeurende oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking ten aanzien van rechtmatigheid' niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van Waterschap Rijn en IJssel, zoals opgenomen in het Normenkader 2019, vastgesteld door het algemeen bestuur op 8 mei 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de exploitatierekeningen naar kosten- en opbrengstensoorten, naar kostendragers en naar programma's over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons goedkeurend oordeel betreffende getrouwheid van de jaarrekening en ons oordeel met beperking ten aanzien van rechtmatigheid

In de jaarrekening 2019 is sprake van de volgende ongecorrigeerde fouten:

Afwijking Europese aanbestedingen
In de jaarrekening 2019 zijn lasten opgenomen die samenhangen met contracten die Europees hadden moeten worden aanbesteed. Onze controle heeft uitgewezen dat het waterschap inzake deze lasten niet voldaan heeft aan de geldende Europese aanbestedingsvoorschriften. Hierdoor is sprake van onrechtmatige lasten voor een bedrag van € 3.243.227. De onrechtmatige lasten bedragen meer dan 1% van de materialiteit, maar niet meer dan 3% van de materialiteit en op grond van het Controleprotocol accountantscontrole 2019 e.v. van Waterschap Rijn en IJssel leidt dat tot een controleverklaring met beperking op het aspect rechtmatigheid.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het Controleprotocol accountantscontrole jaarrekening 2019 e.v. van Waterschap Rijn en IJssel en het Normenkader 2019, die beide zijn vastgesteld door

het algemeen bestuur op 8 mei 2018, en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Rijn en IJssel, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons goedkeurend oordeel ten aanzien van getrouwheid van de jaarrekening en het oordeel met beperking ten aanzien van rechtmatigheid

Paragraaf ter benadrukking van de impact van COVID-19
Het Coronavirus heeft ook invloed op Waterschap Rijn en IJssel. Wij wijzen op de toelichting die is opgenomen onder de 'gebeurtenissen na balansdatum' in de toelichting op de jaarrekening (paragraaf 4.6) waarin het dagelijks bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (COVID-19) op de organisatie en op de omgeving waarin Waterschap Rijn en IJssel opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. Zij geeft aan dat het virus geen grote financiële impact heeft op Waterschap Rijn en IJssel. Ons oordeel bij de jaarrekening 2019 is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.097.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale bruto lasten, zoals voorgeschreven in artikel 5.2, lid 1 van het Waterschapsbesluit. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2019.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 van het Waterschapsbesluit.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen groter dan € 219.400 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarverslaggeving andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- het voorwoord en de samenvatting.

Uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons goedkeurend oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking ten aanzien van rechtmatigheid' zijn wij op grond van onderstaande werkzaamheden van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is, zoals bedoeld in artikel 109 lid 3 sub d van de Waterschapswet, en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Waterschapswet en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap, zoals opgenomen in het Normenkader 2019, vastgesteld door het algemeen bestuur op 8 mei 2018.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de financiële positie voldoende is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het dagelijks bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het dagelijks bestuur het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden, waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen, toelichten in de jaarrekening.

Eshuis

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het Controleprotocol accountantscontrole jaarrekening 2019 e.v. van Waterschap Rijn en IJssel en het Normenkader 2019, beide vastgesteld door het algemeen bestuur op 8 mei 2018, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen;
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn, waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.
  Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze

controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Almelo, 16 juni 2020

Eshuis Registeraccountants B.V.

w.g. drs. E. Dijkgraaf RA

5.3 Vaststellingsbesluit

Het algemeen bestuur van Waterschap Rijn en IJssel;
gelet op de artikelen 105 tot en met 107 van de Waterschapswet;

besluit:

vast te stellen het jaarverslag en de jaarrekening 2019 te weten:

	bedragen in € 1.000
Balans	
Balanstotalen	409.357
Rekening van lasten en baten	
Totaal van lasten en baten	106.338
Positief resultaat (voor bestemmen)	3.225

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 30 juni 2020.

de secretaris-directeur, de dijkgraaf,

drs. C. Roos drs. H.Th.M. Pieper

BIJLAGEN BEHORENDE BIJ DE JAARREKENING 2019

bedragen x € 1.000

Omschrijvings beleidsveld	Aanschaf-waarde per 1-1-2019	Investeringen / Mutatie	Afschrijvingen t/m 1-1-2019	Boekwaarde per 01-01-2019	Afschrijving 2019	Boekwaarde per 31-12-2019	Rente	Kapitaals-lasten totaal
Immateriële activa								
Aanleg en onderhoud waterkeringen (HWBP)	33.650	7.074	4.044	29.606	1.373	35.307	881	2.254
Inrichting en onderhoud watersystemen	386	178	272	114	113	179	6	119
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	2.142	696	619	1.523	251	1.968	51	302
Inrichting en onderhoud vaarwegen	11	73	2	9	17	65	2	19
Bestuur en externe communicatie	339	247	68	271	118	400	11	129
Ondersteuning	39		31	8	8			8
Subtotaal immateriële activa	36.567	8.268	5.036	31.531	1.880	37.919	951	2.831
Materiële activa								
Planvorming	1.349		1.189	160	69	91	3	72
Aanleg en onderhoud waterkeringen	21.682	364	8.642	13.040	790	12.614	318	1.108
Inrichting en onderhoud watersystemen	143.788	5.637	52.375	91.413	4.291	92.759	2.324	6.615
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	280.796	10.815	120.810	159.986	9.332	161.469	4.087	13.419
Inrichting en onderhoud vaarwegen	16.061	101	6.091	9.970	612	9.459	470	1.082
Beheersen van Lozingen	498		331	167	50	117	3	53
Bestuur en externe communicatie	3.556		914	2.642	101	2.541	64	165
Ondersteuning	39.096	1.244	14.991	24.105	2.178	23.171	594	2.772
Subtotaal materiële activa	506.826	18.161	205.343	301.483	17.423	302.221	7.863	25.286
Onderhanden werk								
Uitvoeringskrediet (investeringen 2019)	27.589	6.524		27.589		34.113		
Voorbereidings- en grondverwervingskrediet	4.157	-601		4.157		3.556		
Subtotaal Onderhanden werk	31.746	5.923		31.746		37.669		
Financiële vaste activa								
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	9.000			9.000		9.000	220	220
Bestuur en externe communicatie	691			691		691	17	17
Ondersteuning	5.735	-192		5.735		5.543	138	138
Subtotaal	15.426	-192		15.426		15.234	375	375
Totaal Generaal	590.565	32.160	210.379	380.186	19.303	393.043	9.189	28.492

Bijlage 2

Staat van langlopende leningen

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Stand per 1-1-2019	Vermeer-deringen	Vermin-deringen gewone aflossing	Extra aflossing	Stand per 31-12-2019
Financiële instellingen	355.403	26.000	26.584		354.819
Subtotaal	355.403	26.000	26.584	0	354.819
Waarborgsommen	5				5
Totaal	***355.408***	***26.000***	***26.584***	***0***	***354.824***
Reguliere aflossing 2020 *)			30.585		
Gemiddelde looptijd			16		

*) Toelichting op aflossing 2020:
Op grond van de wet- en regelgeving wordt in dit overzicht ook de aflossingsverplichting voor het volgende begrotingsjaar vermeld. In 2020 worden, naast de reguliere aflossingen, twee leningen met een totale omvang van € 30,585 mln. volledig afgelost. De herfinanciering van deze leningen zijn reeds afgesloten met uitgestelde stortingsdatum.

Bijlage 3

Renteomslag

Renteberekening

bedragen in € 1.000

Boekwaarde 1-1-2019 (exclusief investeringsvolume 2018)	348.440		
Investeringsvolume 2018	27.589		
Boekwaarde 1-1-2019 (inclusief investeringsvolume 2018)		376.029	
Boekwaarde 31-12-2019		355.374	
Gemiddeld per jaar			**365.702**
Leningen			
Vaste financieringsmiddelen 1-1-2019		355.403	
Vaste financieringsmiddelen 31-12-2019		354.819	
Gemiddeld per jaar			**355.111**
Reserves en voorzieningen 1-1-2019		12.112	
Reserves en voorzieningen 31-12-2019		15.831	
Gemiddeld per jaar			13.972
Netto kapitaaltekort			**3.382-**

Rentekosten en -opbrengsten

Rente van geldleningen	9.277
Rente rekening courant /kasgeldlening	89-
Totaal te verdelen rente	**9.188**
af: rente boekwaarden met een afwijkend rente %	-362
Te verdelen over restant boekwaarden	**8.826**

Renteomslag inclusief dividend

Gemiddelde boekwaarde 2019	365.702
af: boekwaarde met vast percentage	5.083

Omslagpercentage: 8.826 / 360.619 x 1% = 2,4%

Supplement Zuiveringsrendementen

Percentage voldoen aan de maatwerkvoorschriften

Het percentage, waarin de RWZI's voldoen aan de maatwerkvoorschriften, geeft aan of de RWZI's aan de lozingseisen voldoen. In deze prestatie-indicator wordt het gemiddelde van alle RWZI's bepaald, waarbij omvang van installatie meegewogen wordt. Alle individuele overschrijdingen worden hieronder verantwoord.
In de begroting 2019 is aangegeven dat de RWZI's over het hele jaar gezien 98,5% moeten voldoen. Deze doelstelling is gehaald, het percentage is 99,2%.
De twee RWZI's die de effluenteisen hebben overschreden zijn Holten en Olburgen.

	Influent		Toetsing effluentlozing		
	Debiet	Belasting	% voldoen aan voorschriften		
	[m3/d]	I.E. à 150 g TZV	Eerste triaal	Tweede triaal	Jaar
Aalten	4.394	27.861	100	100	100
Dinxperlo	2.860	14.760	100	100	100
Etten	29.007	181.738	100	100	100
Haarlo	11.043	89.294	100	100	100
Holten	4.795	37.700	100	50	72
Lichtenvoorde	4.986	31.787	100	100	100
Nieuwgraaf	50.603	275.417	100	100	100
Olburgen	19.457	109.275	99	99,6	99,8
Ruurlo	1.853	12.146	100	100	100
Varsseveld	3.581	19.583	100	100	100
Wehl	1.524	12.158	100	100	100
Winterswijk	12.079	78.162	100	100	100
Zutphen	31.614	246.719	100	100	100
Totaal	**177.795**	**1.136.601**	**99,9**	**98,5**	**99,2**
Doelstelling begroting					**98,5**

Rendement van fosfaat en stikstof over het gehele gebied.

Bij het bepalen van het gebiedsrendement wordt bekeken hoeveel procent van de inkomende vervuiling alle 13 RWZI's - bij elkaar opgeteld - verwijderen. Er is géén individuele eis aan het rendement van een zuivering zelf. De individuele RWZI's worden gestuurd op de individuele lozingseisen van de waterkwaliteit. Wanneer de individuele RWZI's aan die lozingseisen voldoen is er altijd een gebieds-rendement dat hoger is dan de in de begroting gestelde doelstellingen.
Het gebiedsrendement over 2019 komt zowel voor stikstof als fosfaat uit op 87%. Het rendement voor stikstof is daarmee op peil, het rendement voor fosfaat is aan de hoge kant ten opzichte van de doelstelling van 75% verwijdering.

Bijzonderheden (overschrijding van de formele norm)

In het eerste triaal van 2019 heeft één installatie de norm overschreden, RWZI Olburgen. In het tweede triaal overschreed RWZI Holten de norm.

Olburgen

Uit laboratoriumonderzoek bleek eind maart een eenmalige overschrijding van onopgeloste bestanddelen en CZV van RWZI Olburgen. Dit wijst op een slibuitspoeling. RWZI Olburgen heeft op diezelfde dag een bijzonder grote hoeveelheid vervuiling verwerkt. De verwijdering van onopgeloste bestanddelen is weer onder controle.

RWZI Holten

RWZI Holten overschreed in juli het fosfaatgehalte. Door een samenloop van omstandigheden van aanpassingen aan de slibgisting (biogasveiligheid) en een onverwacht grote regenbui kon het fosfaat niet binnen de norm worden gehouden. Deze fosfaatoverschrijding is incidenteel maar hangt wel samen met de overbelasting van RWZI Holten. Ook voor stikstof zit RWZI Holten aan het maximum, maar voldoet net. Om RWZI Holten structureel te laten voldoen aan de lozingseisen zijn aanpassingen (investeringen) nodig die momenteel worden voorbereid.

	Zomernorm Fosfaat 1 april t/m 31 augustus	
	Waarde	Norm
Aalten	0,8	0,8
Dinxperlo	0,5	1,0
Etten	0,7	0,7
Haarlo	0,5	0,5
Holten	4,8	0,7
Lichtenvoorde	0,5	0,8
Nieuwgraaf	nvt	nvt
Olburgen	nvt	nvt
Ruurlo	0,4	0,8
Varsseveld	0,6	0,8
Wehl	0,6	0,5
Winterswijk	0,3	0,5
Zutphen	nvt	nvt

Bijzonderheden (geen overschrijding van de formele norm)

Winterwijk

De afgelopen jaren is een toename van aanvoer van vervuiling zichtbaar. Hierop hebben we het toezicht op bedrijven en lozingen die afvoeren op RWZI Winterswijk prioriteit gegeven en samen met de omgevingsdienst geïntensiveerd. Ook met nieuwe (sensoring) technieken wordt gekeken of lozers gevonden kunnen worden. Hoewel er wel pieklozingen met verhoogd ammoniumgehalten zijn geconstateerd, voldoet de installatie wel aan de formele lozingseisen.

Lichtenvoorde

Het Zwarte Cross festival in Lichtenvoorde heeft gedurende en kort na het festival grote invloed op het effluent van RWZI Lichtenvoorde, vanwege de piekpiekbelasting in ammonium. Met betrokken gemeente en de organisatie van de Zwarte Cross is afgesproken om middels buffering de piek van de lozing over meerdere dagen te verspreiden en voor de toekomst alternatieven voor lozing op de RWZI te verkennen. Ook heeft er tijdens piekmomenten afvoer van water per as naar de RWZI Etten plaatsgevonden.

Wehl

RWZI Wehl voldoet net niet aan de zomergemiddelde. RWZI Wehl heeft te maken met relatief hoge piek aanvoeren van vervuiling. Deze pieken werden zo goed mogelijk gecompenseerd door dosering van ijzerzouten. Daarnaast is samen met de gemeente door ons onderzoek gedaan naar de oorzaak en is de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) ingeschakeld.

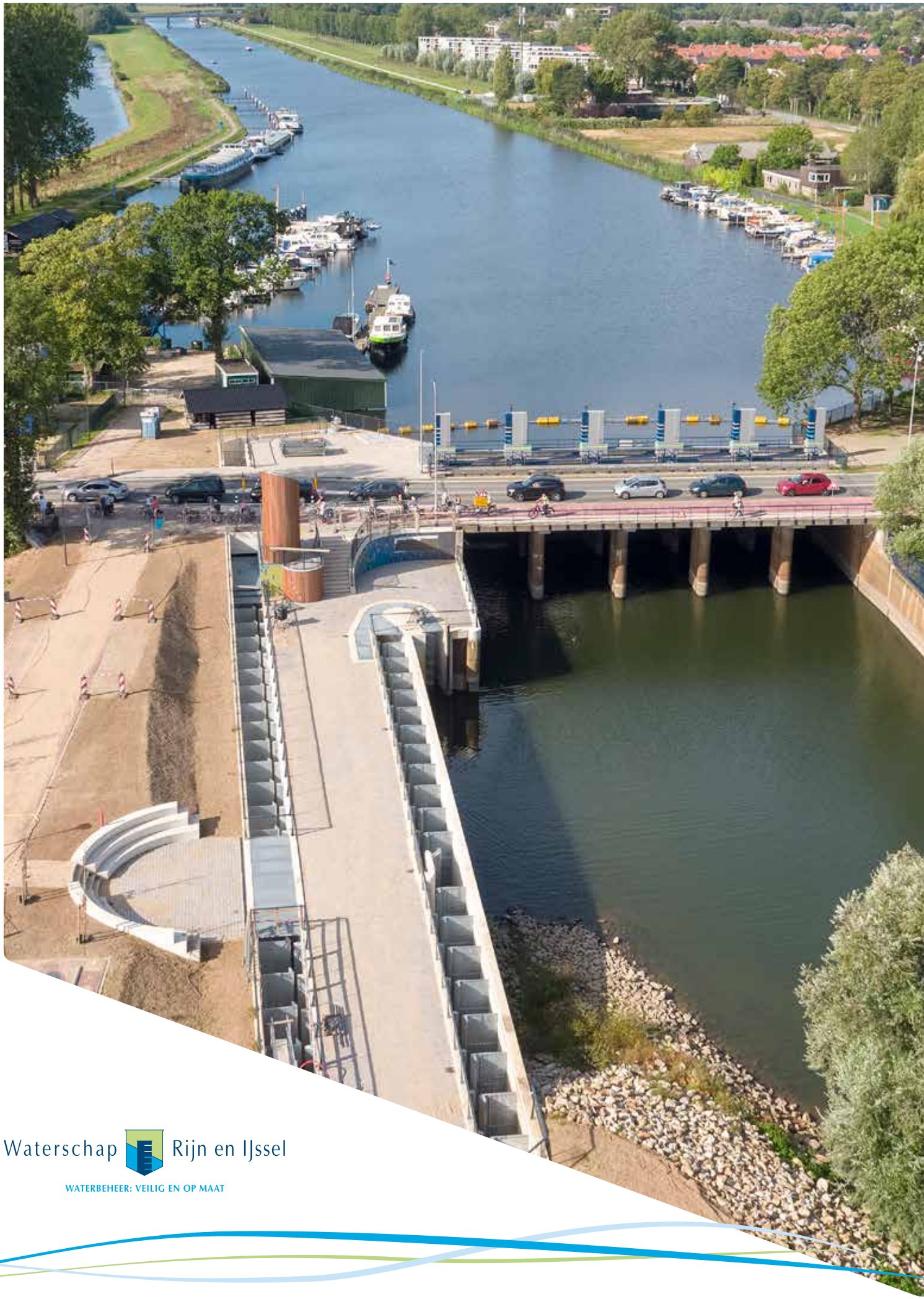

Waterschap Rijn en IJssel

WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT